

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**DEVLET KORUMASI ALTINDA YETİŞMİŞ BİREYLERİN
EBEVEYNLİK SÜREÇLERİ: ANKARA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Onur İŞLEYİCİ

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

ANKARA, 2023

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**DEVLET KORUMASI ALTINDA YETİŞMİŞ BİREYLERİN
EBEVEYNLIK SÜREÇLERİ: ANKARA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Onur İŞLEYİCİ

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Abdulkadir DEVELİ

ANKARA, 2023

ONAY SAYFASI

Onur İŞLEYİCİ tarafından hazırlanan “Devlet Koruması Altında Yetişmiş Bireylerin Ebeveynlik Süreçleri: Ankara Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi	Kurumu	İmza
Prof. Dr. Abdulkadir DEVELİ	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul ☒ Red ☐		
Doç. Dr. Süheyla ERİKLİ SELEK	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul ☒ Red ☐		
Prof. Dr. Murat ATAN	Hacı Bayram Veli Üniversitesi	
Kabul ☒ Red ☐		

Tez Savunma Tarihi: 09/02/2023

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Yaşar YİĞİT

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim (09/02/2023).

Onur İŞLEYİCİ

TEŞEKKÜR

Bu tez çalıőması sűresince gűrűő ve űnerileriyle bana destek olan, araőtırmaya katkı saęlayan ve her zaman beni motive ederek destekleyen tez danıőmanım sayın hocam Prof. Dr. Abdulkadir DEVELİ' ye,

Tez çalıőmamın geliőtirilmesinde engin bilgisiyle bana yol gűsteren, beni her zaman takdir ve taltif eden, bana hep gűvenen deęerli jűri űyem sayın hocam Prof. Dr. Murat ATAN' a,

Bűtűn hayatım boyunca her tűrlű baőarımın ardında olan, beni bu gűnlere getiren ve evlatları olmaktan onur duyduęum babam Fikri İŐLEYİCİ ve annem Elife İŐLEYİCİ 'ye,

Çalıőmam boyunca beni cesaretlendiren, yanımda olan kardeőlerime, dostlarıma ve tez yazarken masamın űzerinden bir an olsun ayrılmayarak bana enerji ve mutluluk veren tatlı kedim Leo'ya,

Tűm kalbimle teőekkűr ederim.

ÖZET

Devlet Koruması Altında Yetişmiş Bireylerin Ebeveynlik Süreçleri: Ankara Örneği

Sosyal politikaların merkezinde olan “Aile” bir çınar gibi toplumun kök salmasını sağlamaktadır. Evliliğin en önemli amacı yeni ve farklı bir aile olabilmektir. İki ayrı birey tek çatı altında bir araya gelerek özledikleri yeni ailenin alt yapısını oluşturur yani aile kurarak yeni bir ilişki biçimi inşa eder. Çocuklarımız da bilinçli bireyler olarak yetişerek sağlıklı aileleri oluşturacak, böylelikle güçlü toplumların nesilden nesile aktarılması sağlanacaktır. Ancak dezavantajlı kesimlerde bu durum farklıdır. Hayatının bir bölümünü devlet koruması altında geçirmiş bireyler ebeveynlik sevgisi başta olmak üzere birçok duygudan yoksun olarak büyümektedir. Bu bireyler kurum bakımından ayrıldıkları zaman atıldıkları yeni hayat serüvenlerinde birçok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır. Kurum bakımı altında yetişmiş bireylerin kendi ailelerini kurduktan sonra da sorunlar yaşayabileceği muhtemeldir. Ebeveynsiz büyüyen çocuklar otorite figürüne uymada zorluk yaşamaktadır. Bu yüzden devlet korunmasında yetişen çocuklar iyi ebeveynler olabilmek için diğer ebeveynlerin iki katı çaba göstermektedir. Yaşayamadıkları duyguları çocuklarına yaşatmak istemektedir. Kurum bakımında yaşanan süreçler ebeveynlerde aile kavramının daha da derinleşmesine sebep olmuştur. Bu çalışmada, hayatlarının bir bölümünü veya tamamını kurum bakımı altında geçirmiş bireyler göz önünde bulundurularak kurum bakımı altında yetişen bireylerin ebeveynlik süreçleri ve kurum bakımında yetişmelerine bağlı olarak ebeveynliklerinde ortaya çıkan etkiler incelenecektir. Bu bağlamda, kurum bakımında kalmış kişilerin aile algıları, çocuk sahibi olma nedenleri, ebeveyn olmanın bu bireyler için anlamı ve ebeveynlik süreçlerinde ne gibi sorunlar yaşadıkları araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Tüm bu nedenler göz önünde bulundurularak tespit edilen çalışma grubu ile yapılan görüşmeler sonunda bireylerin aile kavramına bakış açıları, onlar için ebeveynliğin anlamı ve ebeveynlik süreçlerinde yaşadıkları olumsuz durumların neler olduğu tespit edilmiş, bu hususta uygulanabilecek politika ve öneriler çerçevesinde bu çalışmayla bilimsel bilgiye katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Devlet Koruması, Ebeveynlik, Ebeveynlik Süreci, Kurum bakımı.

ABSTRACT

Parenting Processes of Individuals Raised Under State Protection: The Case of Ankara

"Family", which is at the center of social policy, ensures that society takes root like a plane tree. The most important purpose of marriage is to create a new and different family. Two separate individuals come together under one roof and create the infrastructure for the new family they long for, that is, they build a new form of relationship by creating a family. Our children will grow up as conscious individuals and form healthy families, thus ensuring the transfer of strong societies from generation to generation. However, this is not the case for disadvantaged groups. Individuals who have spent part of their lives under state protection grow up without many emotions, especially parental love. When these individuals leave institutional care, they face many challenges in their new life adventure. It is likely that individuals who have been raised in institutional care may also experience problems after establishing their own families. Children who grow up without parents have difficulty in obeying the authority figure. This is why children raised in state protection try twice as hard as other parents to be good parents. They want their children to experience the emotions they cannot experience. The processes experienced in institutional care have caused the concept of family to deepen in parents. This study will examine the parenting processes of individuals who grew up in institutional care and the effects of growing up in institutional care on their parenting, taking into account individuals who spent some or all of their lives in institutional care. In this context, the main problem of the study is the perception of family, the reasons for having children, the meaning of being a parent for these individuals and the problems they experience in parenting processes. As a result of the interviews conducted with the study group determined by taking all these reasons into consideration, the perspectives of individuals on the concept of family, the meaning of parenthood for them and the negative situations they experience in parenting processes were determined, and it was aimed to contribute to scientific knowledge with this study within the framework of policies and suggestions that can be implemented in this regard.

Key words: State Protection, Parenting, Parenting Process, Institutional care

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
TABLolar DİZİNİ.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Soruları	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları.....	4
2. GENEL BİLGİLER.....	5
2.1. Korunma İhtiyacı Olan Çocuklar ve Günümüzde Çocuk Koruma Hizmetleri	5
2.2. Kurum Bakım Hizmetleri.....	10
2.3. Kurum Bakım Hizmetlerinde Dönüşüm ve Günümüzde Kuruluş Bakım Hizmetleri.....	17
2.3.1. Kurum Bakımı Sonrası Sunulan Hizmetler.....	21
2.4. Aile ve Ebeveynlik Kavramları.....	23
2.5. Aile Yaşam Döngüsü	23
2.5.1. Evlilik ve Çocuk Sahibi Olma.....	25
2.5.2. Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları	29
2.6. Ebeveyn Çocuk İlişisini Etkileyen Faktörler	33
2.7. İlgili Araştırmalar	36
2.7.1. Ulusal Araştırmalar	36
2.7.2. Uluslararası Araştırmalar	40

3. YÖNTEM	44
3.1. Araştırma Modeli	44
3.2. Çalışma Grubu.....	44
3.3. Veri Toplama Araçları	45
3.4. Verilerin Toplanması.....	47
3.5. Geçerlilik ve Güvenilirlik.....	48
3.6. Verilerin Analizi.....	48
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	49
4.1. Aile Kavramına Bakış	49
4.1.1. Kurum Bakımında Aile	49
4.1.2. Evlilik ve Ebeveynlikte Aile	52
4.2. Ebeveyn Olma Süreci.....	53
4.2.1. Çocuk Sahibi Olma Nedenleri.....	54
4.2.2. Kurum Bakım Sürecinin Ebeveyn Olma Düşüncesine Etkisi	57
4.3. Ebeveynlik Süreci	59
4.3.1. Ebeveyn Olmanın Olumlu Yanları.....	60
4.3.2. Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları	62
4.3.3. Ebeveynlikte Karşılaşılan Zorluklar.....	63
4.3.3.1. Bakım Zorlukları	64
4.3.3.2. Rol Model Eksikliği.....	66
4.3.3.3. Destek İhtiyacı	67
4.3.3.4. İletişim Sorunları	69
4.3.3.5. Çalışma Hayatı Kaynaklı Zorluklar.....	70
4.3.3.6. Geçmiş Yaşam Deneyimlerinin Olumsuz Etkileri	71
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	76
6. KAYNAKLAR	79

7. EKLER.....	89
EK-1. Etik Kurul Onayı.....	89
Ek-2. Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	90
EK-3. Görüşme Formu	92

KISALTMALAR DİZİNİ

- AÇSHB** : Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASHB : Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASPB : Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BSRM : Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi
ÇEKOM : Çocuk Evi Koordinasyon Merkezi
ÇES : Çocuk Evleri Sitesi
ÇHGM : Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ÇKK : Çocuk Koruma Kanunu
ÇODEM : Çocuk Destek Merkezleri
ÇOGEM : Çocuk ve Gençlik Merkezi
ÇSGB : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
GSB : Gençlik ve Spor Bakanlığı
KBRM : Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri
KHK : Kanun Hükmünde Kararname
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
SED : Sosyal ve Ekonomik Destek
SHÇEK : Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SHK : Sosyal Hizmetler Kanunu
SSYB : Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
TCK : Türk Ceza Kanunu
TMK : Türk Medeni Kanunu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Sunulan Hizmetler	10
Şekil 2. Kuruluş Bakım Hizmetlerindeki Dönüşüm.....	20
Şekil 3. Ebeveynliği Etkileyen Süreçler.....	34

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Yıllara Göre Kuruluş Bakım Hizmetlerinden Yararlandırılan Çocuk Sayıları	20
Tablo 2. Duvall'ın Aile Yaşam Döngüsü Modeli.....	24
Tablo 3. Demografik Bilgiler.....	45

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problemi, amacı ve soruları, önemi ve araştırmanın varsayımları ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Ailenin olmaması, aile üyelerinin kaybı, yoksulluk, şiddet, her türlü ihmal ve istismar gibi etkenlerden ötürü çocukların bakım ihtiyaçlarının ortaya çıkması, kurum bakımının varlığını beraberinde getiren en temel etkenlerdir. Çocukların temel haklarından ilk olarak aileleri sorumludur. Çeşitli nedenlerle korunma ihtiyacı olan çocuklar için ise temel haklarının karşılanması devlet sorumluluğundadır. Kurum bakım faaliyetleri de bu sorumluluğun getirisi olarak görülmektedir. Çocukların öncelikli olarak temel ihtiyaçlarının karşılanması, ardından topluma uyumlu bireyler haline getirilmesi, fiziksel ve psikolojik sağlığın korunması gibi hedeflerle kurum bakım faaliyetleri yürütülmektedir (Çeken, 2020, s. 160).

Kurum bakımı, eski dönemlerden bu yana sosyal hizmetlerin öncelikli alanlarından birisidir. Her ne kadar zorunlu nedenlerden dolayı olsa da bir çocuğun aile ortamından uzak kurum bakımı altında yetişmesi yetişkinlik dönemlerinde pek çok sorunla karşı karşıya kalmalarını muhtemel kılmaktadır. Küçük yaşta devlet koruması altına alınmış çocukların, kurumlarda ebeveyn sevgisi başta olmak üzere, bireysel gereksinimleri, gelişimlerinin desteklenmesi ve kaliteli bir yaşam sürdürme imkânları açısından dezavantajlı olarak büyüdükleri bilinmektedir (Özdemir vd., 2008, s. 283). Çünkü kurum bakım hizmetlerinde her ne kadar çocukların fiziksel ihtiyaçları karşılanırsa da kurumların otoriter yapısı burada yetişen çocukların psikolojisini olumsuz etkilenmekle birlikte kurumlarda çocuklar sosyal ilişkiler uzak büyümekte ve bu durum çocukların yaşam deneyimlerden mahrum kalmasına neden olmaktadır (Yıldırım, 2017, s. 103). Ayrıca ailesinden ayrı kurum bakımında büyüyen bir çocuk kendini yalnız hissettiği gibi kurumda hizmet veren sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci, bakım hizmet elemanları vb. her ne kadar çocuklar için en uygun şekilde onların ihtiyaçları doğrultusunda profesyonel hizmet sunsalar da çocuğa öz anne ve

babasının verebileceği sevgi ve ilgiyi verme konusunda yetersiz kalmaktadır (Kesen ve Daşbaşı, 2015, s. 75).

Aile ortamında yetişen çocuklar ise sevgi ve ilgiyle ebeveynlerinin rollerini gözlemleyerek büyümektedir. Kardeş ya da kardeşlerinin büyüme sürecine şahitlik eden, ailedeki anne-baba ve çocuk ilişkisini gözlemleyen çocukların sosyal algıları gelişmiştir (Sloutsky, 1997, s. 132). Devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımından ayrılmalarının ardından kendi hayatlarına adapte olamamaları ve sürdürülebilir bir tecrübeye sahip olamamaları ebeveynlik süreçlerini etkilemektedir. Bu kişiler çocuk sahibi olmayı düşündükleri ilk andan itibaren çocuklarını büyüttükleri yıllar boyunca birçok sorunla başa çıkmaya çalışmaktadır. Bu araştırmanın problemi; kurum bakımında ebeveyn rol modeli olmadan yetişmiş bireylerin ebeveyn olma ve ebeveynlik süreçlerinin nasıl ilerlediği ve ebeveynlik süreçlerinde ne gibi eksiklikler yaşadıklarını anlamaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Soruları

Araştırmanın temel amacı; Türkiye’de devlet koruması altında yaşamış bireylerin ebeveynlik süreçlerini onların deneyimleri doğrultusunda inceleyerek ebeveyn-çocuk ilişkilerinin nasıl ilerlediğini anlamak, incelemek ve karşılaştıkları sorunları ortaya çıkarmaktır.

Ayrıca ebeveynlerin karşılaştıkları sorunlara çözüm önerileri ele alınacaktır. Bu araştırmada Ankara’da yaşayan hayatlarının belirli dönemini devlet koruması altında geçirmiş 10 erkek, 10 kadın olmak üzere toplam 20 ebeveynle birebir görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma aşağıdaki sorulara cevap bulmayı amaçlamaktadır;

1. Devlet koruması altında yetişmiş bireylerin ebeveynlik süreçleri nasıl ilerlemektedir?
2. Devlet koruması altında yetişmiş bireylerin ebeveynlik süreçlerinde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

İnsanların yetişkinlik dönemlerinde aile kurması ve çocuk sahibi olması yaşamlarındaki dönüm noktalarındandır. Yetişkin bireyler bu süreçlerde ebeveynlik rolü üstlenir gerekli ilgiyi, sevgiyi göstererek çocuklarının sağlıklı bir birey olarak yetişmelerine katkı sağlar ve onları topluma kazandırır. Anne babaların çocuklarıyla ilişkileri kişisel gelişimlerinde önemli bir yere sahiptir. Yapılan bilimsel araştırmalarda ebeveynlerin ve çevresel faktörlerin yaratmış olduğu her olumsuz durumun, bu bireylerin çocuklarında da onları hayatları boyunca onları etkileyecek olumsuz etkilere neden olduğu görülmüştür. Çocukluk döneminde oluşan her olumsuzluk ilerleyen dönemlerde ebeveynlik rollerini de olumsuz etkileyecektir. Bunun yanı sıra küçük yaşlardan itibaren olumlu duygularla, aile sevgisi ve toplumun değerleriyle yetişen çocuklar daha üretken, topluma faydalı sağlıklı bireyler olacaklardır (Bolat, 2013, s. 17).

Normal bir aile yaşantısı geçiren çocuklar ebeveynlerinin onları yetiştirme süreçlerinde onların davranışlarını gözlemleyerek; doğru ve yanlış kavramlarını, sorunlarla başa çıkmayı, dini kavramları, sevgiyi, ahlak kurallarını, paylaşmayı, görgü kurallarından cinsel gelişimlerine kadar daha birçok bilgiyi öğrenerek büyürler. Ayrıca aile ortamında cinsel istismar, madde bağımlılığı gibi tehlikelere daha korunaklıdırlar. Devlet koruması altında yetişen çocuklar ise kurum bakımı altında toplum hayatından uzak, aile sevgisinden ve daha birçok duygudan mahrum yetişmektedir. Bu da kurum koruması altında yetişen çocukların toplumsallaşmasında önemli derecede negatif etkiye sahiptir (Turgut ve Özkan, 2019, s. 750).

Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocukların kurum sonrası yaşadıkları sorunlar üzerine çeşitli konularda araştırmalar yapılmasına karşın bu bireylerin ebeveynlik süreçleri hakkında sınırlı bir literatür vardır. Bu tez kapsamında hayatlarının belirli bir dönemini devlet koruması altında geçirmiş yetişkinlerin kurum bakımı sonrası ebeveynlik süreçleri incelenmiştir. Bu bireylerin kurum bakımında yetişmiş olmalarının ebeveynlik süreçlerine etkisi ve yaşadıkları sorunlar analiz edilmiştir. Araştırmada ayrıca devlet korumasında yetişmiş anne ve babalarla yapılacak olan görüşmelerde anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkilerinde karşılaşılan sorunların benzer ve farklı yanları görülmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda bu bireylerin ebeveynlik süreçlerinde yaşadıkları sorunlara çözüm önerileri sunulmaktadır. Tüm bu bağlamlarda yapılan araştırmanın kurum bakımından

çıkmiş bireylerin ebeveynlik süreçlerinde karşılaştığı sorunların neler olduğunu ortaya koymak ve literatüre yaptığı katkıdan dolayı önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

Hayatlarının bir bölümünü veya tamamını devlet koruması altında geçirerek büyümüş bireylerin ebeveynlik süreçlerinin nasıl ilerlediğini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada, zaman, bütçe ve erişim konularında yaşanan kısıtlılıklar nedeniyle çalışma grubunu; Ankara ilinde ikamet eden, daha önce devlet koruması altında kalmış, ebeveyn olmuş yetişkin 20 birey oluşturmaktadır. Yapılan görüşmeler katılımcıların da isteğiyle yüz yüze veya internet ortamında görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir. Bu durum araştırmanın önemli bir sınırlılığıdır. Ayrıca araştırma sadece Ankara ilinde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın tüm devlet koruması altında kalmış bireyleri kapsadığı iddiası yoktur.

Bu çalışmada katılımcıların araştırmacı tarafından hazırlanmış olan görüşme formundaki soruların tamamına samimiyet ve içtenlikle doğru cevaplar verdiği varsayılmaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, araştırma konusunu açıklayıcı genel bilgilere, kavramlara ve daha önce araştırma konusuyla ilgili yapılmış benzer akademik çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Korunma İhtiyacı Olan Çocuklar ve Günümüzde Çocuk Koruma Hizmetleri

Çocuk toplumun ve dünyanın geleceğidir. Çocukların topluma kazandırılmaları, eğitilmeleri, korunmaları, gelişimlerinin sağlanması ve yetiştirilmesi ebeveynlerin olduğu kadar toplumun da ortak sorumluluğudur. Mutlu çocuk, uyumlu aile ve müreffeh bir toplum demektir. Güçlü bireyler güçlü aileleri oluşturmaktadır. Aile toplumun özü ve temel taşıdır. Toplumun geleceğine yön verecek olan çocuklar aile içerisinde büyüyerek bu geleceği inşa eder ve devamlılığı sağlarlar. Her çocuğun fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması önem arz etmektedir. Çocuk hakları bugün dünyanın üzerinde durduğu önemli bir konu haline gelmiştir. Çocukların kötü alışkanlıklardan korumak ve suça sürüklenmelerini önlemek için en önemli siper ailedir. Çocukların ihtiyaçlarının karşılanması için öncelik aileye aittir. Ailenin olmadığı durumlarda ise devlet sosyal hizmet anlayışıyla devreye girmektedir.

Çocukluk çağı kişilik özelliklerinin şekillendiği ve gelişimin en hızlı şekilde sağlandığı 18 yaş öncesi evredir. Bu süreçte çocukların aile ortamı içerisinde güven duygusu içerisinde mutlu ve huzurlu büyümeleri en ideal olması gereken durumdur. Fakat bazı durumlarda bu imkânların sağlanmasının mümkün olmadığını belirten Çiftçi (2019) çocukların aile ortamı içerisinde kalmalarının sakıncalı olduğu durumları şu şekilde sıralamaktadır;

- Yoksulluk,
- Ailesel sorunlar,
- Anne babalardan kaynaklı psikolojik ve fiziksel yetersizlik,
- Anne baba vefatı,
- İhmal ve her türlü istismar,
- Genç evlilikler,
- Aile tarafından terk edilme (s. 532).

Aile şartları ve toplumsal sebeplerden kaynaklı sağlıklı gelişim şartları altında büyümeyen çocuklar korunma ihtiyacı olan çocuklardır. Bir başka deyişle yaşam standartları tehlike arz eden, toplum-devlet tarafından müdahale edilmesi gereken çocuklardır. Geçmiş yıllarda “kimsesiz ve yoksul çocuklar” kavramı kullanılırken sonrasında sadece yoksulluğun değil farklı etkenlerin de çocuklar için korunma gereksinimi oluşturduğu düşünülerek bu kavramının yerini “korunmaya muhtaç çocuk” kavramı almıştır (Koşar, 1992, s. 43). 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nda (SHK) ise 2014 yılında “muhtaç” ibaresi yerine “ihtiyacı olan” ibaresi getirilerek değişiklik yapılmış “korunmaya ihtiyacı olan çocuk” kavramı kullanılmaya başlamıştır. 2015 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda (ÇKK) da “korunma ihtiyacı olan çocuk” kavramı kullanılmaya devam edilmiştir.

İnan’ın (1970) tanımına göre; *“korunmaya ihtiyacı çocuk geniş anlamda belli zaman kesitinde o toplum standartlarına göre, çocuğun temel bakımı, yetiştirilmesi, esirgenmesi ve gözetilmesindeki yetersizlik ve aksama nedeniyle sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlaki yönden sağlıklı bir yetişkin olmasının engellenmesi şartlarını içermektedir. Çünkü ana–babalı ya da kimsesiz, varlıklı veya varlıksız, suçlu ya da suçsuz, herhangi bir eksikliği olması veya olmaması gibi bireysel özellikleri dikkate alınmaksızın hukuki bakımdan sağ ve tam doğduğu andan başlayarak ergin (reşit) olduğu ana kadar her çocuk korunmaya muhtaçtır.”* (s. 42).

Korunma ihtiyacı olan çocukların bakımı ve korunmasında devlet sorumludur (İnce vd. 2014, s. 99). Türkiye’de günümüzde çocuk koruma politikaları denilince akla yasal dayanaklar gelmektedir. Başta anayasa olmak üzere çeşitli kanunlarla Türkiye’de çocuk koruma politikaları şekillenmiştir. 1982 Anayasası’nın 2. Maddesinde *“Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir”* denilmektedir. Bu maddeyle Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal bir hukuk devleti olduğu ifade edilerek, toplumun huzuru, yoksulluk ve adaletsizlik gibi konularda bireylerin sosyal hizmetlerden faydalanabilmesi için gerekli çalışmaların yapılması adına sorumluluğun devlete ait olduğu sonucuna ulaşılabilir (Yolcuoğlu, 2009, s. 46). Ayrıca 1982 Anayasası’nın 10, 41, 42, 50, 56, 58, 60, 61, 62. maddeleri de doğrudan çocuk ve çocukların korunmalarına yönelik hükümleri içerir (Boduroğlu, 2016, s. 8). Anayasa dışında ise başta ÇKK ve SHK çocukların korunmasında temel yasal dayanaklardır. Fakat bu kanunlar dışında Türk Ceza Kanunu (TCK), Türk

Medeni Kanunu (TMK) ve İş Kanunu'nda çocuğa yönelik yasal dayanaklar ve düzenlemeler de mevcuttur. Bu noktada kanunları geliştirme anlamında bağlayıcılığı bulunan Çocuk Hakları Sözleşmesi ulusal mevzuatın şekillenmesi ve gelişimi açısından oldukça önemlidir (Uğur, 2018, s. 50).

Koruma ihtiyacı olan çocuklarla alakalı SHK çocukların korunmasıyla alakalı önemli bir yere sahiptir. Kanunun 1. Maddesi *“Bu Kanunun amacı; korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir”* ifadesiyle kanunun amacını açıklamaktadır. SHK ile Türkiye’de sosyal hizmetlerin tek elden yürütülmesine yönelik adım atılmış, ayrıca kanun kapsamında korunma ihtiyacı olan çocuklar için sosyal hizmet modellerine de yer verilmiştir (Uğur, 2018, s. 51).

Türkiye’de 03/07/2005 tarihinde kabul edilen ÇKK kapsamında çocuk koruma alanından ciddi yapısal değişikliklere gidilmiştir. 15/07/2015 tarihinde Resmi Gazete ’de yayımlanarak yürürlüğe giren kanunla beraber daha önce korunmaya ihtiyacı olan çocuklar ile ilgili diğer kanunlarda bulunan yasal boşluklar doldurulmaya çalışılmıştır. ÇKK kapsamında günümüzde artık belirli tehlikelere maruz kalmış veya suça sürüklenmiş çocuklar değil, aynı zamanda bütün çocuklar koruma kapsamına alınmıştır. Burada asıl amaç daha tehlike oluşmadan önce çocuğu koruyabilmektir (Beter, 2010, s. 64; Acar vd., 2018, s. 44). ÇKK ile çocukların ilk olarak kendi aileleri yanında korunması gerektiği belirtilmektedir. Aileleri yanında korunan çocuklar için danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma gibi tedbirler geliştirilmiş bu tedbirlerin uygulama esasları *“Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik”* te belirtilmiştir (Uğur, 2018, s. 52).

Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik’te belirtilen tedbirler, amaçları ve sorumlu kuruluşlar şunlardır;

Danışmanlık tedbiri ile çocukla alakalı sorumluluğu bulunan kimselere yönelik olarak çocuğun yetiştirilmesi ve eğitimi konularında yol gösterilmesi ve çocukların eğitimleri, gelişimleriyle alakalı sorunların çözümlerinde yol gösterilmesi amaçlanmaktadır. Bu tedbir Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), yerel yönetimler tarafından yerine getirilmektedir.

Eğitim tedbiri ile öncelikle çocukların eğitim kurumlarında tam zamanlı veya sadece gündüzlü olarak devam etmesi, devam edemeyen çocukların ise iş-meslek edinmeleri maksadı ile meslek ve sanat kurslarına gitmeleri veya çıraklıkla alakalı ustaların yanına yerleştirilmesi amaçlanmaktadır. Eğitim tedbiri MEB ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından yerine getirilmektedir.

Bakım tedbiri ile çocukların bakımından sorumlu bireylerin hangi sebeple olursa olsun görevlerini yerine getirmemeleri nedeniyle çocukların özel ya da kamu kurumlarına yerleştirilmesi sağlanır. Bunun yanında alternatif olarak koruyucu aile yanına de yerleştirme gibi faaliyetlerde de bulunmaktadır. Bakım tedbiri ASHB tarafından yerine getirilmektedir.

Sağlık tedbiri ile çocukların fiziki ve ruhsal açıdan sağlıklarının korunması adına gerekli önleyici tedbirlerin alınması, bunun yanında hastalık durumu ortaya çıktığı anda gerekli tedavi işlemlerinin yapılması amaçlanmaktadır. Bu tedbir Sağlık Bakanlığı bünyesinde yer alan bakım merkezleri tarafından yerine getirilmektedir.

Barınma tedbiri ile barınma yerleri olmayan çocuklu kimseler, hamile kadınlar ve çocuklar gibi dezavantajlı gruplara barınma imkânı sağlanmak amaçlanmaktadır. Bu tedbir MEB, ASHB ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilmektedir.

Ayrıca çocuk koruma sistemi içerisinde çocuklara sunulan hizmetler ASHB, Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB), MEB, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, ÇSGB, İçişleri Bakanlığı bünyelerinde bakanlıkların görev alanlarında ihtiyaca göre ayrı ayrı karşılanarak yerine getirilmektedir (Sulu, 2018, s. 5).

ASHB'ye bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM) koruma ihtiyacı olan çocuklara oluşturulan sosyal hizmet politikalarıyla koruma sağlamaktadır. Koruma hizmetlerinin asıl amacı çocukların kendi aileleri yanında kalarak destek hizmetleriyle korumalarının sağlanmasıdır (Yazıcı, 2012, s. 500). Türkiye'de günümüzde ÇHGM sosyal kalkınma anlayışı doğrultusunda sosyal hizmetler, sosyal yardımlar ve sosyal güvenlik konuları kapsamında bütüncül bir yaklaşımla sosyal koruma sistemi dizayn etmiştir. Bu doğrultuda Çocuk Koruma Alanı günümüzde üç şekilde yapılandırılmıştır (ÇHGM, 2020, s. 70). Bunlar;

- ✓ Koruyucu ve Önleyici Hizmetler
- ✓ Aile Odaklı Hizmetler
- ✓ Bakım Hizmetleri'dir.

ÇKK kapsamında bakanlık tarafından koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması için kurumlar arası koordinasyonu sağlamak için İl ve İlçe Koordinasyon Kurulları oluşturulmuştur. Burada amaç çocuklar için oluşacak her türlü riski önceden tespit edip oluşabilecek risklere erkenden müdahale etmektir (ÇHGM, 2020, s. 72). ÇHGM'nin koruyucu ve önleyici hizmetlerinden başlıcaları şunlardır;

- ✓ Mobil Çocuk Hizmet Birimleri
- ✓ Ücretsiz Kreş Desteği
- ✓ Çocuklar Güvende Programı
- ✓ Çocuk Haklarını Yaygınlaştırma Çalışmaları
- ✓ 0-6 Yaş Uygun İçerikli Kitap Değerlendirme Çalışmaları
- ✓ Yabancı Uyruklu Çocuklara Yönelik Sosyal Uyum Çalışmaları
- ✓ Sokakta Çalıştırılan Çocuklar Yönelik Çalışmalar
- ✓ Okul Destek Projesi
- ✓ Yatılı Kuruluş Çalışanlarına Yönelik Eğitimler
- ✓ Mahremiyet Eğitimi

ÇHGM'nin aile odaklı hizmetlerinde amaç çocuğun öz ailesi veya akrabaları yanında büyümesidir. Bunun mümkün olmadığı durumlarda ise çocuğun kendini aile ortamında hissederek sevgi dolu ve ailenin sıcaklığını hissedebileceği bir ortamda büyümeleri alternatif olarak düşünülmüştür (ÇHGM, 2020, s. 84). ÇHGM'nin sunduğu aile odaklı hizmetler ise;

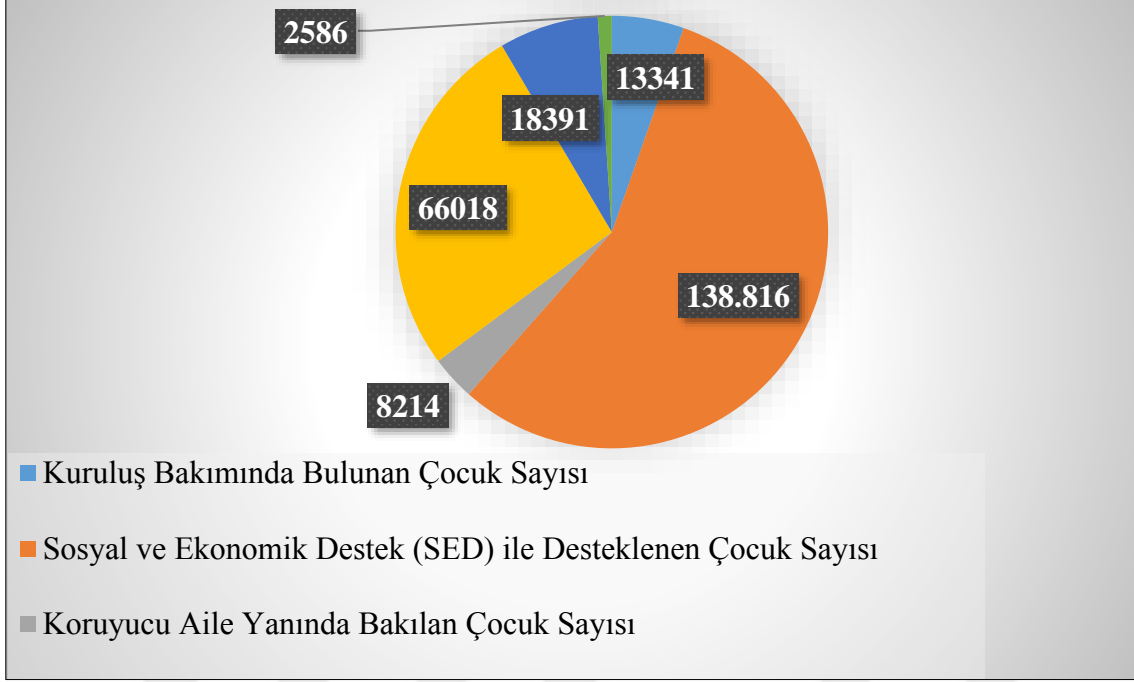
- ✓ Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) (Ailesi Yanında)
- ✓ Koruyucu Aile
- ✓ Evlat edinme şeklindedir.

Koruma ihtiyacı olan çocuklar için tüm bu şartlar sağlanamadığı durumlarda son çare olarak bakım hizmetleri akla gelmektedir (ÇHGM, 2020, s.101). Bu bağlamda ASHB'nin günümüzde sunmuş olduğu kuruluş bakım hizmetleri;

- ✓ Çocuk Evleri
- ✓ Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlükleri (ÇEKOM)

- ✓ Çocuk Evleri Sitesi (ÇES)
- ✓ Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM) tarafından sağlanmaktadır.

ASHB tarafından korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için oluşturulan çocuk koruma alanı kapsamında sunulan hizmetlerden bazı istatistikler Şekil 1’de verilmiştir;

Şekil 1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Sunulan Hizmetler

Kaynak: ÇHGM, 2021 verilerinden derlenmiştir.

2021 yılı itibariyle koruyucu ve önleyici hizmetler kapsamında özel kreş ve gündüz bakım evlerinde 66.018 çocuğa ücretli, 2.586 çocuğa ücretsiz bakım hizmeti sağlanmaktadır. Aynı yıl içerisinde 138.816 çocuğa (veya ailesine) aile odaklı hizmetler kapsamında SED yardımı yapılmış, 18.391 çocuk evlat edindirilmiş ve 8.214 çocuk koruyucu aile hizmetinden faydalandırılmıştır. Bakım hizmetleri kapsamında ise 13.341 çocuk kuruluş bakım hizmetleri altına alınmıştır.

2.2. Kurum Bakım Hizmetleri

Kurum bakımı, çocuğun bir aile ortamından ayrı olarak bir kurum veya kuruluş bünyesinde, arasında akrabalık ilişkisi olan veya olmayan kendi gibi korunma ihtiyacı duyan kişilerle kalması ve bu kişilerin bakım hizmetlerinin meslek elemanları tarafından yapılmasını ifade etmektedir. Kurum bakımı sadece çocuklara değil yetişkinlere de

sağlanabilen bir hizmet türüdür. Çocuklar için sunulan kurum bakım hizmetleri sadece ihmal ve istismara uğramış çocukları kapsamamaktadır. Ebeveynleri tarafında terk edilmiş, bakılmayan, yoksulluk çeken, ailesini savaşlarda kaybetmiş, suça sürüklenmiş veya sokakta yaşayan çocuklar da buna benzer birçok nedenle kurum bakım hizmet türünden faydalandırılmıştır (Beter, 2010, s. 86).

Korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili uygulamalar tarihte ilk çağ medeniyetlerine kadar dayanmaktadır. Tarihin en eski uygarlıklarına ev sahipliği yapmış Mezopotamya’da geçmişten günümüze kadar ulaşan yazılı metinlerde devlet, aile ve toplum düzeni hakkında yazılmış kaynaklarda çocukların korunması gerektiğine de değinildiği görülmüştür (Yaşar Ekici, 2015, s. 46). Dünyada eski dönemlerden günümüze kadar korunma ihtiyacı olan çocuklar için sunulan hizmetler ise farklı değişim süreçlerinden geçmiştir. İlk olarak gönüllü kişiler, vakıflar vb. sosyal yapılarla verilen hizmetler zamanla ihtiyaçlar doğrultusunda dönüşüm geçirerek daha profesyonel kurumsal bakım hizmetlerine dönmüştür. Kurum bakımı da tarihte korunma ihtiyacı olan çocuklar için sunulmuş en eski hizmet modelidir. M.S. 4. Yüzyılda Bizans döneminde korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için İstanbul’da yetimhane açıldığı ve kimsesiz, tehlike altında olan çocukların korunmasına yönelik sosyal yapıların o dönemlerde varlığının kanıtıdır (Gökçearslan Çifci, 2009, s. 54; Sarı vd., 2021, s. 2).

Tarihi döneme baktığımızda 11. ve 12. yüzyılda eski Türk devletlerinde de korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için çocuk yetimhanesi ve sokakta kalan çocuklar için bakımevi yaptırıldığı hatta küçük çocuklar için buralara sütanneler görevlendirildiği bilinmektedir (Eroğlu, 2003, s. 81). Avrupa’da ise yoksullar ve kimsesizler için kurum bakımı veren almhouse’ların bu alanda en eski hizmet veren yapılardan olduğu bilinmektedir. Korunma ihtiyacı olan çocuklar bu yerlerde yetişkinlerle birlikte kurum bakımı altında kalmışlardır. Ayrıca çocuklar burada çok kötü şartlarda yetişkin ve ruh sağlığı bozuk kişilerle birlikte bakım altında kalmışlardır (Friedlander, 1961, s. 370).

17. Yüzyılın sonlarında Almanya’da savaş nedeniyle kimsesiz kalan çocuklar için yetimhane kurulduğu bilinmektedir. 19. Yüzyılda İngiltere’de ve Amerika Birleşik Devletleri’nde korunma ihtiyacı olan çocuklar için yetimhaneler açıldığı ve kimsesiz ve yoksul çocukların bakım altına alındığı bilinmektedir (Dilik, 1988, s. 51). Bu kadar eski ve köklü bir geçmişe sahip olan kurum bakım hizmetlerinde kurumlar ülkelerin başta sosyo-ekonomik şartları olmak üzere toplumsal gelenek ve ihtiyaçlara göre değişiklik

göstermektedir. Bu bağlamda kurum tipleri kışla tipi kurumlar, ev tipi kurumlar ve okul tipi kurumlar olarak gruplandırılabilir (Taştekil, 1992, s. 314).

Kışla tipi kurumlar: Kışla tipi kurumlar kurum bakım hizmetlerin gelişim süreçleri içerisinde ilk basamakta yer almaktadır (Şenocak, 2006, s. 182). Kışla tipi kurumlarda korunmaya ihtiyacı olan çocukların eğitimleri ve her türlü yaşam aktiviteleri kurum içerisinde yerine getirilmektedir. Kurum fiziki olarak büyük fiziki bina/binalardan oluşmakta ve çocukların dış dünya ile bağları neredeyse tamamen kesilmektedir (Taştekil, 1992, s. 314). Bu durum elbette sakıncaları olan ve istenmeyen bir durumdur. Kışla tipi kurumları hizmet türlerine göre yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (Yazıcı, 2012, s. 507).

Çocuk yuvaları: 0-12 yaş korunma ihtiyacı olan çocukların ve yaşamlarını tek başlarına sürdürme durumu olmayan 12 yaş üstü korunma ihtiyacı olan kız çocuklarının, kurum bakımında altında her türlü fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimlerinin karşılanıp topluma yararlı bireyler olarak yetiştirilmesi amacıyla açılmış kuruluşlardır (Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, 1999).

Yetiştirme yurtları: 13-18 yaş aralığında veya belirtilen durumlarda (eğitime devam eden gençlerde ortaöğretim için 20, yükseköğretim için 25) 18 yaş üstü korunma ihtiyacı olan çocukların her türlü fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimlerinin karşılanıp, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirilmelerini sağlayan ve korunmaya ihtiyacı olan çocukların bu ihtiyaçlarının karşılanması için alanında uzman meslek elemanlarının çalıştığı kuruluşlardır (Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik, 1995).

Okul tipi kurumlar: Bu tip kurumlar ise bakım sisteminin ikinci basamağını oluştururlar. Okul tipi kurumların amacı eğitim süreçlerinin normal şekilde devam ettiremeyecek olan zihinsel-ışitme engelli, suça sürüklenmiş ya da uyumsuz olan çocukların bakım ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tahsis edilmiş yerlerdir (Taştekil, 1992, s. 314).

Ev tipi kurumlar: Kurum bakım sisteminin son basamağında ise ev tipi kurumlar yer almaktadır. Genellikle 5-10 yaş arası ve azami sayıda çocuk gruplarına hizmet etmek için tasarlanmış bu kurumlar çocuk yuvaları ve yetimhanelerdeki kalabalık yatakhaneler ve dar sosyal alanların yerine çocukların daha küçük odalarda kalabalıktan uzak, barınma ve diğer ihtiyaçlarının daha rahat karşılandığı yerlerdir (Şenocak, 2006, s. 182). Ev tipi kurumların kurulmasında bir diğer amaç ise korunma ihtiyacı olan çocukların kendilerini aile ortamında

hissetmelerini sağlamaktır. Ev tipi kurumlara çocuk köyleri ile sevgi ve çocuk evleri örnek gösterilebilir (Yazıcı, 2012, s. 508).

Çocuk köyleri: Korunma ihtiyacı olan çocuklar için aile ortamı, aile sıcaklığını hissetmek ve aile içerisinde toplumsal kuralları öğrenerek büyümek önem arz etmektedir. Özellikle anne aile içerisinde bu süreçte en önemli role sahip kişidir. Bu anlayışla çocuk köyleri korunma ihtiyacı olan çocukların kendi kültür, örf, adet gelenek ve görenekleri öğrenerek aklen, fiziken ve ruhen gelişimlerini sağlıklı şekilde sağlamak amacıyla faaliyet gösteren yapılardır (Bıyıklı, 1995, s. 5). Çocuk köyleri Türkiye’de dâhil olmak üzere birçok ülkede korunma ihtiyacı olan çocuklara hizmet sunmaktadır. Türkiye’de ilk olarak Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı aracılığı ile kurulmuş olup, günümüzde hizmet veren bir çocuk köyü bulunmamaktadır (Yazıcı, 2013, s.150).

Çocuk evleri: 0-18 yaşlar arasında olan ve 5 ila 8 çocuğun normal bir ev ortamı içerisinde korunma ve bakım ihtiyaçlarının karşılandığı kuruluşlardır. Bu evler her şehirde bölgenin sosyo-kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun kesimlerinden seçilmekte, konum olarak merkeze, okul ve hastanelere yakın olmasında dikkat edilmektedir. Evler apartman dairesi veya müstakil konutlar olabilir. Bu kuruluşlarda amaç çocukların her türlü ihtiyaçlarının karşılanıp topluma faydalı bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır (ÇHGM, 2022).

Korunma ihtiyacı olan çocuklara hizmet veren kurumlar kapalı tip kurumlar ve açık tip kurumlar olarak da gruplandırılabilir;

Kapalı tip kurumlar: İsminden de anlaşılacağı üzere kurum bakımı altında bulunan çocukların dış dünya ile bağlantılarının tamamen kesildiği, içerisinde okuldan hastaneye ve etkinlik alanlarına kadar çocukların tüm ihtiyaçlarının kurum sınırları içerisinde karşılandığı kurumlardır (Şenocak, 2006, s. 181).

Açık Tip Kurumlar: Kapalı tip kurumların aksine çocukların dış dünya ile bağlarının daha fazla olduğu okul, hastane ve sosyal ihtiyaçlarının kurum dışında karşılandığı ve çocukların daha çok toplumla iç içe olduğu yapılardır. Kapalı tip kurumların açık tip kurumlara çocuklar için daha faydalı yapılar olduğu söylenebilir (Şenocak, 2006, s. 181).

Kurum bakımının toplumsal yapı içerisinde bir takım işlevi bulunduğu niteliği değişse de tamamen ortadan kaldırılamayacağı ifade edilmektedir. Bu nedenle, kurum bakımının

sakıncalarının azaltılması için çalışmaların yapılması ve gerçekten kurum bakımına ihtiyaç duyan çocukların tespitinin iyi yapılarak kurum bakımına alınması gerekmektedir. Bazı araştırmacılar kurum bakım hizmetlerinin faydalı olduğunu savunmakta ve zorunlu durumlarda çocuk koruma sistemi içerisinde yer alması gerektiğini söylemektedir. Örneğin Whitaker ve arkadaşları (1998; aktaran Bullocks, 2009, s. 212) tarafından bazı durumlarda kurum bakım hizmetlerinin faydalı olacağı düşüncesini savunmaktadır. Bu durumlar;

- Çocuğun ebeveynleri tarafından bakım ihtiyaçlarının karşılanmasında veya çocuğun ailesi ile kalamadığı durumlarda,
- Çocuğun aile içerisinde veya dışında diğer çocukları ihmal ve istismar edecek davranışlar sergilemesi durumunda,
- Çocuğun ailesi tarafından temel ihtiyaçlarının karşılanmadığı aile ortamının yeterli olmadığı durumlarda,
- Çocuğun aile içerisinde duygusal olarak kalmasının zararlı olduğu veya mümkün olmadığı durumlarda,
- Çocuğun ailesinden alınıp koruyucu hizmetler kapsamında başka aile içerisine yerleştirilmesinin ardından çocuk için bu bakım hizmetinin de olumsuz sonuçlar verdiği düşünülen durumlarda çocuk için kurum bakım hizmetlerinin uygun olacağı düşünülebilir.

Kurum bakım hizmetlerinin çocuklar üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler birçok araştırmaya konu olmuştur. Fakat bu etkilerin ne kadarının ailesel sebeplerden, genetik faktörlerden ya da kurum bakım hizmeti öncesi yaşam etkilerinden olduğu konusunda bir bilinmezlik vardır (Erol, 2004, s. 134). Nitekim Yaşar ve Dağdelen'in (2013) çocuk evleri ve yetiştirme yurtları üzerine olan bir araştırmada bu kurumlarda kalan çocukların büyük çoğunluğunun anne babasının hayatta olduğunu ve çocukların kurumlara geliş sebeplerinin ekonomik yetersizlik ve boşanmaların olduğunu söylemektedir. Ayrıca kurum bakımına alınan gençlerin ailelerin eğitim seviyeleri de oldukça düşüktür. McKenzie (2003; aktaran Elmacı, 2010, s. 953) tarafından yetiştirme yurtlarında kalmış kişiler üzerine yapılan bir araştırmada ise bu kişilerin eğitim, sosyal ve ekonomik olanaklar yönünden bakım sürecinden geçmelerinden dolayı beklenen olumsuz etkilerin aksine daha iyi durumda oldukları sonucuna ulaşmıştır. Yapılan çalışmaların bazılarında elde edilen sonuçlar neticesinde araştırmacılarından bir kısmı kurum bakım hizmet şartlarının iyileştirilmesi ve kalitenin artırılmasına durumunda kurum bakım hizmetlerinden kaynaklanan olumsuz

durumların belirgin derecede azalacağı hatta bazen tamamen ortadan kalkacağı düşüncesini savunmaktadır (Özdemir vd. 2008, s. 286).

20. Yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren kurum bakımı hakkında yapılan bazı araştırmalarda küçük yaşta kurum bakımı altına giren ve hayatının uzun bir dönemini bakım altında geçiren çocukların ruhsal, zihinsel ve sosyal yönden olumsuz olarak etkilendiklerine yönelik bulgular ortaya çıkarılmıştır (Erol, 2004, 133). Uzun Çiçek (2022) yaptığı çalışmada çocuklara yönelik kurum bakım hizmetlerinin ne kadar kaliteli sunulursa sunulsun güvenli bağlanmaları için gerekli olan birebir ilişkiler ve duygusal etkileşimler açısından yeterli olmadığını, kurum bakımının çocukların fiziksel ve maddi ihtiyacını sağlasa bile ailenin yerini tutmadığını belirtmektedir. Ayrıca kışla tipi gruplar halinde sunulan kurum bakım hizmetlerinde çalışan kişilerin yeterli mesleki tecrübeye sahip olmayan kişiler olmalarının ve sayıca yetersiz kalmalarının çocukların güvenli bağlanma gelişimlerini negatif yönde etkileyen faktörlerden olduğunu belirtmektedir.

Üstüner, Erol ve Şimşek (2005) yaptıkları çalışmada kurum bakımında yaşayan çocukların sorun davranış gösterme sıklığının ailesi yanında ya da koruyucu aile yanında yaşayanlara göre çok daha yüksek olduğu, koruyucu aile yanında ya da öz ailesi yanında büyüyen çocukların kurum bakımında büyüyenlerle kıyasla daha sosyal, uysal ve yumuşak başlı oldukları ve kurum bakımı altında yaşayan çocukların öğretmenlerinin diğer çocuklara kıyasla daha sorunlu olduğunu bildirdikleri sonuçlarına ulaşmışlardır. Fidan ve arkadaşları (2013) tarafından çocuk yuvalarında kalmakta olan 0-6 yaş grubu çocuklarla yapılan başka bir araştırmada ise benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada çocuk yuvalarında kalan çocukların aileleri yanında kalan çocuklara göre dil-bilişsel gelişimlerinin anlamlı derecede düşük olduğu, yuva çocuklarının davranışsal sorunlar gösterdiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmada daha küçük yaşta çocuk yuvalarına verilen bu çocukların ısırma, katılma nöbetleri, kafa vurma ve kekeleme gibi davranışsal sorunlarının yüksek olduğu sonucunun yanı sıra daha iletişim becerileri gelişmeyen üç yaş grubu çocuklarda ise bu sorunların daha fazla görüldüğüne değinilmektedir.

Tümkaya (2005) yetiştirme yurdunda büyüyen çocukların kurum bakımı sırasında aile ortamından uzak kalmaları nedeniyle yalnızlık yaşadıkları ve sosyal destek algılarının oluşmadığını belirtmektedir. Bu nedenle özellikle yetiştirme yurdunda büyüyen ergenlerin gelecek hayatlarına dair olumsuz düşünceler içerisine girerek intihar eğilimi gösterebileceklerini ve bu bağlamda riskli grup oluşturduklarını düşünmektedir. Bu nedenle

yaptığı çalışmada kurum bakımı altındaki ergenler kendi ailesi ile birlikte büyüyen ergenlere kıyasla daha umutsuz daha problemlili ve intihar eğiliminde olan bireyler olduklarını dile getirmiş ve bu bireylerin geleceğe dair hayaller kuramayan, mutsuz, duygusal ya da fiziksel istismara uğrayan ve eğitim almak yerine iş sahibi olmak isteyen gelecek beklentileri olmayan bireylere dönüştükleri sonucuna ulaşmıştır. Bayoğlu ve Puruçuoğlu da (2010) yaptıkları çalışmada benzer sonuçlara ulaşarak, kurum bakımı altında yetişen ergen çocukların sosyal destek algıları ve gelecek beklentileri incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda kurum bakımında büyüyen ergenlerin sosyal yaşama ilişkin gelecek beklentilerinin gene düşük olduğu, geleceğe yönelik beklentilerin aile yaşamından çok ekonomik, eğitim ve iş konuları odaklarında şekillendiğini söylemişlerdir.

Uzmanlar tarafından çocukların okul öncesi dönemlerinin değerlere ilişkin temellerinin atıldığını belirten Çeliköz ve arkadaşları (2008) yaptıkları çalışmada ailesi ile beraber büyüyen çocukların, çocuk yuvalarında büyüyen çocuklara göre sosyal ve ahlaki kurallara daha fazla önem verdiklerini söylemektedir. Araştırmada yaş ve cinsiyete göre de bu ahlaki değer ve sosyal kural bilgilerinin de farklılaştığı belirtilmektedir. Bu bağlamda araştırmada koruyucu aile sisteminin desteklenmesinin önemine, kurumda çalışılacak personelin uzman kişilerden daha titiz seçilmesinin gerekliliğine ve çocuk yuvalarında kalan çocukların eğitiminin okul öncesi eğitim kurumlarında verilmesine dikkat çekilmektedir.

Kurum bakım hizmetlerinin hizmet sunumundan kaynaklanan sakıncaları II. Milli Sosyal Hizmetler Konferansı'nda şu şekilde dile getirilmiştir;

- Korunma ihtiyacı olan her çocuk kendisine yakın olan bir kişinin şefkatine, sevgisine, güvencesine ve anlayışına ihtiyaç duyar. Bu çocukların kendilerine ait özel eşyaları, özel odaları olmalı, arkadaşları ile sosyalleşebileceği, alışveriş yapabileceği ekonomik olanakları bulunmalıdır. Maalesef kurum bakım hizmetleri bunu karşılayamaz.
- Kurum bakım hizmetlerinde çalışan personellerin sık sık değişmesi ve çocukların kurumda duydukları anne özlemi onlar üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır.
- Fiziksel olarak geniş binalarda sunulan hizmetlerde koridor, boşluk ve merdiven kısımlarında gürültü olması muhtemeldir. Bu durum çocukların korkmasına yol açmakta ve onları huzursuz etmektedir.

- Daha çok küçük yaşta (genellikle 3 yaş altı çocukların) kurum bakım hizmetine verilen çocukların özel bir bakıma ve sıcak bir anne kucağına ihtiyaçları vardır. Ne yazık ki kurum bakım hizmetleri bunu karşılayamaz.
- Özetle korunma ihtiyacı olan özellikle yetim kamış çocuklar anne özlemi çekmekte ve anneye ihtiyaç duymaktadır. Bu da maalesef kurum bakımında karşılanamaz (SSYB, 1962, s. 53).

Son olarak belirtmek gerekir ki korunma ihtiyacı olan çocuklar için geçmiş iki yüz yıl içerisinde çocukları korumaya yönelik sunulan hizmetlerden elde edilen deneyimler sonucunda çocuğun yetiştirilmesi için en sağlıklı ortamın aile ortamı olduğudur (Karataş, 2007, s. 8). Bu sebeple geçmişten günümüze kurum bakım hizmetleri koruyucu bakım hizmetlerine doğru bir değişim göstermiştir. Gökçearslan Çifci (2009) literatürde korunma ihtiyacı olan çocuklara verilen bakım hizmetlerinin geçmişten günümüze üç aşamada değişim geçirdiğini belirtmektedir. Bu aşamalar;

1. Çocuklara büyük gruplar halinde sunulan bakım hizmetleri,
2. Büyük gruplara yönelik yapılan bakım çalışmalarının zamanla etkileri gözlenerek zararları olduğunun anlaşılmasının ardından daha küçük gruplar halinde veya koruyucu aile hizmeti şeklinde verilen bakım hizmetleri,
3. Çocukların kendi öz aileleri yanında yaşamını devam ettirmesi için destekleyici hizmetlerdir. Bu durum iyi bir kurum bakım hizmet sürecinin hiçbir şekilde ailenin yerini tutmadığı düşüncesinden hareketle gelişmiştir (s. 54).

2.3. Kurum Bakım Hizmetlerinde Dönüşüm ve Günümüzde Kuruluş Bakım Hizmetleri

Geçmişten günümüze kuruluş bakım hizmetlerinin dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de değişim aşamalarından geçerek son halini aldığı söylenilebilir. Osmanlı döneminde korunma ihtiyacı olan çocuklara sunulan hizmetler bazı kurumlar aracılığıyla sağlanmıştır. Bu kurumlar Islahhaneler, Darüşşafaka, Darülaceze, Darülhayr-ı Ali, Darüleytam ve Himaye-i Eftal Cemiyeti’dir (Kesgin, 2016, s. 137). 1908 yılında kurulan Himaye-i Eftal Cemiyeti Cumhuriyet döneminde dilimizde yaşanan sadeleşme akımının da etkisiyle 1934 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu olarak adlandırılmış, 1983 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür (Sarı, vd., 2021, s. 4). 1983 yılında ise 2828 sayılı kanun ile

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (SHÇEK) kurulmasıyla faaliyetleri bu kuruma devredilerek sonlanmıştır (Yaşar ve Dağdelen, 2013, s. 206).

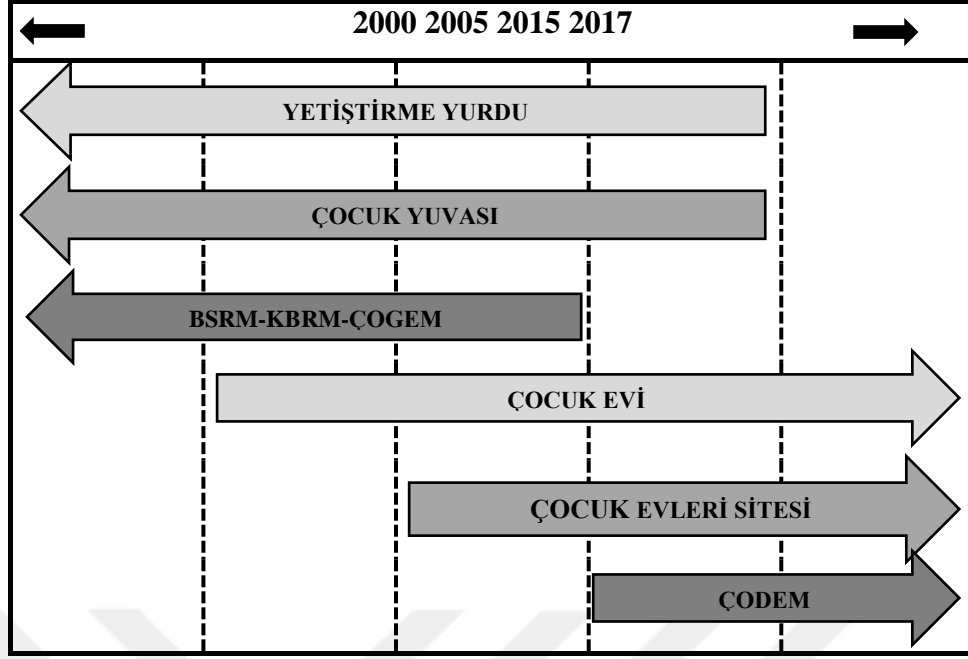
Türkiye'de korunma ihtiyacı olan çocuklar için çıkarılan ilk kanun ise 1949 yılında çıkarılan 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun'dur. 1957 yılına gelindiğinde ise 6972 sayılı kanun korunma ihtiyacı olan çocuklar için çıkarılan ikinci kanun olmuştur. Her iki kanunla birlikte çocuk koruma alanında hizmet veren yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Ayrıca Koruma Birlikleri kurulmuş dönemin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na (SSYB) da çocuk koruma alanında sorumluluklar verilmiştir. 1983 yılına gelindiğinde ise SHÇEK kurularak korunma ihtiyacı olan çocuklar için sunulan yatılı bakım hizmetleri bu kurumun sorumluluğuna verilmiştir (Çavuşoğlu, 2014'den aktaran Balcı, 2019, s. 8). SHÇEK kurulduğunda Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlıdır. 1989 yılında Başbakanlığa bağlanan kurum 2002 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlanmıştır. 2003 yılında tekrar Başbakanlığa bağlanmıştır (Tatlıbal, 2004, s. 25). Türkiye'de 1997 yılında çıkarılan 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile SHÇEK Kanuna ek düzenlemeler yapılarak “çocuk ve gençlik merkezleri” ibaresi eklenmiş ve SHÇEK bünyesinde Çocuk Gençlik Merkezleri (ÇOGEM) kurulmuştur. ÇOGEM ile “*ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve benzeri nedenlerle sokağa düşerek sosyal tehlikelere karşı karşıya kalan veya sokakta çalışan çocuk ve gençlerin rehabilitasyonlarını ve topluma kazandırılmalarını sağlamak*” amaçlanmıştır (Yolcuoğlu, 2009, s. 50).

2005 yılında korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için ÇKK çıkarıldığı önceki bölümde aktarılmıştı. 2005 yılında çıkarılan ÇKK ile birlikte SHÇEK'ya yeni kuruluşlar açma zorunluluğu getirilmiştir. 2006 yılından itibaren SHÇEK bünyesinde Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri (KBRM) ile Bakım Sonrası Rehabilitasyon Merkezleri (BSRM) açılmaya başlanmıştır. KBRM suça sürüklenen çocuklara, BSRM ise suç mağduru çocuklara hizmet vermek amacıyla açılmış kuruluşlardır (Balcı, 2019, s. 8). Korunma ihtiyacı olan çocuklara farklı alanlarda hizmet amacıyla açılan bu kuruluşlar da yatılı hizmet kuruluşlarıdır.

SHÇEK 2011 yılında 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) kurulmasıyla birlikte kapatılmış ve yürütmüş olduğu görevler ASPB bünyesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. 2018 yılına kadar hizmet veren bakanlık 24 Haziran 2018 yılında yapılan seçimlerin

ardından Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçilmesiyle birlikte daha önce Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı adı altında hizmet veren bir diğer bakanlık ile birleştirilerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) olarak faaliyetlerine devam etmiştir (Elmacı, 2019, s. 51). 21 Nisan 2021 tarihinde 31461 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yeni bir düzenleme yapılarak AÇSHB “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” ve “Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı” olarak yeniden iki ayrı bakanlığa dönüştürülmüştür. Yeni adıyla hala günümüzde de hizmet veren Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) çocuk koruma sistemi içerisinde yer alan akla gelen ilk kurumdur. Bakanlık isminde yaşanan değişmelere rağmen bakanlık bünyesindeki ÇHGM 2011 yılından beri faaliyetlerine aynen devam etmekte ve korunmaya ihtiyacı olan çocuklara kuruluş bakım hizmetleri halen bu birim tarafından sağlanmaktadır.

Görüldüğü gibi, özellikle Osmanlı döneminden itibaren korunma ihtiyacı olan çocuklar için çeşitli kurumlar aracılığıyla hizmet sağlanmış ve bu hizmetler devlet eliyle sunulmaya başlanmıştır. Cumhuriyet sonrası dönemde ise çeşitli kanunlarla, başta Çocuk Esirgeme Kurumu olmak üzere zamanla kurulan farklı kuruluşlarla korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik çalışmalar yapılmıştır (Elmacı, 2019, s. 40). Günümüze yaklaşıldığında ise 1983 yılında SHÇEK tarafından yürütülen kuruluş bakım hizmetlerinde 2005 yılından itibaren değişikliklere gidilmiştir. Çocuk koruma alanında hizmet veren kışla tipi kuruluşlar yerini ev tipi kuruluşlara bırakmaya başlamıştır. 2011 yılında ASPB'nin kurulmasının ardından ÇHGM tarafından yürütülmeye devam eden hizmetlerdeki bu dönüşüm 2017 yılında tamamlanmış ve artık Türkiye'de kışla tipi kuruluşların yerini ev tipi kuruluşlar almıştır (ÇHGM, 2017). Korunma ihtiyacı olan çocuklara hizmet veren KBRM, BSRM ve ÇOGEM 19.02.2014 tarihinde 28918 Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren KHK ile “Çocuk Destek Merkezleri” olarak yeniden yapılandırılmıştır (ASPB, 2018; aktaran Tuncer ve Erdoğan, 2018, s. 522). ÇODEM günümüzde halen sokakta yaşayan, suça sürüklenen veya suç mağduru olan korunma ihtiyacı olan çocuklara hizmet veren kuruluşlardır. Kuruluş bakım hizmetlerinde yaşanan bu dönüşüm Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. Kuruluş Bakım Hizmetlerindeki Dönüşüm

Kaynak: Mısırlı, 2020, s. 32 'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

ÇHGM tarafından günümüzde sunulan kuruluş bakım hizmetleri, çocuk evler, çocuk evleri sitesi ve çocuk destek merkezleridir. 2021 ağustos ayı itibarıyla bakanlığın sunmuş olduğu veriler doğrultusunda 1193 çocuk evi, 112 ÇES ve 66 CODEM korunma ihtiyacı olan çocuklara yatılı bakım hizmeti sunmaktadır (ÇHGM, 2021). ÇHGM'nin yayınladığı istatistiklere göre son 10 yıla ait sunulan kuruluş bakım hizmetlerinden yararlandırılan çocuk sayıları Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1. Yıllara Göre Kuruluş Bakım Hizmetlerinden Yararlandırılan Çocuk Sayıları

Yıllar	Yetiştirme Yurtları	Çocuk Yuvaları	Çocuk Evleri	Çocuk Evleri Sitesi	Çocuk Destek Merkezleri	Toplam
2012	2956	3934	3581	3301	10891	24663
2013	1339	1361	4953	3952	1076	12681
2014	651	856	5068	4352	1244	12171
2015	401	709	5366	4950	1241	12667
2016	396	577	5626	5257	1463	13319
2017	-	-	6341	6208	1640	14189
2018	-	-	6199	6383	1632	14214
2019	-	-	6164	6132	1571	13867
2020	-	-	5956	6181	1387	13524
2021	-	-	5649	6160	1493	13302

Kaynak: ÇHGM, 2021 istatistiklerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü üzere 2012 yılında kışla tipi kuruluşlardan olan yetiştirme yurtlarında 2956 çocuğa, çocuk yuvalarında ise 3934 çocuğa hizmet verilirken, 2017 yılı itibarıyla bu kuruluşların kapatılmasıyla birlikte burada bulunan çocuklar ev tipi kuruluşlara kaydırılmıştır. 2021 yılı itibarıyla ise çocuk evlerinde 5649, çocuk evleri sitesinde 6160 ve çocuk destek merkezlerinde 1493 çocuğa yatılı kuruluş bakım hizmetleri verilmektedir.

2.3.1. Kurum Bakımı Sonrası Sunulan Hizmetler

Devlet koruması altında kuruluş bakımında bulunan korunma ihtiyacı olan çocuklara 16 yaşından itibaren gelecek yaşamlarına hazırlanmaları amacıyla uzman meslek elemanları aracılığıyla rehberlik hizmetleri sunulmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın reşit olduktan sonra devlet korumasından ayrılan bireyler için “Bakım Sonrası Hayata Hazırlama Ve Rehberlik Faaliyetleri” adı altında sunmuş olduğu çeşitli faaliyetler bulunmaktadır. Bu çalışmalarda devlet koruması altında yetişmiş ve reşit olarak kurumlardan ayrılan bireylerin kurum bakımı sonrası yaşamlarında ağırlıklı olarak ihtiyaç duydukları konular belirlenerek, gerekli desteklerin sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca Devlet korumasından ayrılan bireylerin reşit olduktan sonraki hayatlarında sosyal yaşama uyum sağlamaları için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı hizmet veren Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri bünyesinde “Bakım Sonrası Rehberlik ve İzleme” birimleri 2018 yılından itibaren 81 ilde faaliyete başlatılmıştır (ÇHGM, 2020, s, 110).

ÇHGM (2020) tarafından belirtilen bakanlığın günümüzde “Bakım Sonrası Hayata Hazırlama Ve Rehberlik Faaliyetleri” kapsamında sunmuş olduğu hizmetler şu şekildedir;

Rehberlik ve Danışmanlık Desteği: Kuruluş bakımından ayrılan gençlerin toplumsal hayata adaptasyonu için bakımdan ayrılmalarından itibaren bir yıl içerisinde ve üçer aylık periyotlarla takipleri yapılarak bireylere rehberlik hizmeti sunulmaktadır. 2019 yılı içerisinde 81 ilde 7.503 bireye rehberlik ve danışmanlık desteği sunulmuştur.

İstihdam Desteği ve Özel Sektör İstihdam Teşviki: Kuruluş bakım hizmetlerinden yararlanan bireyler gerekli şartları sağladıkları takdirde belirlenen kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmektedir. Bakanlık tarafından açıklanan veriler doğrultusunda 1988-2019 yılları arası bu hizmetten 50.147 birey faydalanarak kamu kurumlarında istihdam edilmiştir. 2018 yılından itibaren ise kuruluş bakım hizmetlerinden ayrılarak kamuda istihdam hakkına sahip gençler özel sektörde çalışmak istemeleri durumunda

desteklenmektedir. Bu bağlamda 2020 yılı itibariyle 4.596 genç özel sektörde çeşitli iş kollarında istihdam edilmiştir.

İstihdam Hayatına Uyum Eğitimleri: Kuruluş bakım hizmetlerinden ayrılarak kamu kurumlarında istihdam edilen gençlerin çalışma hayatlarına daha kolay adapte olmaları ve çeşitli nedenlerle uyum sağlayamamaları durumunda müstafi olarak kamu sektöründen ayrılmamaları için “İş Hayatına Uyum Semineri Programı” uygulanmaktadır.

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti: Reşit olarak devlet korumasından ayrılan gençler bir işte istihdam edilene kadar bakanlık tarafından “Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti” ile desteklenmektedir.

Barınma Destek Hizmeti: 2018 yılından itibaren faaliyete geçen proje doğrultusunda devlet korumasından reşit olarak ayrılan bireyler bir işte istihdam edilene kadar kamu kurum ve kuruluşları bünyesindeki misafirhanelerde kalabilmeleri yönünde bakanlık tarafından destek sağlanmaktadır.

Kız Çocuklarına Çeyiz Desteği: 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında kız çocuklarına çeyiz desteği sağlanmaktadır. Sosyal hizmet kuruluşlarında korunma kararı devam eden ve evlenmek isteyenlerin kızlara çeyiz ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla evlenme yardımı yapılmaktadır.

Benim Rehberim Projesi: Bu projenin amacı bakanlığın sunmuş olduğu sosyal hizmet modellerinden yararlanan 15 yaş üstü çocukların, benzer şekilde kendileri gibi kuruluş bakım hizmetlerinden yararlanmış bireylerle bir araya gelerek mentörlük kapsamlı ilişkiler kurması amaçlanmıştır, 2019 yılı itibariyle 400 yetişkin birey ile 400 çocuk bu proje kapsamında eşleştirilerek buluşturulmuştur.

Bir Meslek Bir Gelecek Projesi: Bakanlık bünyesinde sosyal hizmet modellerinden yararlanan fakat eğitimine devam edememiş çocuklar için kuruluş bakım hizmetlerinden reşit olarak ayrıldıktan sonra iş bulma ve istihdam edilme konularında sorun yaşamamaları adına mesleki eğitimlere yönlendirmeleri yapılmaktadır. Bu projeden 2019 yılında 614 çocuğun faydalanması sağlanmıştır.

2.4. Aile ve Ebeveynlik Kavramları

Bir toplumun temeli olarak nitelendirilen aile toplumun en küçük yapı taşıdır. Aileyi aile içerisindeki bireylerin birbirleri ile etkileşim içerisinde oldukları, ortak amaçlar doğrultusunda toplandıkları, birbirlerine karşı sorumluluk ve bazı haklarla bağlı oldukları bir kurum olarak tanımlamakta mümkündür. Aynı zamanda aile içerisinde yer aldığı toplumun kültürünü yansıtır ve aile bireyleri bu toplumun kültürünü gelecek kuşaklara aktarır (Kulaksızoğlu, 1989, s. 35). Hasipek ise (1990) aileyi evlilik, evlat edinme veya kan bağıyla bireylerin birbirine bağlandığı, aynı ekonomik şartları paylaşan, aynı ev içerisinde yaşam süren, üstlendikleri anne, baba, eş, çocuk, kardeş gibi rollerle birbirleri ile etkileşimi olan kendilerine has gelenek ve görenekleri yaşayıp sürdüren insan grubu olarak tanımlamaktadır (s. 365).

En genel tanımı ile ebeveynlik bir ailede ebeveynlerin çocuklarını yetiştirmek için sergiledikleri davranış ve tutumların tamamı olarak ifade edilebilir (Yılmaz, 2000, s. 160). Daha genel anlamda ise anne ve babanın aile içinde rolleri olarak tanımlanan ebeveynlik bir ailenin devamlılığı için anne ve babaların sergiledikleri koruyucu kollayıcı davranışlar ve çocuklarının geleceği konusunda karar alma mekanizmaları olmalarıdır. Çocuğun büyümesinde ve geleceğe hazırlanmasında en temel sorumlulukların ebeveynlere ait olduğu düşünüldüğünde, gelecek nesillere sağlıklı bireyler yetiştirmede ebeveynlerin desteklenmesi de oldukça öneme sahiptir (Demirtaş Zorbaz, 2018).

2.5. Aile Yaşam Döngüsü

Aile kavramı insanın var oluşundan itibaren ortaya çıkarak toplumsal bir yapıya dönüşmüştür. Zaman içinde çeşitli formlara girerek biçimsel ve yapısal farklılıklar geçirerek 21. yüzyılda önemini yitirmemiştir. Aile; ekonomik, sosyolojik, biyolojik, politik olmak üzere birçok alanda yapılan tartışmaların odağı olmuştur. Bu tartışmalar genel olarak ailenin tam anlamı, ne olduğu ya da ne olabileceği ile ilgilidir. Çekirdek aile yani ideal aile modeli anne, baba ve çocuktan oluşmaktadır (Hallaç ve Öz, 2014, s. 142). Bir ailenin kurulmasından itibaren geçirmiş olduğu tüm yaşam evrelerine ise aile yaşam döngüsü denilmektedir. İnsanın bir yaşam evresi varsa ailenin de yaşam ve gelişim evresi bulunmaktadır. 1930 yılı itibarıyla birçok araştırmacı ailenin gelişim sürecini bir çerçevede toplamaya çalışmış tanımlama yapmak istemiştir. Bu araştırmaların sonucunda da aile yaşam döngüsü tanımı ortaya çıkmıştır (Çamur Duyan, 2003, s. 33). Bu model 8 evreden oluşan bir modelleme ile

ilk olarak 1957 yılında Duvall tarafından tasarlanmıştır. Çekirdek ailenin esas alındığı model aşağıdaki Tablo 2’de yer almaktadır. Farklı gelişimsel basamaklar gösteren çocuksuz aileler, tek ebeveynli aileler de dikkate alınmıştır (Özabacı ve Erkan, 2017).

Tablo 2. Duvall’ın Aile Yaşam Döngüsü Modeli

<i>Duvall’ın Basamakları</i>	<i>Başarılması Gereken Önemli Yaşam Geçişleri</i>
1. Evli eşler	Karşılıklı bağlanma
2. Çocuk büyüten aile	Ebeveyn rollerinde gelişim
3. Okul öncesi çocuklar	Çocuğun kişilik özelliklerini kabullenme
4. Okul çağı çocukları	Kurumlarla çocukları tanıştırma (okul, dini yerler vb.)
5. Ergenler	Ergenliği kabullenme (sosyal ve cinsel rollerde değişim)
6. Evden ayrılan çocuklar	Çocukların bağımsız yetişkin rolünü kabullenme
7. Orta yaş ebeveynler	Gitmeye hazırlanma - tekrar baş başa kalma
8. Yaşlı aile üyeleri	Yaşlı olmayı kabullenme

Kaynak: Özabacı ve Erkan (2017).

Aile yaşam döngüsü ailenin gelişim sürecini kategorilerine ayırarak ailenin bu gelişim evrelerindeki değişimi belirlemede ve aile ile ilgili yapılan araştırmalarda daha doğru değerlendirmeler yapabilmek için birçok kolaylık sunmaktadır. Bu nedenle 1970’li yıllardan itibaren yapılan çalışmalar hız kazanmış ve birçok araştırmacı tarafında aile yaşam döngüsü ile ilgili farklı kategorileştirme çalışmaları yapılmıştır (Demirhan, 2021, s. 21). Carter ve Mc Goldrick 1989 yılında aile yaşam döngüsü evlerini; bekâr genç yetişkin, yani evli çift, küçük çocuklu aile, büyük çocuklu aile, çocukların aileden ayrılması ve ileri yaşta aile şeklinde kategorize etmiştir (Cihan, 2020, s. 314).

Aile yaşam döngüsü aile içerisinde bireylerin üstlenmiş oldukları roller, bu rollerde yaşanan değişimler ve geçiş aşamaları ile dönemsel olarak belirlenir. Bir aile içerisinde en önem arz eden değişimler evlilik, çocuk sahibi olma, ergenlik yaşında çocuğun olması, çocuğun/çocukların evden ayrılması ve yaşlılık dönemleridir (Ayaz ve Kılıçarslan, 2020, ss. 47-48).

2.5.1. Evlilik ve Çocuk Sahibi Olma

Farklı coğrafyada yaşayan insanların benzer şeylere yönelmeleri davranışların evrensel olduğunun bir göstergesidir. Evlilik de insana özgü bu davranışlardan biridir, geçmişten bugüne toplumsal bir kurum olarak süregelmiştir. Evlilik kurumu geleneksel ve modern toplumlarda önem arz etmiş, toplumun en küçük ve en sosyal sistemi olarak gözlemlenmiştir. Evlilik ile yetişkin bireyler aile kurumunun temellerini atmışlardır. Evlilik kavramı toplumun yanı sıra bilim dünyasında da üzerinde araştırmalar yapılan önemli bir kavram olmuştur.

Çok boyutlu bir süreç olan evlilikte bireyler aynı çatı altında yaşamaktadırlar. Fizyolojik, psikolojik ve toplumsal çok sayıda ihtiyacı birlikte karşılarlar. Örnek verilecek olursa Canel (2012) evlilik amaçlarına şu şekilde değinmiştir;

- Bireyin sevme ve sevilme ihtiyacını karşılama isteği
- Bireylerin birbirlerinin sosyal, psikolojik ve biyolojik ihtiyaçlarını karşılaması
- Neslin devamlılığını sağlamak
- Toplumsal statüye sahip olmak
- Sağlıklı ve düzenli bir cinsel yaşam
- Güven içerisinde geleceğe devam edebilme
- Dayanışma ve korunma duygusunu hissetme, güven içinde yaşama
- Evlilikle birlikte geleceğe güvenle bakabilme
- Çiftlerin birbirlerinden gurur ve kıvanç duyması (s. 20).

Bireyin hayat süreci içerisinde hangi amaç için olursa olsun evlilik kararı almasının ardından gelen evlilik süreci aşamaları olan bir süreçtir. Macluer, evlilik sürecinin bu aşamalarını dört şekilde açıklamaktadır. Bu aşamalar “evliğe hazırlık”, “evliliğin başlaması”, “çocuk yetiştirme” ve “olgunluk” aşamalarıdır (Ekşi, 2005, s. 68).

Günümüz şartlarında mutsuz evliliklerin ve boşanma oranlarının arttığı bilinmektedir. Bu nedenle de sağlıklı mutlu evlilikler yapmak bireyler için ulaşılabilecek zor niteliktedir. Modern toplumda hızla gelişen ve değişen toplum yapısı, geleneksel yapının zayıflamasına neden olmuş ve yeni anlayışları da beraberinde getirmiştir. Bu durum da günümüzde sağlıklı evlilik yapmayı ve güçlü temellere dayalı aileler kurmayı zorlaştırmış ve önemli hale gelmiştir. Evliliğe hazırlık aşamasında olan bireyler için önemli olan bir diğer husus ise eş seçimidir (Yılmazçoban, 2011, s. 179).

Yaşam serüveni içerisinde eş seçimi bireyin karşılaştığı en önemli ve karmaşık bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Yıldırım, 2007, s. 16). Başta Darwin (1871) olmak üzere eş seçimi konusunda literatürde birçok araştırma yapıldığı ve eş seçimi ile ilgili kuram geliştirdiği bilinmektedir. Son yıllarda da gerek ulusal gerek uluslararası çalışmalarda eş seçimi konusunda yapılan araştırma sayılarının arttığı görülmektedir (Babahanoğlu, 2020, s. 585). Bireylerin eş seçim sürecinde sosyo-ekonomik durum, eğitim düzeyi, fiziksel özellikler, kişilik özellikleri, yaş, ideolojik ve dini görüşler, ırk ve kültürel faktörler etkili olabilmektedir (Kalkan ve Hamamcı, 2015, aktaran Özgen, Ekşi ve Kardeş, 2017, s. 93).

Yıldırım 2007 yılında Türkiye’de eş seçme kriterlerinin cinsiyete göre nasıl farklılaştığını araştırmıştır. Çalışma 1126 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Kişiler evlenecekleri bireylerde bulunması gereken 50, bulunmaması gereken 50 madde olmak üzere toplam 100 özellik belirlenmiştir. Çalışma sonucunda ideal eş seçiminde, kişinin güvenilir, dürüst, karakterli, sadık, sözünde duran, güçlü, sevgi potansiyeli yüksek, saygılı ve kıymet bilen özelliklerini taşıması kriter olarak yer almıştır. Araştırmada erkek katılımcılar eş seçiminde fiziksel çekiciliğe, kadın katılımcılar ise zenginlik beklentisine ağırlık vermiştir.

Sancak Aydın ve Demir (2017) ise yaptıkları çalışmada lisansüstü eğitim gören öğrencilerin eş seçimini etkileyen unsurları araştırmışlardır. Bu kapsamda nitel araştırma deseniyle yürütülen çalışmada bekâr 24 katılımcıyla görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda eş seçiminde kişilik özelliklerinin, fiziksel özelliklerin, partnerle olan uyumun ve ekonomik özelliklerin eş seçimini etkilediği belirlenmiş, katılımcıların politik düşünce ve dini görüş bakımından kendilerine benzer kişileri eş olarak seçmek istedikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Hangi faktör etkili olursa olsun, yapılan çalışmalar eş seçiminin bilinçli ve amaçlı bir seçim olduğunu ve evliliğin tesadüfen gerçekleşmediğini göstermiştir (Bacanlı, 2001, s. 8).

Eş seçiminin ardından bireylerin evlilik yapmasıyla ve aile kurumuna ilk adımı atması, evliliğin başlama aşamasıdır. Bu aşama eşlerin birlikte hareket edip aynı çatı altında ortak bir hayatı paylaştıkları uzun bir süreci içermektedir. Ayrıca bu aşamada eşler birbirlerini daha iyi tanıyıp aile içerisinde kendilerine düşen rolleri üstlenir ve sorumluluklarının farkına varırlar. Bu süreçte eşlerin birbirleri ile olan iletişimi de önem arz etmektedir (Erdoğan, 2018, s. 8). Evlilikte eşlerin aile içindeki sorumluluklarını bilmeleri, yakınları ile ilişkileri, çocukları ile olan ilişkileri, ev içi gelirin yönetimi, sorun çözme biçimleri, duygu ve

düşünceleri ifade etme şekilleri, evlilikten beklentileri, ilişkideki uyumları, değerler ve amaçlar doğrultusunda ortak çaba gösterme şekilleri, aynı düşünce etrafında birleşebilme gibi etkenler eşlerin ilişkilerindeki uyumu göstermekte ve yaşanabilecek çatışma-boşanmaların azalmasını sağlamaktadır (Şener, 2002, s.3).

Evlilik ve aile üzerine yapılan araştırmalarda ilk başta evlilikte mutluluk, evlilik doyumu ve evlilikte tatmin kavramları ele alınmış ve bu kavramlar evlilikte uyum kavramıyla beraber kullanılmıştır. İlerleyen zamanlarda ise bu kavramlar arasındaki farklılıklar daha netlik kazanmış ve ayrı ayrı incelenmeye başlanmıştır. Evlilik uyumu daha çok evliliğin işlevselliği ve evlilikte eşlerin başarısı olarak tanımlanan geniş bir kavram olsa da içerisinde evlilik uyumu, doyumu ve evlilik mutluluğu kavramlarını da barındırır (Kalkan, 2002, s. 29). Kişinin eğitimi, yetişme şartları, ekonomik durumu, yetiştiği çevre, aile yapısı, evlilikten beklentisi, kişilik özelliği, inancı ve psikolojik hali gibi etmenler evlilik uyumunda etkili unsurlardır (Kublay ve Oktan, 2015, s. 26).

Yıldırım (1992) yaptığı çalışmada evlilik uyumunu etkileyen etmenleri incelemiştir. Araştırmada başta sosyo-demografik düzey, ailesel etmenler ve bireysel etmenler olmak üzere toplam 23 farklı unsur ele alınmış ve 1100 evli bireyin katılımıyla veriler toplanmıştır. Bireysel etmenlerde cinsiyet, yaş, evlenme yaşı, fiziki görünüş ve sağlık durumunun evlilik uyumunda önemli etmenler arasında olduğu görülmüştür. Ailesel etmenlerde ise evlilik şekli, eşler arasında yaşanan çatışma ve kavgalar, akraba desteği, cinsel uyum ve çocukların eğitiminde görüş birlikteliğinin evlilik uyumunda etkili olduğu tespit edilmiştir. Sosyo-ekonomik etmenlerde ise eşlerin mesleklerinin, eğitim düzeylerinin, iş hayatında memnuniyet seviyelerinin ve ailenin ekonomik düzeyinin evlilik uyumunda etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yalçın (2014) tarafından yapılan bir başka araştırmada ise sosyo-demografik özelliklerinin evlilik uyumuna etkisi araştırılmış, kadınlar üzerine yapılan bu araştırma sonucunda olumlu çalışma hayatlarının ev yaşantılarını da olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmış, olumsuz çalışma hayatının ise negatif yönde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada genç yaşta olan kadınların orta yaşta olan kadınlara göre evlilik uyumlarının düşük olduğu sonucu da yer almaktadır.

Yılmaz ve Avcı (2015) yaptıkları çalışmada ise evli kadınların toplumsal cinsiyet özelliklerinin evlilik uyumlarıyla olan ilişkisini araştırmışlardır. 435 evli kadının katılımıyla

yapılan araştırmada, katılımcıların gelirlerinin, aile içinde söz hakkına sahip olma durumlarının, evlilikte yapılan akraba ziyaretlerinin ve eşlerinden şiddet görme durumlarının evlilik uyumlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca eşlerin eğitim seviyesi arttıka evlilik uyumlarının arttığı da araştırma sonucunda görülmüştür.

Evlilik süreci içerisinde ocuk sahibi olmak aile olabilmek için tamamlayıcı bir unsur olarak görülmektedir. Hatta toplumlarda ocuk sahibi olmak evlilik yapmak ile eş değer olarak görülmüş ve çocuğun evliliği tamamlayıcı bir unsur olduğu düşüncesi hakim olmuştur. Zaman içerisinde farklı toplumlarda çocuğa biçilen değer farklılık gösterse de ocuk aile içerisinde en temel değerlerden biri olma özelliğini hep korumuştur. Toplumsal temelli çalışmalarda evli kişilerin neden ocuk sahibi olmak istedikleri yönünde araştırmalar yapılmış, kişilerin geleneksel aile yapıları, toplum içerisinde kabul görme, farklı toplumsal cinsiyet algıları ve aile içerisinde bazı sorumlulukların yerine getirilmesi gibi nedenlerle ocuk sahibi olmak istedikleri görülmüştür (şimal ve Gürsoy, 2020, s. 148). Yapılan başka çalışmada ise bireylerin ocuk sahibi olma nedenleri toplumsal statü kazanmak, neslin devamı, ebeveynliği kutsal bir değer olarak görmek, eş ve aile baskısı, yaşlılıkta destek görmek, kuma gelmesini engellemek, aile içerisinde iş gücünü karşılamak, erkek çocuğun konumundan faydalanmak olarak sıralanmaktadır (şimal, 2019, s. 7).

Ekşi (2005) evliliğe hazırlık aşamasında olan bireylerle ilgili yaptığı çalışmasında bireylerin evlilik ve ebeveyn olma hakkındaki düşüncelerini araştırmıştır. 100 kişilik katılımcı grubuyla yapılan bu çalışmada evlenmekzere olan bireylerin %85,5'i ocuk yetiştirmek, anne baba olma duygularını tatmak için ocuk sahibi olmak istediklerini belirtmiş, %27'si ise neslin devamı için ocuk sahibi olmak istediklerini söylemiştir. Katılımcılardan %5'i araştırmada evliliklerini sürdürmek için ocuk sahibi olmak istediklerini belirtirken, %4,5'i de ekonomik güvence ve işlerine yardımcı olması için ocuk sahibi olmak istediklerini söylemişlerdir. Ayrıca araştırmada katılımcıların %60,5'inin evliliğin ilk yıllarında ocuk sahibi olmak istedikleri görülmektedir.

şimal ve Gürsoy (2020) tarafından yapılan bir diğer alışmadaniversite ğrencilerinin ocuk sahibi olma hakkındaki düşünceleri ve bu düşüncelerini etkileyen faktörlerin neler olduğu araştırılmıştır. 712niversite öğrencisinin katılımıyla yürütülen çalışmada, katılımcıların %77,9'unun gelecekte ocuk sahibi olmak istediği, istenilen ocuk sayısının ise ortalama 2 ocuk olduğu sonucuna ulaşılmış, katılımcıların ocuk sahibi olmayı

istemelerini etkileyen en önemli üç temel faktörün “psikolojik iyilik”, “neslin devamı” ve “bireysel karar verme” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer bir yandan Türkiye’de yapılan bazı araştırmalarda ise ideal ailenin çocuk sahibi olmak ile tamamlanacağı sonucunu içeren çalışma bulguları olduğu görülmektedir. Ayrıca yapılan bazı araştırmalarda çocuk sahibi olmanın aileye mutluluk getirdiği de belirlenmiştir. Bu bulgulara paralel olarak Uğur (2018) yaptığı bir çalışmada Türkiye’de bireylerin çocuk sahibi olma durumları ile mutlulukları arasında nasıl bir ilişki olduğunu araştırmış, çalışma sonunda ebeveyn olmanın mutlulukla doğrudan pozitif yönlü ilişkisi olduğunu tespit etmiştir. Hatta iki çocuk sahibi olan bireylerin mutluluk düzeylerinin daha fazla olduğu da araştırma sonuçlarında yer almaktadır.

Evlilik, eşlerin birbirleri arasında bağlılık duygusu kuran ve onların ortak bir çatı altında yaşamlarına devam etmelerini sağlayan bir süreçtir. Ayrıca evlilikle birlikte aile birliği kurulur ve bu aile ortamında da nesillerin devamı sağlanır. Evlilikte eşlerin kişilik özellikleri, eğitimleri, buldukları çevre, toplumsal gelişmeler ve değişimler gibi farklı unsurlar olumlu ya da olumsuz etki edebilmektedir. Evlilikte uyum ise aile içerisinde eşlerin birbirleri ile olan ilişkisinde, iletişimde ve karşılaşılan sorunlara karşı yapıcı çözümler üretilmesi şeklinde tanımlanabilir. Aile içerisinde eşlerin bir diğer görevi de birçok alanda çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak ve onlara sağlıklı bir ortamda güzel bir gelecek hazırlamaktır (Günay ve Erdem, 2021, s. 151).

2.5.2. Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları

Gözlerini yeni hayata açan bebeğin sağlıklı bir gelişim sağlaması için, sevgi dolu tüm ihtiyaçlarının karşılandığı bir ortamda yetiştirilmesi gerekir. Şüphesiz bunun sağlanacağı ortam ise ailedir (Başal, 2006, s. 47). Bebek ve daha sonrasında çocuk, birçok ihtiyacını kendisi karşılamayan, başkalarının bakımına ve yardımına ihtiyaç duyan, kendini koruyamayan ve savunamayan 0-18 yaş aralığındaki bireydir (Bakılcı, 2019, s. 11). Aileler dolayısıyla ebeveynler çocukları doğduğu andan itibaren onların ihtiyaçlarını bilip, bu ihtiyaçları karşılamalıdır. Yetersiz bir şekilde duygusal ve fiziksel ihtiyaçları karşılanmayan çocuk kendini ihmal edilmiş hissedecektir. İhmal, çocuğun temel ihtiyaçlarının yeteri kadar karşılanmaması sonucu oluşur. Bu durum da çocuğun kendi akranlarına göre gelişimsel olarak eksik kalmasına neden olduğu gibi çocukta birtakım ruhsal sıkıntılara neden olabilmektedir. Zaten aileleri tarafından ihmal edilen çocuklara bakıldığında, çoğu çocuğun

problemlili bireyler olarak yetiştiği görülmektedir. ocuğu olan aileler çocukları ilk doğduğu andan itibaren onların ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılamak için uğraş gösterirler. Çocukların beslenmesi, kişisel bakımı ve sağlığı ile ilgili sorun yaşamamak için ebeveynler bir çaba içine girerler. Ancak sadece bunları sağlamak yeterli değildir. Bu noktada da ailenin dolayısıyla ebeveynlerin asıl amacı çocuğu bytmek değil de, onun her açıdan beden ve ruhen sağlıklı bir bireyin topluma kazandırılması için çocuğu yetiştirmek olmalıdır (etinkaya, 2020, s. 29).

Ailede çocuğu karşı gösterilen tutumlar, aile yapısıyla birlikte çocuğun kişilik gelişimi üzerinde oldukça büyük rol oynamaktadır (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012, s. 209). Her ebeveyn farklı tutumlar sergileyerek çocuklarını yetiştirir. Kimi ebeveyn aşırı sevgi gösterirken, diğeri otoriter bir başkası da hoşgrl olabilir. Dolayısıyla bu da çocukların farklı kişisel özellik kazanarak büyümesine neden olur (Başal, vd., 2014, s. 385). Ebeveynlerin ocuk yetiştirme tutumları üzerine 1930'lu yıllardan itibaren birçok çalışma yapılmıştır. Ebeveynlerin ocuk yetiştirme tutumları genel olarak Baumrind'in (1966) tarafından tanımlanmış olan, demokratik, otoriter ve izin verici tutum olarak üç başlıkta incelenmiştir (Akatlı ve Tunçay, 2022, s. 183). Farklı araştırmacıların yapmış oldukları çalışmalar neticesinde ebeveynlerin sergiledikleri ocuk yetiştirme tutumlarından bazıları ise, otoriter tutum, ilgisiz kaygısız tutum, serbest tutum, dengesiz ve kararsız tutum, koruyucu tutum, mükemmeliyetçi tutum, demokratik tutum ve izin verici tutumdur (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016, s. 570).

Otoriter tutum sergileyen ebeveynler çocuklarını sürekli kontrol altında tutmaya çalışırlar, kurallar koyarlar ve çocuklarının bu kurallara sıkı sıkı uymalarını beklerler. ocuk sürekli kontrol ve baskı altındadır. Çocuğun ebeveynler tarafından koyulan kurallara mutlaka uyması beklenir aksi durumda ise çocuğu ağır cezalar verilir. Bu tutumda ocuk ebeveynlerine boyun eğer (Kaya, 1997, s. 199).

Demokratik tutum sergileyen ebeveynler çocuklarına sevgi gösteren onları benimseyen, oluşan sorunları konuşarak çözmeye çalışan ebeveynlerdir. Demokratik tutuma sahip ebeveynler çocukları ile sevgi ve saygı anlayışına dayanan bir ilişki içerisindedir. ocuklarına hoşgrl yaklaşırlar ve onları aşırı derecede sınırlandırmazlar ve genelde çocuklarının isteklerini istedikleri şekilde gerçekleştirmelerine izin verirler (Kaya, 1997, s. 198).

İzin verici tutum sergileyen ebeveynler çocuklarına karşı olumlu bir anlayış sergilerler. Çocuklarının göstermiş oldukları tepkilere ceza vermek yerine olumlu şekilde yaklaşarak onların hareketlerini anlayışla karşılarlar. Bu şekilde ebeveynlerin çocuklarına aşırı hoşgörölü yaklaşımları olumsuzluklara da yol açabilmektedir. Çocuk bu durumda bencil ve sosyal ilişkilerde zayıf olabilmektedir (Kars, Bektaş ve Akyürek, 2019, s. 98).

İlgisiz ve kaygısız tutum sergileyen ebeveynler çocuklarına aile içerisinde yeterli sevgiyi veremezler ve onların duygusal ihtiyaçlarını da doğal olarak karşılayamazlar. Bu durum çocukta duygusal boşluk yaratır ve çocuk aile içerisinde bulamadığı sevgiyi başka yerlerde-kişilerde aramaya başlar. Ebeveynlerle çocuk arasında duygusal bir bağ olmadığı içinde ebeveyn çocuk iletişimde kopukluklar meydana gelebilmektedir (Yavuzer, 2000; aktaran Pekşen Akça, 2012, s. 49).

Serbest tutum sergileyen ebeveynler çocuklarını denetimsiz bırakırlar ve çocuğun serbest bir şekilde yetişmesine izin verirler. Çocuğun istekleri ebeveynler için önceliklidir. Özellikle tek çocuklu ailelerde ebeveynler bu tutumu sergilerler. Çocuk böyle bir ortamda doyumsuz bir birey olarak büyür. Bu şekilde büyüyen çocuklar şımarık, bencil, sorumsuz, antisosyal ve sabırsız olabildikleri gibi sürekli isteklerinin yerine getirilmesi yönünde davranış gösterirler. İlerleyen dönemlerde ise hayatın gerçekleriyle karşılaştıklarında hayal kırıklığına uğrar ve kapanık bir yapıya bürünebilirler (Kaya, vd., 2012, s. 210).

Dengesiz ve kararsız tutum sergileyen ebeveynler çocuklarını yetiştirirken kararsızlık yaşarlar. Yani ebeveynlerden birinin doğru olarak gördüğü bir durum diğeri tarafından yanlış olarak değerlendirmektedir. Bu durum çocuğu sürekli ikilemde bırakarak gelişimini de olumsuz yönde etkileyecektir. Nasıl davranacağını hangi davranışı ne şekilde yapacağını bilmekte zorluk çeken bir çocuk da pasif, içine kapanık olabileceği gibi sınırlı, ani tepkiler veren davranışlar da gösterebilir (Kaya, vd., 2012, s. 210).

Koruyucu tutum sergileyen ebeveynler ise çocuklarını aşırı derecede sahiplenip korurlar. Ebeveynler aynı zamanda çocuklarını sürekli denetlerler ve çocuğun pek çok ihtiyacı ebeveyn tarafından gerçekleştirilir. Bu tutumda çocuk birçok şeyi kendi yapamaz ve yaşayarak öğrenemez. Çocuğa sürekli müdahalenin olduğu bu tutumda çocuk kendi kendine yetemeyen bir birey olarak büyür ve kendine olan güveni eksilir (Navaro,1989; aktaran Sezer, 2010, s. 3).

Mükemmeliyetçi tutum sergileyen ebeveynler ise sürekli olarak çocuklarının başarılı olması konusunda bir beklenti içerisinde. Ebeveynler aynı zamanda çocuklarını başkaları ile kıyaslar. Çocuklarının göstermiş oldukları başarılarında ise bununla yetinmeyip hep daha fazlasını isterler. Bu durumda çocuğun yaşına, gelişim seviyesine ve yeteneğine uygun değildir. Ebeveynlerin baskısı altında sürekli elinden geleni yapmaya çalışan çocuk başarıyı yakalayamadığı zaman ise hayal kırıklığı yaşar (Çağdaş, 2002).

Aile içindeki çocuk sayısı, çocuğun yaşı, cinsiyeti, kişisel özellikleri, ebeveynlerin kendi ebeveynleri ile olan deneyimleri ve yakın çevrenin etkisinin ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. Bunun dışında ise ebeveynlerin eğitim seviyesi, yaşı, ekonomik ve sosyo-kültürel yapıları, ebeveynliğe hazır olma/olmama durumları, ebeveynlerin birbiri ile olan ilişkileri, evlilik uyumları gibi faktörler de ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları üzerinde etkili olan unsurlardır (Pınar ve Kökcü Doğan, 2020, s. 256).

Özyürek ve Temel Şahin (2005) yaptıkları çalışmada 5-6 yaş arasında çocukları olan anne ve babaların sergiledikleri çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiştir. 381 ebeveynin katılımıyla yapılan çalışmada, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları üzerinde ebeveynlerin eğitim düzeyi, kardeş sayısı, çocukların doğum sırası ve ailede yaşayan başka bireylerin varlığının etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada annelerin eğitim düzeyi arttıkça daha çok demokratik tutum sergiledikleri, özellikle 3 ve daha fazla çocuk sahibi olan ebeveynlerin otoriter tutum sergiledikleri ve ailede başka bireylerin varlığı durumunda ebeveynlerin koruyucu tutum sergiledikleri görülmüştür.

İkiz ve Öztürk Samur (2016) yaptıkları çalışmalarında ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile okul öncesi çocukların fiziksel ve ilişkisel saldırganlıkları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 300 çocuk ve bu çocukların ebeveynleri (600 kişi) ile yapılan araştırmada otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın daha yüksek, izin verici tutum sergileyen annelerin çocuklarında ise fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ulusoy, Özcan Demir ve Görgün Baran (2005) yaptıkları çalışmada ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocukların ergenlik döneminde yaşadıkları sorunlar arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışma sonucunda ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının ailenin ekonomik durumu, aile içindeki şiddet olayları, ergen gencin ya da aile içerisindeki

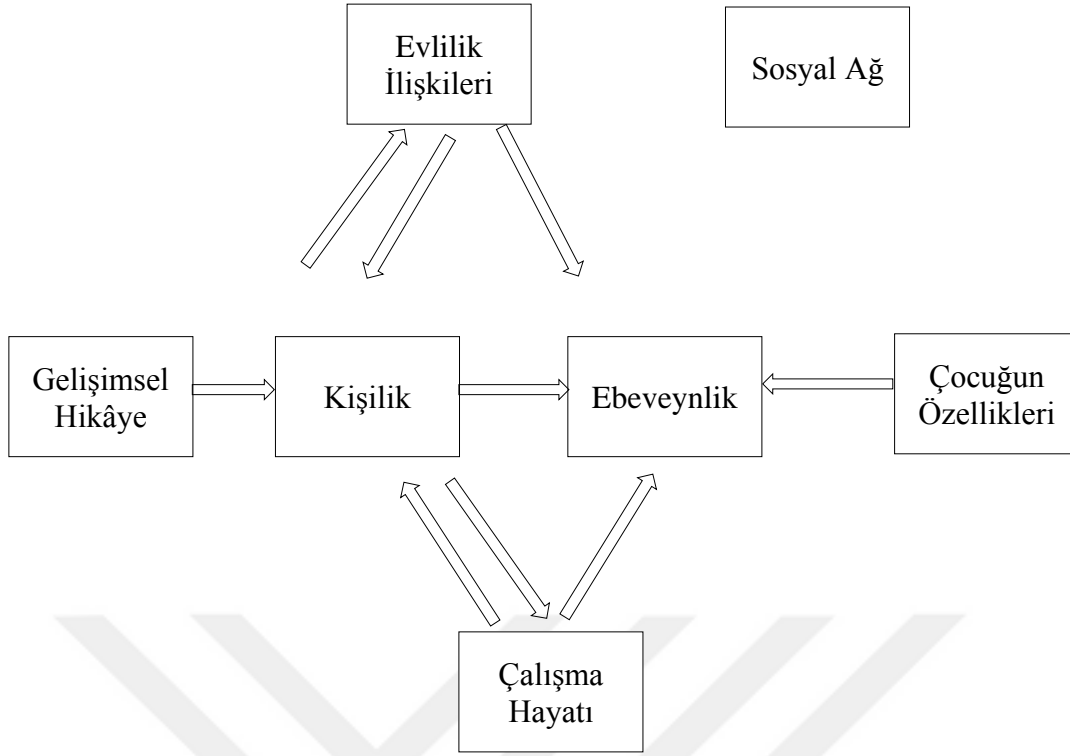
bir bireyin madde bağımlısı olup olmaması, ergen genç bireyin okuldan kaçma, kendine zarar verme evden kaçma, aile içindeki ilişkileri ve sosyal ilişkileri gibi değişkenler üzerinde anlamlı düzeyde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca otoriter tutum sergileyen ya da ilgisiz tutum sergileyen ebeveynlerin ergen genç çocuklarında intihara yönelme eğilimi olduğu da araştırma sonuçları arasında yer almaktadır.

Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutarlı ve düzenli davranış şekilleri, çocukların ruhsal uyumu üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. Ebeveynlerin olumlu tutumları çocuğun gelişimine pozitif yönde katkı sağlarken, olumsuz tutumlar da negatif yönde etki sağlayarak problemlerin çıkmasına neden olur. Bir çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanıp sağlıklı bir birey olması ve olumlu bir kişilik yapısına sahip olarak gelişebilmesi için ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları önem arz eden bir konudur. Çocuğun topluma ve kendisine faydalı sağlıklı bir birey olarak topluma adapte olmasında olumlu çocuk yetiştirme tutumlarının da faydası hiç şüphesiz çok olacaktır (Şanlı ve Öztürk, 2012, s. 32).

2.6. Ebeveyn Çocuk İlişkisini Etkileyen Faktörler

Aile sistemleri teorisine göre aile; içinde yaşayan bireylerin hem birbirlerine karşı hem de aile içerisinde kurallara saygı duyulması gereken bir sistemdir. Aile sistemi içerisinde üç farklı ilişkinin niteliği önemlidir. Bunlar; ebeveyn-ebeveyn ilişkisi, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve aile içerisindeki kardeşlerin kendi aralarındaki ilişkisidir (Hakvoort vd., 2010, s. 183).

Belsky (1984) ise ebeveynliği etkileyen süreçler modelinde ebeveynliği etkileyen temelde üç temel unsurdan söz etmektedir. Bunlar ebeveynlerin kişilik özellikleri, çocuğun karakteri ve ebeveyn çocuk ilişkisinin içinde bulunduğu sosyal bağlamlardır. Sosyal bağlamlar ise evlilik ilişkisi, sosyal ağ ve ebeveynlerin çalışma hayatlarını kapsamaktadır (Yüceol, 2016, s. 3). Ebeveynliği etkileyen süreçler Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. Ebeveynliği Etkileyen Süreçler

Kaynak: Yılmaz Bolat, (2011), s. 5.

Evlilikte çocuk sahibi olmak her ne kadar değerli de olsa eşler arasında yaşanan çatışmalar hem aile içerisinde birçok sorunu beraberinde getirmekte hem de bu durum çocuklara olumsuz şekilde yansımaktadır. Çocuklara yansıyan bu sorunlar gelecekte çocukların yaşantılarına etki edecek derecede etkiler bırakabilmektedir (Malkoç ve Güren, 2017, s. 228).

Özbey (2012) yaptığı çalışmasında ebeveynlerin “evlilik uyumu” ve “sosyal destek algısı” ile okul öncesi dönemde olan çocukların “problem davranışları” arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Okul öncesi dönemde olan altı yaş altı 89 çocuk ve 89 ebeveyn olmak üzere toplam 178 kişiyle yapılan çalışmada çocukların problem davranışları ile ebeveynlerin sosyal destek algıları ve evlilik uyumları arasında ayrı ayrı negatif yönde ilişki bulunmuştur.

Çocukluk çağındaki ebeveyn çocuk ilişkilerinin çocuğun gelişimi üzerinde oluşturduğu etkiler birçok kuram çerçevesinde farklı araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Farklı şekilde yapılan çalışmalar olsa da çocuğun kişilik gelişimi üzerinde çocukluk yıllarındaki gelişim sürecinin ve şeklinin gelecekteki yaşantısında da etki ettiği konusu tartışılmaz bir gerçektir. Gelişimsel öykü başta ebeveynin kişiliğini etkilemektedir. Ayrıca

gelişimsel hikâye genel iyi olma durumunu ve ebeveynin çocuğuyla olan ilişkisi içindeki sosyal bağlamları da etkilemekte kısacası ebeveynliğini etkilemektedir. Deniz (2020) araştırmada ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının cinsiyet, evlilik şekli, ekonomik düzey, eğitim durumu, çocuklukta şiddete uğrama ve yaşadıkları yer gibi değişkenlerle farklılaşmalar gösterdiği tespit etmiştir.

Özgen (2017) yaptığı çalışmada ebeveynlerin çocukluk çağı travmalarının ebeveyn tutumları üzerindeki etkisini incelemiştir. 605 kadın, 287 erkek ebeveynlerden oluşan katılımcılarla yapılan çalışmada katılımcıların tamamı çocukluk dönemlerinde ihmal ve istismara uğramış kişilerdir. Katılımcıların %99'u hem cinsel hem fiziksel istismara uğramış, %25'i duygusal istismara uğramış, %32'si ise çoklu istismar görmüştür. Ayrıca katılımcıların %37'si fiziksel ihmal, %22'si ise duygusal ihmal görmüştür. Araştırma sonucunda duygusal ve fiziksel istismara uğrayan katılımcıların ebeveynlik süreçlerinde demokratik ve koruyucu tutum sergiledikleri, duygusal ihmal ve fiziksel istismara uğrayan katılımcıların otoriter tutum sergiledikleri, cinsel istismar ve duygusal ihmale uğrayan katılımcıların ise izin verici tutum sergiledikleri görülmüştür.

Günümüzde kadınların çalışma hayatında daha fazla yer aldığı bilinmektedir. Bu bağlamda ebeveyn çocuk ilişkilerini değerlendirirken annenin çalışma hayatı içerisinde olmasının etkisi araştırılması gereken bir konudur. Kadının çalışma hayatı içinde yer alması ile anne çocuk ilişkileri de etkilenmektedir. Yapılan araştırmalara ebeveynlerin çalışma durumunun ebeveynlik rollerini etkilemediğini ifade eden çalışmalar olduğu gibi çalışma şartlarına bağlı şekilde etkilediğini söyleyen çalışmalar da vardır (Yüceol, 2016, s. 13). Altınay (2012) yaptığı çalışmada annelik tutumunun çalışmayan annelerde çalışanlara oranla daha fazla olduğunu, çalışan annelerin ise çalışmayanlara göre aktif baş etme ve plan yapma tutumunun fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada genel olarak çalışma durumunun çocuk yetiştirme tutumlarına ise olumlu etkisi olduğu görülmüştür.

Akçınar ve Özbek (2021) ise yaptıkları çalışmada 2-6 yaş arası çocuğu olan annelerin iş yaşamlarının aile içerisindeki etkilerini incelemiş, çalışan ve küçük yaşta çocuğu olan annelerin çalışma sürelerinin de etkisiyle çocukları ile yeterli şekilde ilgilenemedikleri için suçluluk duygusu duydukları ve iş-aile çatışması yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada olumsuz ebeveyn davranışlarının (cezalandırma ve itaat bekleme) ve annelerin depresyon düzeylerinin iş-aile çatışması nedeniyle arttığı, yaşanan çatışmanın ayrıca

çocukların olumlu sosyal/davranışsal gelişimlerini de negatif yönde etkilediği sonuçları da yer almaktadır.

Aile bir bütündür ve içerisinde birçok dinamiği olan bir kurumdur. Aile içerisinde ebeveyn çocuk ilişkileri ebeveynler tarafından doğru yönetilmeli, ebeveynler doğru anne-baba rolleri sergilemeli ve çocuklarına doğru şekilde yaklaşarak onlara özgüven duygusu verebilmelidir (Pınar ve Kökcü Doğan, 2020, s 256). Sonuç olarak ebeveynlerin çocuk yetiştirme süreçlerinde birçok farklı unsur ebeveyn çocuk ilişkilerini etkilemektedir. Araştırmacılar tarafından literatürde yapılan pek çok çalışmada ebeveyn-çocuk ilişkileri incelenmiş, bireyin gelişimsel hikâyesi, kişilik özellikleri ve sonrasında, eş seçimi ile başlayan aile kurma süreci sonrası evlilik ilişkileri ve farklı birçok değişkenin ebeveynlik sürecinde ebeveyn çocuk ilişkilerini etkilediği görülmektedir.

2.7. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde daha önce kurum bakımı altında yetişmiş bireyler hakkında ulusal ve uluslararası literatürde yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

2.7.1. Ulusal Araştırmalar

Kurum bakım altında yetişmiş bireylerle alakalı ulusal düzeyde yapılan çalışmalardan bazıları kronolojik sıralamayla aşağıda verilmiştir.

Üstün (2008) kurum bakım deneyimi olan ebeveynlerin ve kurum bakım deneyimi olmayan ebeveynlerin çocuklarının yeterlilik alanlarını, davranışsal ve duygusal sorunlarını karşılaştırmalı olarak yapmış olduğu çalışmada; ebeveyn bildirimlerine göre kurum deneyimi olan ebeveynlerin çocuklarının kurum deneyimi olmayan ebeveynlerin çocuklarından farklı olarak kurallara karşı gelme ve dışa yönelimlerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada ayrıca kurum deneyimi olan ve olmayan ebeveynlerin duygusal ve davranışsal sorunları, travmatik deneyimleri, bağlanma stilleri ve ebeveynlik deneyimleri vb. konular karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre kurum bakım deneyimi olmayan ebeveynlerle kurum bakım deneyimi olan ebeveynlerin sorunlu davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış, iki grubun da kaçınan bağlanma ilişkisi kurdukları görülmüştür. İki grup arasında stres belirti düzeyleri açısından bir fark bulunmazken, travmatik yaşam deneyimi kurum bakım deneyimi olan bireylerde daha fazla görülmektedir.

Yüceer (2012) yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında kurum bakım deneyiminin bireylerin evlilik uyumları üzerindeki etkilerini araştırmıştır. 87 katılımcıyla yapılan görüşmeler sonucunda, kurum bakımı altında kalmış bireylerin evliliğe sıcak bakmalarına karşın evliliklerinde uyumlu olmadıkları, evliliği bir sosyal destek mekanizması olarak gördükleri ve geçmiş yaşam deneyimlerinin evlilik uyumlarında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Boduroğlu (2016) tarafından yapılan araştırmada kurum bakımından ayrılan bireylerin kurumdan ayrıldıkları süreçler incelenmiştir. Araştırmada kurum bakımı ayrılma öncesi ve ayrıldıktan sonrası süreçte karşılaşılan sorunlara değinilmektedir. Araştırma sonucunda kurum bakımından ayrılan bireylerin özellikle ilk dönemlerde iş sahibi olmadıkları ve kalacak yer bulmada sorun yaşadıkları için ciddi sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öyle ki kurum bakımı sonrası ailesinin yanına dönen bireyler ailesi tarafından yeterli desteği görememekte hatta bazıları dışlanmaktadır. Ayrıca kurum bakımında kalan bireylerin aile yaşamlarında da sorunlar yaşadığı araştırmanın başka bir sonucudur.

Kılıç Candan (2017) çalışmasında yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin toplumsal entegrasyonunun nasıl bir süreç olduğunu araştırmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan bu çalışmada araştırmaya katılan bireylerin yurttan ayrılacakları zaman yaklaştıkça ciddi kaygılar yaşadığı, çoğunun mutlu bir evlilik yapmak istedikleri, aile kavramına çok önem verdikleri, sosyal hayata katılım süreçlerince sorunlar yaşadıkları, vb. sonuçlara ulaşılmıştır. Bu bireylerin özellikle devlet korumasından ayrıldıktan sonraki süreçlerde yaşadıkları sorunlara daha fazla çözüm getirilmesi gerektiğine değinilmiştir.

İnak (2017) yaptığı çalışmasında hayatının bir dönemini kurum bakımında geçirmiş bireylerin kurum bakım süreçlerinin gelecekteki yaşamlarına etkisini araştırmıştır. Araştırma hem nitel hem nicel teknikler kullanılmış, 52 katılımcıyla anket formuyla, 13 katılımcıyla derinlemesine görüşmeler yapılarak veriler elde edilmiştir. Araştırmada kurum bakım sürecinin bireylerin yetişkinlik dönemlerinde olumlu ve olumsuz etkilerine değinilmektedir. Araştırmada katılımcıların sadece %7,3'ü kurum bakım sürecinin evlilik süreçlerine olumsuz etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların %59,6'sı mecbur kalmaları durumunda çocuklarını kurum bakımına verebileceklerini, %40,4'ü bunu düşünmediklerini belirtmiştir. Bu veriler araştırmanın dikkat çeken sonuçlarından bazılarıdır.

Yüceer Kardeş (2018) geçmişte kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerle yaptığı diğer bir çalışmada ise bu bireylerin bağlanma stillerini ve aile ilişkilerini incelemiştir. Karma yöntemle yapılan çalışmanın çalışma grubunu; nicel kısmında 114 katılımcı, nitel kısmında ise 8 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada bireylerin en çok güvensiz bağlandıkları ve korkulu bağlanma stili puanlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bireylerin bağlanma stilleri, iletişimleri ve çocuk yetiştirmedeki tutumları üzerinde kurum bakımının ve geçmiş aile yaşantılarının etkisi olduğu görülmüştür.

Bardakçı (2019) daha önce devlet koruması modellerinden en az bir tanesinden yararlanmış 420 katılımcıyla yaptığı araştırmada, bireylerin sosyal destek algılarını ve aile aidiyet kavramlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda kurum bakım sürecinden sonra bireylerin aile kurmaya olumsuz bakmadıkları, aile kurarak kendi göremedikleri ilgi ve şefkati çocuklarına göstermeye çalıştıkları, bu bireylerin devlet memuru olmalarının bireyselleşmelerinde etkili olduğu, yaş faktörü ile sosyal destek algılarının ve aile aidiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve evli bireylerin sosyal destek ve aile aidiyet algılarının evli olmayanlara göre yüksek olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Aynı araştırmada evli bireylerin aile kurarak geçmiş travmalarından kurtulmuş olabileceklerine değinilmiştir.

Çayır (2019) yaptığı araştırmada kurum bakım sürecinde yaşamış kişilerin kurum bakımı süresince yaşantılarının bireyler üzerindeki etkilerini ve etiketlenme sorunlarını incelemiştir. 3'ü erkek 17'si kadın toplam 20 katılımcıyla yapılan bu araştırmada, kurum bakım deneyimlerinin bireylerde etiketlenme, dışlanma, acınma, anormalliğe ve düşkünlüğe neden olduğu ve sonraki süreçte bu bireylerin mücadele edememe, gelecek ile ilgili plan kuramama ve toplumla bütünleşememe gibi sorunlarla karşı karşıya kaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin kurum bakımı süresince temel ihtiyaçları karşılanırsa bile sevgiden yoksun olarak büyüdükleri, ilerleyen yaşantılarında aile kurmada sorun yaşadıkları, sosyal destek açısından yoksun oldukları, karşı cinsle ilişki kurmada sorun yaşadıkları, bağlanma(ma), güvenme(me), gibi sorunlar yaşadıkları ve travmatik geçmişlerinin hayatları boyunca etkisini devam ettirdiği araştırmanın diğer sonuçlarındandır.

Turgut ve Özkan, (2019) tarafından yapılan bir araştırmada kurum bakımından ayrılan bireylerin kurum bakım sonrası yaşadıkları sorunlar ele alınmıştır. Tarama modeli kullanarak yapılan bu nicel çalışmaya 107 devlet korumasından ayrılmış birey katılmıştır. Araştırma sonucunda devlet koruması altında yetişmiş bireylerin neredeyse yarısından

fazlasının koruma altında iken veya kurum bakımından ayrıldıktan sonra psikolojik destek aldığı, iş hayatı, evlilik hayatı ve sosyal hayatlarında birçok sorun yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcılardan elde edilen veriler sonucunda bu kişilerin evlilik sonrası boşanma oranı %14 olarak bulunmuş ve bu bireylerin eş seçimi, evlilik, çocuk bakımı konularında destek almaları gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Arslan Çolak (2020) doktora tezinde kurum bakımında yetişmiş erkek bireylerin kurum bakımındaki kişisel ilişkileri ile baba olmalarının ardından çocukları ile kişisel ilişkilerini inceleyerek bu ilişkilerin benlik kavramları üzerinde bıraktığı etkiyi anlamaya çalışmıştır. Araştırmada kurum bakım deneyimi olan 6 yetişkin baba çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda da geçmiş yaşamlarında maruz kaldıkları olumsuz durumları kendi çocuklarına yaşatmama durumunu amaç edindikleri düşünülmüştür. İlişkilerinin, benlik kavramlarının gelişebilmesi ve sağlıklı bir ilişkinin kurulabilmesi amacı ile psikoterapinin gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

Oktay (2021) tarafından devlet koruması altında yetişmiş 10 katılımcıyla yapılan çalışmada, devlet koruması altında büyüyen bireylerin kurum bakımı sonrası, sosyal adaptasyon süreçlerinde yaşadıkları sorunlar araştırılmıştır. Çalışmada devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımı sonrası hayatlarında sorumluluk bilincine sahip olmadıkları, insan ilişkileri noktasında eksiklikler yaşadıkları, para idamesi noktasında bilinçli olmadıkları, kurum bakımı sonrası kendilerine rehberlik edecek birini bulamadıkları ve yalnızlık hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tapan (2021) kurum bakımından ayrılan bireylerin evlilik yaşantıları üzerine yapmış olduğu çalışmada, katılımcıların “evlilik nedeni ve evliliğin anlamı”, “evlilik deneyimleri”, “kurum bakımının evlilik deneyimine etkileri”, “kurum bakımının ve geçmiş yaşam deneyimlerinin ebeveynliğe etkileri” incelenmiştir. Yapılan bu çalışmada kurum bakımında yaşamın ebeveynliğe etkilerinde kurum bakımının ebeveynlikte olumlu ve olumsuz yanları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmada kurum bakımında yetişmiş olmanın, ebeveynlik sürecinde yaşanan zorlukların ebeveynlik motivasyonunu destekleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların ebeveynlik süreçlerinde geçmiş deneyimlerinin çocuk bakım sürecinde korkulara sebep olduğu ve bu korkuların zorluklar yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu zorlukların sosyal destek yoksunluğu, aile ve yakın çevre desteği, rol model eksiklikleri oldukları ifade edilmiştir.

Kaya (2022) yaptığı çalışmasında daha önce kurum bakımında kalmış bireylerin ebeveynlik yetkinliklerini incelemiştir. Nicel araştırma yöntemiyle yapılan bu çalışmada örneklem grubu olarak 121 kişiye ulaşılmıştır. Araştırma verilerine demografik bilgilere ulaşmak için hazırlanan soru kağıdı ve ebeveyn yeterlilik ölçeği anket formuyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda çocukluk dönemlerinde devlet koruması altında kalmış bireylerin ebeveynlik yetkinliklerinin kendilerine göre yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Bireylerin eğitim düzeyleri ve algıladıkları kurum bakım deneyimi ile ebeveynlik yetkinlikleri arasında pozitif, kendi ebeveynleri ile ilgili deneyimleri ve algılanan ebeveynlik yetkinlikleri arasında da negatif bir ilişki olduğu çalışmanın diğer bulgularındandır.

Ulusal düzeyde devlet koruması altında yetişmiş bireyler ile ilgili olarak pek çok çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar incelendiğinde yapılan çalışmaların daha çok bu bireylerin kurum bakım süreçleri esnasında yaşadıkları sorunlar, kurum bakımı sonrası yaşadıkları sosyal, psikolojik süreçler ve evlilik yaşantıları üzerine yapılan araştırmalardan oluştuğu görülmektedir.

2.7.2. Uluslararası Araştırmalar

Kurum bakımı altında yetişmiş bireylerin ebeveynlik süreçleriyle alakalı uluslararası düzeyde yapılan çalışmalardan bazıları şu şekildedir;

Tyrer, Chase vd. (2005) tarafından İngiltere’de yapılan bir araştırmada kurum bakımında olan ve ayrılan genç yetişkin babaların ebeveynlik deneyimleri araştırılmıştır. Çalışma grubu olarak kurum bakımında hizmet veren 73 uzman bakım personeli ve 63 kurum bakımında olan veya kurum bakımından ayrılmış ebeveyn olmuş veya olma sürecinde olan bireylerle yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle görüşmeler yapılarak bu bireylerin erken baba olma durumları ve ebeveynlik deneyimleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kurum bakım deneyimi olan bireylerin çocuklarıyla ilişkilerinin zayıf olduğu, sosyal dışlanma yaşadıkları, geçmiş yaşam deneyimlerini çocuklarına yaşatmak istemedikleri, çocuk sahibi olduktan sonra sorumluluk duygularının geliştiği sonuçları yer almaktadır. Ayrıca araştırmada bu bireylere İngiltere’de sunulan sosyal hizmet politikalarının daha faydalı hale getirilmesiyle alakalı çözüm önerileri sunulmaktadır.

Weston (2013) yaptığı doktora tez çalışmasında kurum bakımından ayrılan ebeveynlerin ebeveyn olma ve ebeveynlik deneyimlerini araştırmıştır. Yorumlayıcı fenomenolojik analiz yöntemi kullanılarak yapılan çalışmada, anne olmuş 30 ile 40 yaşları arasında olan daha önce kurum bakım hizmeti görmüş 6 yetişkin ebeveynle yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Araştırma bulguları dört ana başlıkta toplanmıştır. Başlıklar; “geçmişten korkma ve bunun gelecek üzerindeki etkilerinden duyulan korkular”, “daha iyisini yapmaya çalışmak”, “ebeveynlik zor ama ödüllendirici” ve “bağlama ve bağlantıyı kesme”dir. Araştırmada kurum bakımında kalmış bireylerin geçmiş korkuları olsa da ebeveynlik süreçlerinde güçlü bireyler olmaya çalıştıkları, iyi bir anne olmak için çaba harcadıkları ve katılımcıların toplumda güvenilmeyen damgalanmış kişiler olması nedeniyle yaşadığı sıkıntılı süreçlerin ebeveynlik süreçlerinde olumsuz etkileri olduğu vb. sonuçlar yer almaktadır.

Aparicio (2014) tarafından yapılan bir çalışmada kurum bakımında kalmış genç yaşta anne olmuş bireylerin anne olmalarının olumlu ve olumsuz yanları, annelik kavramları, yaşadıkları deneyimler ve çocuklarıyla olan ilişkileri yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşımla incelenmiştir. Araştırmada 18-25 yaş arasında, ilk annelik deneyimlerini kurum bakımı esnasında yaşamış 6 genç anne ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada kurum bakım altında iken genç yaşta anne olan bireylerin kurum bakım sürecinin gelecek yaşam süreçlerinde bıraktıkları etkilerden bahsedilmektedir. Araştırma sonuçlarında bu bireylerin geçmiş olumsuz deneyimlerine rağmen anne olduklarında topluma adapte olmaya çalıştıkları, ebeveyn oldukları için sevgiyi daha çok hissettikleri, geçmişte kendi öz ailelerindeki yaşam süreçlerinde yaşadıkları travmaların izlerini hala taşıdıklarını fakat kendi ebeveynlerinin onlara yaşattıkları olumsuz duyguları kendi çocuklarına yaşatmamak için uğraştıkları ve bu durumun onları güçlü bireyler haline getirdiği gibi sonuçları yer almaktadır.

Joanna (2017) ise yaptığı araştırmada kurum bakımında veya koruyucu aile yanında kalmış annelerin annelik deneyimlerini araştırmıştır. Nitel araştırma yöntemiyle yapılan bu araştırmada 14 kurum bakım deneyimi olan genç anne ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırma katılımcıları kendini siyahi olarak tanımlayan bireylerdir. Bu bağlamda araştırma ırk, cinsiyet sınıf ve kültür kesimine odaklanılmaktadır. Araştırma sonucunda kurum bakımı altında erken ebeveyn oldukları, güçlüklerle dolu bir çocukluk dönemi ardından anneliğin onlara yeni umut olduğu fakat bunun için gerekli kurumsal ve aile desteğini bulamadıkları,

barınma, iş bulma ve çocuk bakımı konularında sorunlar yaşadıkları bulguları elde edilmiştir.

Coler (2018) tarafından Arjantin’de yapılan bir araştırmada ise bakımeviden ayrılan kadınların anne olma deneyimleri, verdikleri mücadeleler, ebeveyn desteğinden yoksun kalmalarının ardından kendilerinin nasıl bir annelik dönemi geçirdiği incelenmiştir. Çalışma grubu olarak hayatının bir dönemini kurum bakımında geçirmiş bireyler 18-29 yaş arası yetişkin ebeveynler seçilmiştir. Yaşam öyküleri yaklaşımı yoluyla nitel görüşmeler yapılarak toplanan veriler tematik analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Kurum bakımından ayrılan kadınların ebeveynlik sorumluluklarını yerine getirmek için çaba harcadıkları, kendi yaşam deneyimlerini çocuklarına yaşatmamak için büyük bir gayret içerisinde oldukları araştırmanın bulguları arasındadır. Araştırmada, bireylerin kurum bakımı sonrası yaşadıkları yoksunlukların sosyal destek sistemleri ile daha fazla çözüme kavuşturulması gerektiği ve bu bireylerin çocuk sahibi olmalarının onları motive ederek kendi özerk yaşamlarını kurmak için bu durumu fırsat olarak gördüklerinden de bahsedilmiştir.

Dandy, Knibbs ve Gilbey (2020) tarafından yapılan bir araştırmada ise bakım deneyimi olan babaların ebeveynlik deneyimleri incelenmiştir. Araştırmada çalışma grubu olarak çocukları ile düzenli iletişimi olan 5 bakım deneyimi ve en az bir çocuğu olan yetişkin ebeveynler seçilmiştir. Veriler katılımcılarla yapılan yüz yüze veya telefonla yapılan görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma bulguları “ileriye gitmek için geri gitmek”, “geçmiş anımsamak” ve “döngüyü kırmak” ana temalarında toplanmıştır. “İleriye gitmek için geri gitmek” teması altında; geçmiş aile yaşantılarının şimdiki ebeveynliklerine etkisinden, “geçmiş anımsamak” temasında geçmişte bakım deneyimlerinin çocuklarının hayatlarında da tekrar etmelerinden duydukları endişelerden ve “döngüyü kırmak” temasında kendi kötü deneyimlerini kenara bırakıp iyi bir ebeveyn olmak gösterdikleri çabadan bahsedilmektedir.

Görüldüğü üzere koruma altında yetişmiş bireylerin ebeveynlik süreçleriyle alakalı uluslararası literatürde pek çok çalışma mevcuttur. Çalışmaların çoğu bakım deneyimi olan anneler üzerinedir. Bakım deneyimi olan babalar üzerine yapılan araştırmalar daha sınırlı sayıdadır. Ulusal düzeyde yapılan çalışmalara baktığımızda ise devlet koruması altında yetişmiş bireylerin ebeveynlik süreçleriyle alakalı farklı disiplinlerde yapılmış birkaç değerli çalışmaya rastlanılmıştır. Kurum bakımında yetişmiş bireylerin ebeveynlik süreçlerinin nasıl ilerlediğini anlamak, bu bireylerin kurum bakım deneyimlerinin ebeveyn-çocuk ilişkilerinde olumlu-olumsuz ne gibi durumlara yol açtığını göstermek ve bireylerin karşılaştıkları sorunlara sosyal politika alanında çözüm önerileri sunmak araştırmamızın temel amaçlarından biridir. Bu bağlamda kurum bakımında yetişmiş bireylerin ebeveynlik süreçleriyle ilgili yapılacak çalışmaların, bu alandaki çalışmalara önemli ölçüde katkısı olacağı düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, yöntemi, çalışma grubu, veri toplama aracı ve veri toplanma sürecine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu tez çalışması hayatının bir bölümünü devlet koruması altında geçirmiş bireylerin ebeveynlik süreçlerini araştırmaktadır. Sürece dahil edilen katılımcıların araştırmanın konusuna dair kendi fikirleri öğrenmek ve anlamlandırmak için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma katılımcıların kendilerini rahat hissettikleri alanlarda gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara sorulan sorularla ilerleyen görüşme süreci araştırmanın sorunsalını analiz etmeye yöneliktir. Verilerin yorumlanması özelden genele yaklaşım ile analiz edilmiştir. Katılımcılardan verilerin elde edilmesi sırasında yapılacak olan gözlemler, verilerin gerçekçi yorumlanması açısından faydalı olmaktadır (Creswell, 2017, s. 98).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Ankara'da ikamet eden daha önce devlet korumasında yetişmiş ebeveynlerden oluşmaktadır. Bu kapsamda 10 kadın, 10 erkek olmak üzere 20 katılımcı ile etkileşim sağlanmıştır. Bu grup oluşturulurken amaçsal (amaçlı) örnekleme kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme çalışmadaki evrenin temsili noktasında araştırmanın amacına uygun olarak araştırma sorununa en uygun örnekleme grubunun seçilmesini esas almaktadır. Bu yöntem genellikle belirgin özelliklere sahip olan özel durumların çalışılmasında tercih edilmektedir. Derinlemesine yapılacak olan araştırmalarda seçilecek olan en uygun yöntemlerden bir tanesidir (Büyüköztürk vd., 2013, s. 90). Katılımcılara ait demografik bilgilere Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. Demografik Bilgiler

Katılımcı No	Cinsiyet	Yaş	Çocuk Sayısı	Kurum Bakımında Kalma Süresi (Yıl)	Medeni Durum	Evlilik Yaşı	Meslek
1.	Kadın	28	2	8	Evli	18	Memur
2.	Kadın	34	1	16	Bekâr (Boşanmış)	17	Memur
3.	Kadın	30	1	4	Evli	19	Memur
4.	Kadın	38	2	13	Evli	23	Memur
5.	Kadın	32	2	14	Evli	18	Memur
6.	Kadın	35	2	5	Bekâr (Boşanmış)	16	Memur
7.	Kadın	31	1	14	Evli	24	Memur
8.	Kadın	32	2	10	Evli	21	Memur
9.	Kadın	37	3	4	Evli	20	Memur
10.	Kadın	33	1	15	Evli	24	Memur
11.	Erkek	38	2	13	Evli	24	Memur
12.	Erkek	41	2	9	Evli	24	Memur
13.	Erkek	31	1	13	Evli	22	Memur
14.	Erkek	42	1	15	Evli	23	Memur
15.	Erkek	52	3	18	Evli (2.kez)	26	Memur
16.	Erkek	40	4	5	Evli	25	Memur
17.	Erkek	29	1	11	Evli	21	Memur
18.	Erkek	39	1	13	Evli	25	Memur
19.	Erkek	39	2	12	Evli	25	Memur
20.	Erkek	35	2	10	Evli	24	Memur

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın literatür dışı verilerin toplanması esnasında, katılımcılarla yapılacak olan görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine göre; araştırmacı öncesinden hazırlamış olduğu görüşme sorularıyla birlikte görüşme formunu oluşturur. Araştırmacı görüşme seyrine bağlı kaldığı esnada araştırma formuna ek sorular ekleyebilir ya da katılımcıların cevaplarına göre daha ayrıntılı bilgiler isteyebilir. Eklenen veya çıkarılan sorular görüşmenin akışını etkilediği gibi amaca uygun daha derinlemesine cevaplar alınmasında fayda sağlayabilmektedir (Türnüklü, 2000, ss. 546-547). Bu yöntemin seçilmesindeki amaç ise görüşme esnasında katılımcıların duygu

ve düşüncelerini anlamının yanı sıra katılımcılara sorulacak olan soruların araştırmacı tarafından görüşmenin akışına göre esnetilmesi, araştırma için gerekli verilerin derinlemesine elde edilmesi noktasında daha faydalı olacağını düşünülmektedir.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma öncesinde oluşturulan taslak bir form ile katılımcılarla yapılacak olan görüşmelerde kullanılacak olan sorular belirlenmiş, iki uzman görüşü alınarak kullanılacak olan form son haline getirilmiştir. Kullanılan görüşme formunda yer alan sorular aşağıda yer almaktadır.

1. Aile kavramı sizin için ne ifade ediyor?
2. Çocuk sahibi olmaya ilk ne zaman karar verdiniz? Neden çocuk sahibi olmak istediniz?
3. Anne – baba olma serüveninizde ne gibi tedirginlikler yaşadınız? Evliliğiniz sonrası çocuk yapma kararı alırken daha önce devlet korumasında yaşamış olmanızın bu kararınız üzerinde ne gibi etkileri oldu?
4. Çocuğunuz ilk doğduğunda neler hissettiniz? Onu kabullenmede sorunlar yaşadınız mı?
5. Çocuğunuzu yetiştirirken zorlandığınız durumlar nelerdir?
6. Çocuğunuzu yetiştirirken destek almaya ihtiyacınız olduğunda kimlerden ne tür destekler aldınız?
7. Çocuk sahibi olmanın size kattığı olumlu ve olumsuz durumlar var mı? Varsa nelerdir?
8. Devlet koruması altında yaşamış olmanızın ebeveynlik rolünüz üzerinde etkisi nedir?
9. Çocuğunuz ile olan ikili ilişkilerinizde yaşamış olduğunuz sorunlar nelerdir?
10. Kendinizi bir ebeveyn olarak yeterli buluyor musunuz? Eksik gördüğünüz ve kendinizi yeterli gördüğünüz yanlarınız nelerdir?
11. Çocuğunuz için nasıl bir gelecek planlıyorsunuz? Onun için düşünmüş olduğunuz gelecek planlarınız ve hayalleriniz nelerdir?
12. Çevrenizde gördüğünüz diğer ebeveynlerle kendinizi kıyaslıyor musunuz? Çocuğunuzla olan ilişkilerinizde diğer ebeveynlerden farklı hissettiğinizi düşündüğünüz konular var mı?

13. Sizce ideal anne – baba olmanın en temel şartı nedir? Çocuk ve ebeveyn ilişkileri nasıl olmalıdır?
14. Çocuğunuzu büyütürken karşılaştığınız sorunlarla nasıl baş ediyorsunuz? Aranızda çıkan çatışmaları nasıl çözmeyi tercih ediyorsunuz?
15. Sizin gibi devlet korumasında yetişmiş bireylerin ebeveynlik süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara ne gibi çözüm önerileri tavsiye edersiniz?

3.4. Verilerin Toplanması

Katılımcılarla yapılacak yüz yüze görüşmeler için öncelikle EYTAM Derneği yöneticilerine ulaşılmış ve araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Dernek yetkililerinden üyeler arasından çalışmaya katılmak isteyen gönüllü kişilerin izinleri doğrultusunda bilgileri alınarak katılımcılarla tek tek iletişime geçilmiş, çalışma hakkında gerekli bilgiler verilmiştir. Katılımcılar ile iletişim esnasında çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu ve kişisel bilgilerin gizli kalacağı bilgilendirmeleri yapılmıştır. Katılımcıların istekleri doğrultusunda görüşme yerleri ayarlanmıştır. Yüz yüze görüşmeyi kabul etmeyen katılımcılarla internet ortamında görüntülü görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinin toplanması esnasında yüz yüze görüşmede kullanılacak olan mülakat formları ve ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Mülakat formlarında daha önceden hazırlanmış olan sorular katılımcılara sorulmuş, elde edilen veriler hem formlara yazılı olarak hem de ses kayıt cihazına kaydedilerek kayıt altına alınmıştır. İlk aşamada 22 katılımcıya ulaşılmış, 2 katılımcı ile yapılan görüşmeler esnasında yeterli doyumluluğa ulaşılamadığı için bu katılımcıların verileri araştırmada kullanılmamıştır. Toplamda 20 katılımcı ile yapılan görüşmeler 30 günde tamamlanmış, her bir katılımcı ile yapılan görüşmeler ortalama 45 dakika sürmüştür.

Araştırmada katılımcılarla yapılacak olan görüşmeler için Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca katılımcılarla yapılan görüşmeler esnasında araştırmayla ilgili gerekli bilgiler katılımcılara görüşmeler öncesinde açıklanmış, veri gizliliği ile ilgili olarak gerekli onamlar alınmıştır. Verilerin gizliliği adına katılımcıların kimlik bilgileri anonimleştirilmiştir.

3.5. Geçerlilik ve Güvenilirlik

Bilimsel araştırmalarda elde edilen bulguların inandırıcılığı en önemli ölçütlerden birisi olarak görölmektedir. Bu bağlamda geçerlilik ve güvenilirlik ölçütleri araştırmalarda yaygın olarak kullanılan ölçütlerdir. Geçerlilik ve güvenilirlik kavramları nicel araştırmalarda daha çok kullanılırken nitel araştırmalarda farklı olarak bu kavramların yerine inanılırlıktan bahsedilmesi daha doğrudur (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırmalarda geçerliliği artırmak için kullanılan yöntemlerden birisi de üçgenleme/çaprazlamadır. Çaprazlama iki veya daha fazla veri toplama yöntemiyle birlikte iki ya da daha fazla veri kaynağından elde edilen sonuçların karşılaştırılmasıdır (Başkale, 2016, s. 25). Çalışmada yapılacak olan yüz yüze görüşmelerde örneklem grubu seçilirken devlet koruması altında yetişmiş ebeveynlerden hem anne hem de baba ebeveynlerle görüşme yapılması bu düşünce doğrultusunda tercih edilmiştir.

3.6. Verilerin Analizi

Çalışmanın literatür ve saha bölümünden elde edilecek veriler, araştırmanın yazım ve bulguların değerlendirilmesi aşamasında konu bütünlüğüne uygun bir şekilde kategorize edilerek değerlendirilmiştir. Verilerin analizi esnasında içerik analiz tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin bir metin halinde hazırlanmasından sonra yapılan bir dizi bilimsel işlem sonucu ortaya konulan araştırma tekniğidir. Analiz esnasında yapılan yorumlar katılımcının verdiği cevaplar, katılımcının duyguları ve düşünceleriyle alakalıdır (Weber, 1990). İçerik analiz tekniğinde amaç, sahada toplanan verileri açıklayıcı kavramlara ve bu kavramların ilişkilerine ulaşmaktır. Bu teknikte veriler tanımlanmaya çalışılır, içerisinde bulunan saklı gerçekler ortaya çıkarmak amaçlanır. Birbirine benzeyen kavramlar temalar halinde bir araya getirilir, sonucunda okuyucunun anlayacağı bir şekilde düzenlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 45).

Verilerin analizinde MAXQDA 2022 programı kullanılmıştır. MAXQDA nitel araştırmada verilerin analizi için kullanılan bir bilgisayar programıdır. Bilgisayar programları, araştırmalarda el ile yapılan kodlamaları daha hızlı ve pratik bir şekilde yapmak için imkân sağlar ve kodların birbiri ile karşılaştırılması için kolaylık sunabilir (Creswell, 2017, ss. 195-196). Araştırmada ayrıca verilerin hangi katılımcıya ait olduğunu belirtmek amacıyla katılımcı bilgileri “Katılımcı 1”, “Katılımcı 2” şeklinde kodlamalarla verilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma soruları çerçevesinde elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular yer almaktadır. Araştırmaya katılan katılımcılarla yapılan mülakatlar esnasında, vermiş oldukları cevaplara doğrudan alıntılar yapılarak yer verilmiştir. Katılımcıların şahsi bilgilerinin yer almaması adına her bir katılımcı “Katılımcı1, Katılımcı2” gibi kodlanmıştır. Yapılan alıntılarda bu kodlamalar kullanılmıştır. Bulgular “aile kavramına bakış”, “ebeveyn olma süreci” ve “ebeveynlik süreci” olmak üzere üç ana başlıkta verilmiştir.

4.1. Aile Kavramına Bakış

Bebekler duyguları ve mimikleri tanımayı ilk annelerinden öğrenirler. Bir annenin ses tonu ve hareketleri onu sakinleştirmeye yardımcı olur. Bir bebek için anne, baba ve ailenin sıcak ortamı vazgeçilmezdir. Yetişkin çağa ulaşan bir genç için de aile kurmak, oluşturmak vazgeçilmez durumdur. Aile yuvası insanın psikolojik olarak olgunlaşmasında, sorumluluk sahibi olmasında gelişim açısından alternatifi olmayan bir kurumdur. İnsanın insanı ve hayatı tanımamasının, öğrenmesinin, zorluklara göğüs germesinin zeminidir. Aile son kaledir, kök demektir, insanın yeşerdiği bir bahçedir. Bu yüzden çocuklar üzerinde ailenin rolü büyüktür.

Ailesiz bir ortamda yetişen bireylerin ise hayata tutunması zordur. Araştırmanın bu kısmında devlet koruması altında yetişen bireylerin ebeveynlikleri ele alınmıştır. Ebeveynsiz büyüyen bireylerin ancak düzenli bir hayat kurduklarında aile olmayı öğrendikleri değerlendirilmiştir. Katılımcıların aile kavramına bakış açıları; kurum bakımında aile, evlilik ve ebeveynlikte aile alt başlıklarında verilmiştir.

4.1.1. Kurum Bakımında Aile

Katılımcıların çoğu çocukluk yaşamlarının uzun bir kısmını kurum bakımında geçirmişlerdir (Bkz. Tablo 3). İçlerinde anne-baba vefatı, boşanma, maddi imkânsızlıklar gibi nedenlerle ilerleyen yaşlarında kurum bakımına verilmek zorunda kalanlar da yer almaktadır. Demirbilek (2000) çocukların bakımının en iyi aile ortamında sağlanabileceğini, kurum bakım hizmetlerinin yapısal olarak aile ortamından uzak kuruluşlar olduğunu ve bireylerin psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğunu ifade etmektedir.

Araştırma sonucunda anlaşılmaktadır ki kurum bakımı esnasında katılımcılarda aile kavramı sadece “koca bir boşluktan” ibarettir. Bu bağlamda katılımcılar bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

Kurum bakımında iken aile kavramı yoktu. Oradaki arkadaşlarım vardı. Anne-baba hayali, onlarla beraber olmanın hayali vardı sadece. (Katılımcı 12)

Ben 15 yaşında kuruma gittim. Babam küçükken vefat etmişti. Ailemin yanındaydım anne – baba – çocuk olan mutlu bir ortam aile. Kurumda kaldığım o 4 yıl için bunu söyleyemem. O zaman dilimi koca bir boşluk benim için. (Katılımcı9)

Kuruma önce ben 14 yaşında gittim. Ama öncesinde de anneannemin yanında kalıyordum. Tam bir aile kavramım yoktu evet görmüştüm aile demek anne, baba ve çocuğun beraber yaşadığı ortamdı ama ben bunu hiç hissedemedim ki zaten çoğu zamanım anneannemin yanında geçti. Kurum bakımı öncesi ve kurumda anne-baba sevgisi olmayan bir ortamdı aile benim için. (Katılımcı 3)

Görüldüğü üzere katılımcılar aileyi “sıcak bir yuva” “sevginin olduğu yer” olarak tanımlamaktadır.

Kurum bakımı derken aile kavramı sıcak bir yuva, sıcak bir çorba tamamen barınma ihtiyacının karşılandığı bir ortamdı. (Katılımcı 4)

Birlik ve beraberliğin olduğu, sevginin olduğu yer diyebilirim. Yurtta iken böyle değildi yalnızlık boşluk vardı. (Katılımcı 8)

Araştırma sonucunda katılımcıların kurum bakımı esnasında aile kavramını arkadaş sevgisi, bakıcı anne, müdür baba gibi kelimelerle tanımladıkları görülmüştür. Katılımcıların aileden alamadıkları sevgiyi devamlı etraflarında ve başkalarıyla aradıkları ortadadır. Anne, baba sevgisini kurum personelinin ilgi ve sevgisiyle karşılamaya çalıştıkları değerlendirilmiştir. Kaplan (2016) çocuk evlerinde kalan çocuklar içinde ailenin yerini kurum personellerinin aldığını, çocukların bu ortama ne tam bir aile ortamı ne de tam bir kurum ortamı diyemediklerini dile getirmektedir. Bu iki bulgu ışığında kuruluş bakım hizmetlerinde personellerin bilinçli ve alanında eğitim almış uzman kişilerden seçilmesi gerektiğinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Kurum bakımındayken aile kavramı; oradaki bakıcı anneler çalışanlar bizim annemiz babamızı, devlet bizim annemiz babamızı. Oradaki hocalarımız ve arkadaşlarımız bizim ailemizdi. (Katılımcı 15)

Katılımcıların kurumda buldukları süre içerisinde kurum bakım personellerinin onlara davranışlarının gelecek hayatlarında önemli derecede etkiye sahip olduğu görülmektedir. Nitekim katılımcılardan bazıları kurum bakımı esnasında görmüş oldukları kötü muamelelerin etkisiyle zaten eksik yaşadıkları aile ortamını kurum bakım sürecinde de bulamadıklarını söylemektedirler. Kurum bakımı esnasında bilinçli bakım personelleri tarafından büyütülen bireylerde ise bu durum tam tersini göstermektedir. Öyle ki kurum bakımı esnasında örnek bir başka deyişle rol model olan ve doğru iletişim kurmayı başaran personeller kurum bakımında yetişen bireylerin yaşamlarında büyük önem arz etmektedir. Bireylerin bu personellere anne-baba diyecek kadar tutunup değer verdikleri, bağıni koparmak istemediği görülmektedir.

Ben 6 yaşında babamı kaybettim. Devlet bize sağ olsun hiç yokluğunu hissettirmemeye çalıştı. Babasızlığı o süreçte yine de hissediyorsun. Sağ olsun kurumda bizim bir hocamız şu an il müdür yardımcısı. O benim manevi babamdır kurumda olsun kurum sonrası olsun baba yokluğunu hissettirmemeye çalıştı. Hala görüşürüm kendisiyle hiç bağıımızı koparmadık. (Katılımcı 13)

Yurtta kaldığım süre içerisinde kurum hoşgörü, sahiplenme, sevgi ortamının olmaya çalıştığı ama tam olamadığı bir yer. Zaten bir şeye hasretsin baba sevgisi yok, anne sevgisi yok. Aile ortamının yerini tutmayan ama güzelleştirilmeye çalışılan bir yerdi kurum benim için. Kurumda bakıcı anneden hocadan dayak yiyorsun, ağlıyorsun bir de ağladın diye dayak yiyorsun, sevgi gösteren yok. Elbette ilgilenen eden var ama onlar da ne kadar anne babanın yerini tutar. (Katılımcı 14)

Araştırmada kurum bakımına küçük yaşta verilen ve yetişkin oluncaya kadar kurum bakımı altında kalan bir çocuk ile hayatının bir dönemini aile ortamında geçiren ve sonrasında farklı nedenlerle kurum bakımına verilen ve sadece belirli bir dönemini bakım altında geçiren bir çocukta da durumun değişmediği görülmüştür. Yani araştırmada katılımcıların kurum bakımında kaldıkları zaman dilimi fark etmeksizin kurum bakımında kaldıkları esnada aile kavramlarının olmadığı görülmektedir. Suğur ve Doğru (2010) yaptıkları çalışmada kurum bakımı altında kalan çocukların aile ve devlet algılarını araştırmış, araştırma sonucunda kurum bakımında kalan çocukların aile olgularının olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada kurum bakımında kalan çocukların devleti “kendilerini

kollayan” bir unsur olarak tanımladığı ve bu sayede bakım ihtiyaçları karşılanan çocukların kendilerini sosyal alandan dışlanmış bireyler olarak hissetmemelerini sağladığından söz edilmektedir. Bu sonuç araştırma ile benzerlik göstermektedir. Nitekim katılımcıların tamamı kurum bakımı altında geçirmiş oldukları süre zarfını “koca bir boşluk” olarak tanımlamaktadır.

4.1.2. Evlilik ve Ebeveynlikte Aile

Bu araştırmada katılımcılar kurum bakımından ayrıldıktan sonra evlilik yaşantılarında aile kavramının ne demek olduğunu gördüklerini ifade etmektedirler.

Şöyle anlatayım kurum bakımında bulamadığım aile ortamını evlendikten sonra buldum. Kurumda iken bir boşluk vardı evlenince o boşluk doldu. (Katılımcı 7)

Yurt zamanında o aile dediğim şey aile değilmiş, evlendim o zamanlar dedim aile buymuş. (Katılımcı 11)

Katılımcılar için aile olmanın, o duyguyu tatmanın ve aile sıcaklığını hissetmenin evlilik ile başladığı söylenebilir. Çünkü uzun yıllar kurum bakımı esnasında yaşadıkları yalnızlığı, fedakârlığı, aidiyet duygusunu, güven hissini, hissedemedikleri sevgiyi aile ortamında görmekte-dirler. Hayat her şeye rağmen çok güzel ve anlamlı hale gelmektedir. Kurum bakımı altında yetişen bireyler sorumluluk almayı, güven duymayı, desteklenmeyi, hayata karşı mücadele etme gücü kazanmayı yol arkadaşlarıyla birlikte öğrenirler yeni bir hayat kurarlar. Eşi tarafından destek gören katılımcılar onlardan gördükleri bu destek sayesinde aileyi, sevgiyi hissettiklerini belirtmektedirler. Ayrıca sadece eş değil eşinin ailesinden destek gören katılımcılar için, evlilik öncesi ve sonrası karşılaşılan sorunların aşılması daha kolay olmaktadır. Katılımcılar bu durumu şu şekilde ifade etmiştir;

Kurum sevginin olmadığı veya hissedilmediği bir yerdi. Kurumdan ayrıldıktan sonra ise ailem hayatımın her alanında benimle beraber ömür geçireceğim sıcaklığı hissetmem gereken bir yerdi. Bu şekilde de oldu zaten. Şu anda da öyle zaten sevgi ve sosyal çevreye sahip olduğum bir ortam.

Evlenince fark ettim. Evlilikte de bunu daha iyi tattım çünkü kayınpederim çok yardımcı oldu sağ olsun eşim anlayışlıydı. Yani bunun da çok faydasını gördüm her alanda. Düğün olsun her şeyde kayınbabamla çok yardım ettiler. (Katılımcı 13)

Burada bir anımı anlatayım; kayınbabam misafirliğe geldiği zaman giydiğim elbiseden rahatsız olmuş şort giymiştim. Eşime “söyle de üstüne bir şey giysin” demiş. Bilmiyordum ki aile ortamını bilmiyorum önümde bir örnek yok. Eşim en büyük destekçiydi bana, o uyarırdı böyle konularda. Kayınpederim de direk bana söylemezdi beni kırmazdı. (Katılımcı 11)

Katılımcıların cümlelerinden de anlaşıldığı üzere geçmiş hayat dönemlerinde toplumun gelenek ve göreneklerinden yoksun şekilde büyüyen bu bireyler eşlerinden ve onların ailelerinden gördükleri destek sayesinde sonraki yaşantılarında evliliğe ve buldukları çevredeki toplumsal yapıya daha çabuk adapte olup daha mutlu bir şekilde hayatlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Çünkü bireyler aile kurduğunda eş, arkadaş ve çocuklarına ek olarak yeni akrabalıklar, arkadaşlıklar, çevre vesilesiyle aidiyet duygusunu doyururlar ve psikolojik olarak sosyalleşme ihtiyacını karşılarlar.

Çocuk sahibi olmanın her birey için özel bir anlamı vardır. Kurum bakımında yetişmiş bireyler için çocuk sahibi olmak “gerçek sevgiyi tatmak”, “aile olmayı tam manasıyla hissetmek” demektir. Geçmişte ebeveynlerinden ayrı yaşayan sevgiye aç büyüyen bu bireyler için bu kutsal bir değerdir. Onlar için çocuk sahibi olmak tam anlamıyla “aile olmak” demektir. Katılımcılardan bazıları bu durumu şu şekilde ifade etmektedir;

Evlendikten sonra başta bocaladım. Biriyle aynı ev içerisinde yaşıyorsunuz. Zorlandım ama çocuklar oldu. Sevgileri, onların verdiği mutluluk sonra sonra o aile kavramını öğretti bana. (Katılımcı 16)

Kılıç Candan (2017) ise kurum bakımında yetişmiş bireylerin aile kavramına önem verdiklerini ifade etmektedir. Tapan (2021) ise yaptığı araştırmada kurum bakımında yetişmiş bireylerin evliliği sığınacak bir yuvaya kavuşma girişimi olarak değerlendirdiklerini, geçmişte ve kendi ebeveynlerinden yeterli ilgi sevgiyi göremedikleri için evlendiklerini belirtmektedir. Ayrıca evliliğin ve ebeveyn olmanın kurum bakımında kalmış bireyler için özel bir değer olduğunu, kutsal olarak görüldüğünü ifade etmiştir. Bu araştırmada da katılımcılar benzer söylemlerde bu durumu doğrulamıştır.

4.2. Ebeveyn Olma Süreci

Ebeveynlik yani anne baba olmak çocuk yetiştirmek bir insanın yapabileceği en önemli iştir. Anne baba yani ebeveyn olmak kadın ve erkeklerin en büyük hayallerinden

biridir. Ebeveyn olmak ömür boyu sorumluluk gerektiren bir süreçtir. Ve bu süreç daha doğumdan önce başlamaktadır. Ebeveynler bir yandan anne-baba olmaya hazırlanırken bir yandan da bu süreçte birbirlerine destek olmalıdırlar. Anne adayları bu süreçte gerek hormonların gerekse bebek hareketlerinin hissedilmesi ile anneliği daha erken hisseder ve sürece kolay adapte olur. Ancak erkekler böyle bir imkâna sahip değildir. Ebeveynlerin bu süreçlerini geçmişte yaşadıkları ve büyüdükleri ortamlar da etkilemektedir.

Araştırmanın bu kısmında devlet korunması altında yetişen katılımcıların ebeveyn olmak süreçleri değerlendirilmektedir. Katılımcıların çocuk sahibi olmadan hemen önceki yaşam dönemleri gözden geçirilmiştir. Bu süreçlere ise çocuk sahibi olma nedenleri ve kurum bakım sürecinin ebeveyn olma düşüncesine etkisi alt başlıklarında yer verilmiştir.

4.2.1. Çocuk Sahibi Olma Nedenleri

Çocuk sahibi olmak istemenin bambaşka sebepleri vardır. Bunlardan bazıları sosyolojik, antropolojik, geleneksel, ekonomik ve psikolojik açıdan ele alınmıştır. Ekonomik değere göre çocuk bir güvencedir. Yaşlılık döneminde yalnız kalmaktan korkan ebeveynler çocuk sahibi olmak isteyebilmektedir. Bazı ebeveynler çocuklarının gençliklerinde veya yetişkinliklerinden eve ekonomik katkısı olması açısından çocuk sahibi olmak isterken, bazıları duygularını hissetmek isterler. Çocuk sahibi olmak istemenin en normal görünen ve en sağlıklı ebeveyn çocuk ilişkisinin kurulabileceği psikolojik değerdir. Ülkemiz üzerinden açıklamak gerekirse; evlenen çiftlere “Çocuk ne zaman? Daha bir çocuk yok mu?”, “Erkek adamın oğlu olur” gibi kalıplaşmış sözlerle çocuk sahibi olmanın toplumlarda sosyal statüyü yükselten bir değer olduğu ifade edilmektedir. Yine erkek çocuğun, kız çocuktan daha değerli görülmesi algısı sosyal değerden dolayı ortaya çıkmaktadır. Ebeveynler genellikle; kendi değer ve inanç sistemlerini aktarmayı yani kültürlerini güvence altında tutabilecek bir çocuk yetiştirme tarzı benimsemektedir. Ancak bazıları için bu durum farklıdır. Araştırmanın bu bölümünde kurum bakımı altında yetişen ebeveynlerden “neden çocuk sahibi olmak istiyorsunuz?” sorusunun cevabı alınmıştır. Katılımcıların çocuk sahibi olma nedenleri analiz edilmiştir. İlk dikkat çeken husus katılımcıların bilinçsiz ebeveyn olduklarını ifade etmeleri olmuştur. Araştırmaya katılan 10 kadın katılımcıdan 7’si bilinçsizce çocuk sahibi olduklarını dile getirmiştir. Araştırmadaki 10 erkek katılımcıdan sadece 2’si bilinçsiz baba olduğunu ifade etmiştir. Bu durumun nedeninin katılımcıların evlilik yaşlarından kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü araştırmada

kadın katılımcıların ortalama 20 yaşında, erkek katılımcıların ise ortalama 24 yaşında evlilik yaptığı görülmektedir (Bkz. Tablo 3). Katılımcılar bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir;

Planlı bir şekilde çocuk yapmadım. İstiyor muydum? Evet, bir çocuğum olsun dediğim zamanlar olmuştu. 17 yaşında anne oldum, karar verme sürecim olmadı. (Katılımcı 2)

Tamamen düşüncesizce yapılan bir eylem. 16 yaşında evlendim, 18 yaşında anne oldum ben. Tamamen çocukçaydı. Şuan ki aklım olsa kesinlikle o yaşta çocuk sahibi olmazdım, hatta evlenmezdim. (Katılımcı 6)

Tamamen bilinçsiz oldu. Ben aslında daha geç yaşta düşünüyordum. Ama beklenmedik bir anda oldu çocuğum diyebilirim. Bilinçsizdi. (Katılımcı 9)

Araştırmada erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha bilinçli bir şekilde ebeveyn oldukları değerlendirilmektedir. Nitekim erkek katılımcılardan sadece ikisi bilinçsiz şekilde çocuk sahibi olduğunu dile getirmiştir. Bu durumun da erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha geç yaşta evlilik yapmalarının bir sonucu olduğu söylenebilir.

Çocuğu tamamen bilinçli yaptık. Yurttayken de yurttan çıkınca bir aile kuracağım diye düşünüyordum zaten. Ama evlenince ilk süreç eşine alışma süreci oluyor, severek evlendim ben. Yemekte bile sen tuzsuz seviyorsun o tuzlu. Biz o süreçte önce aile olmayı birlikte yaşamayı öğrendik, eşim çok yardımcı oldu bu konuda. Sonrasında ise aileyi tamamlayan çocuktur. Planlayarak çocuk yaptık. (Katılımcı 13)

Planlı yaptım. Neden çocuk sahibi olmak istedim? Hayata atıldık, evlendik. Bir an önce çocuğum olsun gençken büyütelim yani evin yuvanın temelini çocuk oluşturuyor. Erken olsun büyütelim, gençken evlendiğini görelim istedim. Severek evlendim ben, bilinçli isteyerek çocuk sahibi oldum yani. (Katılımcı 17)

Araştırmada çocuk sahibi olma nedenlerinin temelinde aile özleminin yattığı söylenebilir. Bunun sebebi ise katılımcıların çoğunun uzun süre kurum bakımı altında kalmasıdır (2 katılımcı hariç diğerleri 8 ila 18 yıl arası bkz. Tablo 3). Bu süre zarfında hissedilen aile özleminden kaynaklı katılımcılar kurum bakımındayken aile kurup çocuk yapma düşüncesi edinmiştir. Bilinçsizce çocuk sahibi olan katılımcılar bile kurum bakımında iken çocuk sahibi olmak istediklerini dile getirmiştir.

Evlendikten sonra birken iki kişi olmak, üç kişi olmak ailede sayıyı artırmak istedim. Hala da o kalabalık aile olma kavramı var bende. (Katılımcı 5)

Evlendiğim ilk anda ilk istediğim şey çocuk sahibi olmaktı. Öncesinde de kurumdayken aklımdaydı. Ama evlenince hemen istedim. Neden istedim? Çünkü yaşamadığım sevgiyi, görmediğim anne babalık kavramını kendi çocuğuma yaşatmak istedim. (Katılımcı 8)

Katılımcılar arasında eşlerinin isteği üzerine çocuk sahibi olduğunu söyleyenler de mevcuttur. Katılımcılardan bazıları kurum bakımında çocuk sahibi olmanın hayalini kurduğunu ama bu kararı alırken daha çok eşinin istediğini şu şekilde ifade etmiştir;

Daha çok eşim istedi. Bende arada istiyordum özellikle kız evladım olsun istiyordum. Ama evlendikten sonra daha çok eşim istedi öyle oldu. Kurumda kalırken de 15-16 yaşlarında bir gün ders çalışırken masaya başımı koydum acaba nasıl bir yaşantım olacak, nasıl bir anne olacağım diye düşündüğümü hatırlıyorum. Bir de şunu derim; neden çocuk istedim? Herkes ister çocuk sahibi olmak, istedim ki yalnız olmayım o da benimle büyüsün. (Katılımcı 7)

Çocuk yapmayı çok geç düşünüyordum. Ama eşimle evlendikten sonra bir anda karar verdik. Planlı bir şey değildi ama olsun istedik, o şekilde çocuk sahibi oldum. Aslında ben daha geç çocuk sahibi olmak istiyordum. En büyük etken eşimin istemesiydi. (Katılımcı 19)

Katılımcıların çocuk sahibi olma nedenleri arasında sayılabilecek diğer hususlar da anne-baba olma arzusu, toplumsal statüye sahip olma, aile ve toplum baskısı (gelenek-görenek- kültür etkisi) şeklinde sıralanabilir.

Yurtta iken çocuk hayalim yoktu. Ama evlendikten sonra aile sıcaklığını görünce babalığı tatmak istedim, tam manasıyla aile olmak istedim. Bilinçsiz oldu ama istiyordum da evlendikten sonra güzel oldu. (Katılımcı 11)

Ailenin temel unsuru çocuktur benim için. Evlenince de direkt çocuk sahibi olmak istedim. Yani çocuk ailenin temel taşı ben bu düşünceye sahiptim. Yurttayken hayalimdi. O yüzden evlendikten sonra da bu kararı alırken çekinmedim. (Katılımcı 13)

1 yıl sonra çocuk yaptık biz. Ailelerin etkisiyle. “Çocuğunuz mu olmuyor mu?” diye sordular sürekli. Çevre, aile baskısı nedeniyle çocuk sahibi oldum yani. (Katılımcı 14)

Daha kurum bakımındayken isterdim bir ailem olsun. Ablam ben Antalya’da turizm işiyle uğraşırken bana haber yolladı; “Bir kız var” dedi. Görünce çok beğendim. O şekilde evliliğimi yaptım. Eskiden beri çocuğum, ailem olsun isterdim. Tabii bizim oranın âdeti geleneği diyeyim; “Evlendikten sonra aile kurunca çocuğun olsun derler” bunun da etkisi oldu. (Katılımcı 15)

Evlendikten 1 sene sonra çocuk yapalım dedik. Etrafta aileleri, küçük bebeği olanları gördüğümüz için bizde heveslendik. Süreç öyle ilerledi. Komşularımızın iş arkadaşlarımızın çocukları oluyordu, bizde onları ziyarete gidince heveslendik. O şekilde çocuk sahibi olmak istedik öyle karar verdik. (Katılımcı 18)

Literatürde yapılan araştırmalar da kurum bakımından ayrılmış bireylerin özellikle genç evlilikler yaptığına dikkat çekmektedir. Hatta bazı çalışmalarda kurum bakımı altında iken genç yaşta ebeveyn olduklarına değinilmektedir (Allen; 2003; Aparicio, 2014; Joanna; 2017; Lee, 2020). Çayır, (2019) yaptığı çalışmasında kurum bakımından ayrılan kadın katılımcıların erken yaşta evlenme nedenlerinin bölgesel ve kültürel özelliklere dayanabileceğini, bir de kurum bakımında bireylerin duygusal ihtiyaçlarının yeterince karşılanmamasının bu bireyleri evliliğe sevk edebileceğini ifade etmiştir. Bu araştırmada da benzer şekilde kadın katılımcıların genç yaşta evlilikler yapmalarının nedeni, kadın katılımcıların kurum bakımı sonrası süreçte farklı sebeplerle (gelecek kaygısı, maddi imkânsızlık, kurum bakımı süresince eksik hissedilen duygusal ihtiyaçlar) evliliğe yönelmelerinin sonucu olduğu düşünülmektedir.

Uğur ve Kaya Kılıç (2022) yaptıkları çalışmada kurum bakımından ayrılan ve destek bulamayan yetişkinlerin maddi zorluklarla mücadele ettiklerini ve bu zorluklarla mücadele etmenin cinsiyet bağlamında farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. Ayrıca kurum bakımından ayrılan erkeklerin işe yerleşinceye kadarki zaman diliminde güvencesiz işlerde çalıştıklarını, kız çocuklarının ise geleceklerini garanti altına almak için evliliğe yönlendiğini belirtmiştir. Bu araştırmada da erkek katılımcıların daha geç evlilikler yapmalarının nedeni bireylerin içinde yaşadıkları toplumun kültürel yapısı gereği erkeklerin evlilik süreçlerinde maddi unsurları sağlaması ve bu kişilerin ailelerinden bu süreçlerde yeterli desteği görememeleri olarak düşünülmektedir.

Son olarak araştırmada katılımcıların çocuk sahibi olma nedenleri; aile özlemi, eş isteği, anne baba olma arzusu, çocuk sahibi olmanın bireylere toplumsal statü kazandıracağı düşüncesi ve aile ve toplum baskısı (gelene-görenek kültür etkisi) şeklinde sıralanabilir.

4.2.2. Kurum Bakım Sürecinin Ebeveyn Olma Düşüncesine Etkisi

Kurum bakımı çocuklar için güven, ait olma ve sevgi ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Anne veya anne yerine geçebilecek kişinin olmaması anne yoksunluğudur, aile yerine geçebilecek kişilerin olmaması ise aile yoksunluğudur.

Araştırmada kurum bakımında kalmış olmanın katılımcıların çocuk sahibi olma düşüncelerini etkileyip etkilemediği değerlendirilmiştir. Katılımcıların 5'i kurum bakımında kalmış olmalarının çocuk sahibi olma kararlarında etkili olmadığını söylerken 12'si olumsuz yönde etkisi olduğunu, 3'ü ise olumlu yönde etkisi olduğunu dile getirmiştir.

Çocuk sahibi olma dönemlerinde kurum bakımının olumlu veya olumsuz etkilerinden bahseden katılımcılar bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir;

Kurum bakımı altında yaşamış olmamın çocuk sahibi olmamda hatta evlenmemde bir etkisi olmadı. O zamanlar eşime aşık oldum sonrasında belirttiğim gibi tamamen düşüncesizce çocuk sahibi oldum. (Katılımcı 6)

Kurum bakımında yaşamış olmamın çocuk yapma kararım üzerinde etkisi olmadı. Benim 7 tane yeğenim, 3 tane ablam var. Kurumdan ayrılmadan önce ablamın çocuğunu görmeye hafta sonu giderdim. Yeğenime bakardım. Hevesim o zamanlardan gelir. Hiç kurumu düşünmedim çocuk sahibi olurken o yüzden etkisi olmadı. (Katılımcı 7)

Yurtta yaşamamın çocuk yapma kararı alırken bir etkisi olmadı dediğim gibi geçmişte de böyle düşünüyordum. (Katılımcı 12)

Yurtta yaşamış olduğum hayatın olumlu etkisi şu oldu. Ne olursa olsun benim çocuğum olduğunda onları annesiz babasız büyütmemek için elimden geleni yapacağım diye kendime söz verdim. (Katılımcı 16)

Böyle bir tedirginlik olmadı. Aksine beynimde memur olsam da olmasam da kendi yaşadıklarımı çocuğuma yaşatmayacağım diye önceden planlamıştım. Yurtta iken de ailem, çocuğum olsun diye hayallerim vardı. O doğunca ona babalık nasıl yapacağım endişem olmadı. (Katılımcı 17)

Katılımcılardan kurum bakım süreçlerinin çocuk sahibi olma kararlarını etkilediğini söyleyenler ise bu durumları şu şekilde dile getirmişlerdir;

Geçmiş yıllarda daha çok düşündüm bunu. Çocuk sahibi olsam çocuğum bunu yaşar mı dedim. Çocuk sahibi olma düşünceme kötü yönlü etkisi oldu. Ama şöyle bir şey de var bilinçsiz yaptım çocuğumu. (Katılımcı 3)

Ben yurtlarda kız çocuklarının nasıl süreç yaşadıklarını gördüm, neler olduğunu duyuyoruz. Bunun çok tedirginliği oldu bende. Benim çocuğum da böyle olur mu yurda verir miyim?

diye. Orada yaşadığım süreci asla çocuklarım yaşasın istemiyorum ki hala da devam ediyor. 38 yaşına geldim ama hala onun tedirginliği var bende. (Katılımcı 11)

Yani kim ister ki annesiz babasız büyüsün? Ben çocuğuma bunu yaşatmayacağım. Hep bunun sözünü verdim kendime. Kurumda kime nazlanacaksın, ağlayacaksın? Tokadı yer kenara geçer ağlardık. Ben o günleri asla unutmam hala içimde o duygular. Evlendim, çocuğum olacağı düşüncesi yani kötü etkiledi yurt süreci. Karar alırken zorlandım. (Katılımcı 20)

Araştırmada kurum bakım sürecinin çocuk sahibi olma kararı alırken olumsuz etkisi olduğunu dile getiren katılımcıların ifadelerinden kurum bakımında çalışan personellerin onlara kötü davrandığı, kurum bakım sürecinde akranlarının kötü yaşam tecrübelerine şahitlik ettikleri ve kurum bakım sürecinin onlarda duygusal ve psikolojik olumsuz etkiler bıraktığı anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcılarla yapılan görüşmeler esnasında yapılan gözlemlerde kurum bakımı sürecinin çocuk sahibi olma kararlarına olumlu etkisi olduğunu ya da etkisi olmadığını ifade eden katılımcılar görüşmelerin ilerleyen süreçlerinde hiçbir şekilde çocuklarını kurum bakımına vermek istemediklerini dile getirmiştir.

Kaya (2022) örneklem grubunu 121 kurum bakımından ayrılmış ebeveynin oluşturduğu nicel araştırma yöntemiyle çalışmasında katılımcıların üçte ikilik kısmının kurum bakım sürecinin kurum bakımında yetişen bireylerin çocuk sahibi olma kararlarına etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada kurum bakım sürecinde kalmanın çocuk sahibi olma konusunda bireyleri olumlu yönde ya da olumsuz yönde etkilediği gibi bir ayrım yapılmamıştır. Bu araştırmada ise benzer şekilde kurum bakım sürecinin çocuk sahibi olma düşüncelerine etki ettiği ve bu duruma ek olarak bu etkinin olumsuz yönde olduğu görülmektedir.

4.3. Ebeveynlik Süreci

Ebeveyn kavramı temel olarak çocuğa bakım vermekle sorumlu, biyolojik ya da evlat edinen anne ve babayı kapsamaktadır. Anne ve babanın çocuk yetiştirme sürecinde farklı tutumları mevcuttur. Bu tutumlar genel olarak; baskıcı otoriter tutum, aşırı koruyucu tutum, aşırı izin verici tutum, tutarsız kararsız tutum, demokratik tutum, mükemmeliyetçi anne baba tutumu, ayrımcılık yapan anne baba tutumu, reddedici anne baba tutumu gibi birçok başlıkta sınıflandırılmaktadır. Araştırmanın bu bölümünde kurum bakımı altında yetişmiş bireylerin

ebeveynlik süreçleri; ebeveyn olmanın olumlu yanları, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ve ebeveynlikte karşılaşılan zorluklar alt başlıklarında verilmiştir.

4.3.1. Ebeveyn Olmanın Olumlu Yanları

Bir çocuğun geleceği ebeveynin elindedir. Sevgi, anlayış ve eğitim çocukların tüm gelişimlerini etkilemektedir. Aslında hiçbir anne ve baba doğuştan ebeveynlik becerisiyle dünyaya gelmemektedir. Bilinçli her birey için çocuk sahibi olmanın özel bir anlamı vardır. Kurum bakımında kalmış bireyler içinse ebeveyn olmak anne babalığı tatmak ayrı bir öneme sahiptir. Yaşanan tüm bu olumsuz hayat tecrübelerine rağmen ebeveyn olan bu bireyler sadece anne baba sevgisini tatmakla kalmayıp çocuk sahibi olmanın kendilerini hayata yeniden bağladığını ifade etmiştir. Ayrıca katılımcılar yıllarca hasret kaldıkları sevmek, sevilmek duygularını, aile kavramını, hayata karşı mücadele etmeyi, öğrenmeyi, öğretmeyi, düşünerek hareket etmeyi, çaba sarf etmeyi, sorumluluğu ebeveyn olduktan sonra hissettiklerini söylemiştir.

Benim için çok değerli, o benim yol arkadaşım, çok iyi dostum. Ben onun sayesinde ayakta kaldım, hala da öyle. Hani derler ya arkada dağ gibi annen, baban var. Çocuğun olunca o dağ siz olmak zorundasınız. Güçlü olmak zorundasınız. (Katılımcı 2)

Benim için aslında güzel bir duygu. Çocuğunun olması çok farklı bir his. Bunu size tarif edemem. Özellikle yurttan ayrılmış insanlarda. Yalnız olmadığını hissettiriyor aileyi anlatıyor aslında. Bir şeyleri feda etmen sorumluluğunu alman güzel. Karşılıksız sevgi görmen çok güzel bir duygu. Annelik farklı yani kısacası. (Katılımcı 3)

Araştırmada yapılan görüşmeler esnasında katılımcılar çocuk sahibi olmanın kendilerinde sorumluluk bilincini arttırdığını ve hayata karşı mücadele etme duygusu kazandırdığını da ifade etmiştir.

Çocuk sahibi olmak farklı. Evli de olsan onlar hayat arkadaşın gibi. Seni seven, koruyan, bakışlarıyla bile seni seviyorum demeden sevgisini anlatan birinin yanımda olması hoşuma gidiyor. Gerçek sevgiyi çocuklarım hissettirdi bana. Onların sorumluluğu güzel geldi. Öyle olumsuz yanları var diyemem. Onca sıkıntıdan sonra onların ufak tefek sorunları gözüme gözükmez benim. (Katılımcı 5)

Olumlu durumu bir canlıya bir çocuğa bakmak, çocukların duygularını hissetmek, sorumluluğu almak beni bilinçlendirdi. Sizin çocuğa hissettirdiğiniz duygular onun

geleceğini etkileyecek. Bunun farkına çocuğum olunca vardım. Bu benim için iyi bir şey yani bu durumun farkına varıp ona göre hareket ediyorsun. Bu da bana bir katkı oldu. Onun dışında sevgisi, sorumluluğu, acısı, tatlısı hepsi. Evlat başka. Evliliğimizin ilk yıllarında biraz daha bireyseldim. Aile ile değil de arkadaşlarla vakit geçiriyordum çocuk olunca o sorumluluk duygusu sayesinde ibre aileye doğru döndü. (Katılımcı 12)

Onların kattığı mutluluk, neşe, sevgi, sıcaklığını ben çok seviyorum. Ailemin cıvıl cıvıl olmasını istiyorum. Şükür öyle de oldu. Bana sevgiyi, ailenin sıcaklığını doyasıya tattırdılar. Şöyle de bir şey söyleyebilirim; benim çok çocuk sahibi olmam bazı kişilere örnek oldu. Biz hala yurttan çıkan kişilerle, kendimizden küçük kişilerle görüşürüz. Onların hayatlarında evlat sahibi olmaları esnasında yaşadıkları sorunlara; “Bak ben böyle yaptım, sizde böyle yapın” diye çok akıl verdiğim olmuştur. (Katılımcı 16)

Benim gibi yurttan çıkmış çocuklar hayatla ne kadar mücadele etse de mücadele etmeyi çok sevmez. Ben de sevmiyorum. Çocuğumun olması bana hayatla mücadele etmeyi öğretti. Normalde hayatı rahat görüyoruz. Ama çocuklar olunca durum öyle olmuyor. Normalde ben ölümden bile korkmam. Hiç düşünmeden gider kavga ederim. Ama şu an durum öyle değil. Çocuklarım var. Bir şey yaparken onları düşünüyorum. Onların sorumluluğu var. Çocuklarım ayrıca bana sevgi öğretti. İlk ailemi kurdum. (Katılımcı 19)

Araştırmada dikkat çeken bir diğer husus ise ebeveyn olmanın sadece katılımcıların yıllarca hasret kaldıkları duygusal ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, onların yaşadıkları tüm bu olumsuz süreçleri unutturarak hayata devam etmelerini sağlamasıdır. Kurum bakımında büyüyen bireylerin anne baba olduktan sonra geçmiş travmalarından kurtulmaya başladığı söylenebilir. Araştırmada bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir;

Şunu da söyleyeyim. Çocuklarım doğduktan sonra yurt çocuğu olduğumu unuttum gerçekten. Yurttan arkadaşlar arıyor bazen diyorum ben galiba yurt çocuğu değilim. O duyguyu bana unutturdu. Onların anne demesi çok farklı. (Katılımcı 1)

Kurum bakımı altında kalmış bireylerin ebeveynlik süreçlerinde sorumluluk duygularının geliştiğini, bu bireylerin ebeveynlik süreçlerinde güçlü bireyler olmaya çalıştıklarını ve ebeveynliğin kurum bakımı altında yetişmiş bireylerin ebeveynlik motivasyonunu destekleyici etkiye sahip olduğunu ifade eden araştırmalar mevcuttur (Tyrer Chase, vd.. 2005 Weston, 2013; Aparicio, 2014; Tapan, 2020).

Kaya (2022) yaptığı çalışmasında kurum bakımında kalmış bireylerin, ebeveynlik süreçlerinde kurum bakım deneyinin ebeveynlerin kendi çocuklarına karşı davranış ve

sorumluluklarını olumlu olarak etki ettiğini ifade ettiğini söylemektedir. Bu araştırmada da benzer şekilde katılımcılar kurum bakım süreçleri ardından ebeveynlik süreçlerinde çocuk sahibi olmanın kendilerine sorumluluk duygusu kattığını ifade etmişlerdir. Ayrıca yapılan bu çalışmada literatürde yer alan diğer çalışma bulgularına paralel olarak kurum bakım süreci sonrası katılımcıların ebeveynlik süreçlerinde bilinçli ebeveynler oldukları/olmaya çalıştıkları ve katılımcıların yaşadıkları tüm olumsuzluklara rağmen iyi bir ebeveyn olmak için büyük bir çaba sarf ettikleri söylenebilir.

4.3.2. Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları

Anne baba tutumları kişiden kişiye, aileden aileye değişmektedir. Kişilerin ve ailelerin özelliklerine karakterlerine göre ebeveyn tutumları da şekillenmektedir. Bazı tutumlar tutarsız, bazıları izin verici olurken bazı tutumlar çok koruyucu ve demokratik olabilmektedir. Otoriter tutum sahibi ebeveynler çocuklarını belirledikleri kurallar çerçevesinde davranmalarını ve denetlemeyi amaç edinirler. Çocuk kurallara uymadığı takdirde ceza alacağını bilmektedir. Bu tip ailelerde yetişen çocukların duygu ve düşünceleri dikkate alınmamaktadır bunun sonucunda da kendi kararlarını veremeyen özgüveni düşük bir çocuk yetişir. Çocuklarını otoriter tutumla yetiştiren ebeveynlerin sevgilerini gösteremedikleri belirlenmiştir. Bu kapsamda kurum bakımı altında yetişen bireylerin çocuklarını hangi tutumda yetiştirdikleri incelenmiştir. Araştırmada katılımcıların çocukları ile olan ilişkilerinde genellikle otoriter ve izin verici tutum sergiledikleri görülmüştür. Erkek katılımcıların ebeveyn olduktan sonra çocukları ile olan ilişkilerinde genelde otoriter tutum sergiledikleri görülmüştür.

Evde baba olarak ağır olması gereken kişi benim, ben biraz daha katıyım yani. Evde anne babadan biri hani kural koymalı, sert olmalı o kişi benim. (Katılımcı 14)

Öyle ufak tefek yaramazlıklar yaptığında konuşurum. Ben biraz sert mizaçlı olduğum için daha çok böyle durumlarda anneler ilgilenir. Ama ben de tabii bir baba olarak yeri geldiğinde doğruyu yanlış onlara anlatırım. (Katılımcı 15)

Araştırmada kadın katılımcıların ise çocukları ile olan ilişkilerinde genelde izin verici tutum sergiledikleri görülmüştür. İzin verici ebeveyn tutumunda anne ve babalar çocuklarına sınırsız özgürlük hakkı vermektedir yani çocuklarda sınır kavramı gelişmez.

Ben yufka yürekliyim biraz. Her istediklerini yapmak istiyorum. Yurtta el bebek gül bebek büyüdük biraz. Bize orada bakıcı annelerimiz öğretmenlerimiz olsun her istediğimizi yapıyorlardı bende bunu yapmaya çalışıyorum. Onlar kırılın, üzülün istemiyorum. Onlara hayır diyemiyorum. Eşim de iş arkadaşlarım da her istediklerini yapma çocukların derler ama ben dayanamıyorum. Biraz zayıfım bu yönde bunu biliyorum. (Katılımcı 1)

Araştırma kapsamında katılımcıların izin verici ve otoriter tutum sergilemelerinin sebebinin kurum bakım sürecinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Aralarında demokratik tutum sergileyenler de mevcuttur. Demokratik tutum en sağlıklı anne baba tutumudur. Saygının, sevginin, güvenin, huzurun ve şeffaflığın olduğu ailede çocuk tüm yönleriyle kabul edilmektedir. Ebeveyn davranışları çocuğa uygun bir model çok iyi bir rehberdir. Bu tutumdaki ebeveynler çocuğa yol gösterir ama alacağı kararlar konusunda da serbest bırakır yani seçim çocuğa aittir.

Kural koyuyorum bazen, dışarı çıkmasını istemiyorum mesela. Ödevlerini vesaire yaparken kurallar koyuyorum ama ödül de veriyorum. Söylediklerimi yerine getirirse ödüllendiriyorum. Konuşuyorum onunla sürekli. Her şeyi konuşarak çözmeyi tercih ediyorum. (Katılımcı 4)

Yüceer Kardeş (2018), çalışmasında katılımcıların büyük bir bölümünün çocukları ile olan ilişkilerinde otoriter tutum ve demokratik tutum sergilediklerini, katılımcılar arasında izin verici tutum sergileyen ebeveynler de oldukları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin eğitim seviyesi yüksek kişiler ya da profesyonel yardım alan kişiler olduklarını ifade etmiştir.

Tapan (2021) ise yaptığı araştırmasında kurum bakımında yetişmiş bireylerin ebeveynlik süreçlerinde geçmiş yaşam süreci etkilerinin izole bir yaşama ve izin verici ebeveyn tutumuna dönüştüğünü ifade etmiştir. Bu çalışmada da benzer sonuçlara rastlanmıştır. Zira katılımcıların çocuk yetiştirme tutumları da literatürde yer alan bu iki çalışma ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca bu çalışmada demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin de eğitim seviyesi yüksek kişiler olduğu bilinmektedir.

4.3.3. Ebeveynlikte Karşılaşılan Zorluklar

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların ebeveyn süreçlerinde yaşadıkları zorluklara yer verilmiştir. Çalışma esnasında katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda

katılımcıların ebeveynlik süreçlerinde yaşadıkları zorluklar; bakım zorlukları, rol model eksikliği, destek ihtiyacı, iletişim sorunları, çalışma hayatı kaynaklı zorluklar ve geçmiş yaşam deneyimlerinin olumsuz etkileri alt başlıklarında verilmiştir.

4.3.3.1. Bakım Zorlukları

Araştırmada kadın katılımcılardan bazılarının ebeveyn oldukları ilk andan itibaren çocuklarının bakımı konusunda zorluklar yaşadıkları görülmüştür. Çocukları doğduktan itibaren onların kişisel bakımı konusunda ne yapacaklarını bilemeyen katılımcılar bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir;

İlk çocuğum doğduğunda bakım konusunda çok aşırı zorluklar yaşadım. Biz annesiz babasız büyüdük, bu özellikle ilk çocuk olduğunda çok zorladı beni. Bakım konusunda çok zorlandım. Sadece çocuk bakımı da değil. Ev işleri, yemek yapmak bu tür konularda da çok zorluk çektim özellikle. Çocuklarımı yetiştirirken ilk başlarda zorlandım. Hatta bu noktada size şöyle bir şey söyleyebilirim. Ben ilk çocuğumu doğduğunda emzirirken bir kere boğuyordum yanlışlıkla. Çünkü nasıl yapılacak bilmiyordum. Çok panik olmuştum. Sonuçta bir gösterenin, eğitmenin yok. (Katılımcı 1)

Çocuğumu yetiştirirken yani özellikle küçük yaşlarda bakım odaklı zorlandığım durumlar oldu. Bunları da genellikle gözlemleyerek araştırarak çözdüm. (Katılımcı 4)

Bu örneklerin yanı sıra kadın katılımcılardan çocuklarının bakımı konusunda zorluk çekmediklerini ifade edenler de mevcuttur. Bu durumun üç farklı nedenden kaynaklandığı görülmüştür. İlki; bizlere anneliğin ne kadar kutsal bir değer olduğunu göstermektedir. Kadın katılımcılar çocuk bakımı konusunda tecrübeleri olmamasına rağmen anneliğin vermiş olduğu hormon ve duygusallık etkisiyle içgüdüsel olarak çocuk bakımı konusunda zorluk çekmediklerini dile getirmişlerdir.

Bir şekilde başa çıkıyorsun. Bazen psikolojik konularda çocuk gelişimci arkadaşlarıma danıştığım şeyler oldu. Buna rağmen çoğu şeyle kendim başa çıktım. Çocuklarım küçükken onların fiziki ihtiyaçlarında böyle bir yardıma falan pek ihtiyaç duymadım. Dediğim gibi annelik çok güçlü, sana bilmesen de ne yapacağını gösteriyor. (Katılımcı 6)

İkinci neden ise kurum bakımı sürecinde kadın katılımcıların kurum personelinin desteğini almış olmasıdır. Kurum bakımı altında yetişen bazı katılımcılar, personellerle

birlikte kendilerinden küçük olan çocukların bakımına yardım ettiklerini belirtmişlerdir. Gözlemleyerek öğrenen bir katılımcı bu durumu şu biçimde ifade etmiştir;

Yurtta biz bizden küçüklere ablalık yapıyorduk. Bizden büyükler de bize yapmıştı. Bu ortam belki çok sağlıklı değildi ama biz hem kendimizi büyüttük hem bizden küçükleri kendimiz gibi büyüttük. Yeri geldi küçüklerin altını değiştirdik, yeri geldi bakıcı annelere yardım ettik. Dedim ya bizden büyükler de bize öyle yaptı. (Katılımcı 2)

Son neden ise katılımcıların eşleri ya da eşlerinin ailesinden destek görmelerinden kaynaklanmaktadır. Çocukları doğduğu andan itibaren özellikle eşlerinin annelerinden destek gördüklerini dile getiren katılımcılar bu süreci rahat bir şekilde atlattıklarını ifade etmiştir.

İnsan anne olduğu zaman içgüdüsel olarak kırk yıllık anne kesiliyor. Yani ben bakım olarak hiçbir ihtiyaç duymadım inanır mısınız? Annem, kayınvalidemden yardım aldım. Yeri geldi işe gittim vesaire ama onun dışında bir ihtiyacım olmadı. Bir de biraz önce de söyledim bazı zamanlar büyüdüklerinde çocuklarım veya psikolojik konularda koruyucu aileme danışıyorum. (Katılımcı 8)

Her ne kadar katılımcılar arasında çocuklarının bakımı konusunda zorlanmadığını dile getirenler olsa da bu katılımcıların çocuk bakımı konusunda ya kendi çabalarıyla araştırarak ya da başkalarından destek alarak bu süreci yürüttüğü görülmektedir. Genel olarak kadın katılımcıların çocuklarının bakımı konusunda zorlandıkları söylenebilir.

Araştırmada dikkat çeken bir diğer husus ise 10 erkek katılımcının da çocuklarının küçük yaşlarda bakımı konusunda zorlanmadığını ifade etmeleri olmuştur.

Çocuğumun bakımı konusunda hiç zorlandığımı düşünmedim. Beslenmesi, bakımı, banyo yaptırması olsun hiç zorlanmadım. Yani aksine keyifle yaptım diyebilirim. (Katılımcı 12)

Hiç öyle zorluk hissetmedim bakımı konusunda. Bir de bu noktada eşim çok ilgilendi. O benden daha çok ilgileniyor. Onun payı büyük. (Katılımcı 13)

Bakımı konusunda falan hiç zorlanmadım şükür. Yani bunları severek yaptım. Hiç şikâyet etmedim bu durumdan. (Katılımcı 17)

Turgut Özkan (2019) yaptığı çalışmasında kurum bakımında kalış bireylerin ebeveynlik süreçlerinde çocuk bakımı konusunda destek ihtiyaçları olduğunu vurgulamaktadır. Tapan (2021) araştırmasında kurum bakımı sonrası ebeveynlik

süreçlerinde kadın katılımcıların çocuklarının bakımı konusunda yetersiz kaldıklarını belirtmektedir. Bu araştırmada da kadın katılımcıların ebeveynlik süreçlerinde çocuk bakımı konusunda desteğe ihtiyaç duydukları görülmüştür. Literatürde erkek ebeveynlerin çocuk bakımı konusunda desteğe ihtiyaç duyduğunu ifade eden bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Fakat araştırmamızda erkek katılımcıların ebeveynlik süreçlerinde çocuk bakımı konusunda desteğe ihtiyaç duymamalarının nedeninin ataerkil toplum yapısı gereği çocuğun bakım sorumluluğunun aile içerisinde anneye ait olduğu düşüncesinden kaynaklandığının bir sonucu olduğu değerlendirilmiştir.

4.3.3.2. Rol Model Eksikliği

Birçoğumuz davranış ve alışkanlıklarımıza baktığımızda babamızı ve annemizi taklit ettiğimizi fark etmekteyiz. Sorunlara yaklaşım şeklimizde, inançlarımızda, temizlik ve yeme alışkanlıklarımızda anne ve babamızdan gördüğümüz ve aldığımız örnekler bulunmaktadır. Rol modeli olmayan kurum bakımı altında yetişen bireylerde ise bu durum farklılık göstermektedir. Yapılan araştırmada katılımcılar ebeveynlik süreçlerinde anne-baba olmayı bilmediklerini dile getirmişlerdir. Kendilerine örnek alabilecek anne ve babalarının olmadığını belirten katılımcılar bu durumun ebeveynlik sürecine nasıl ebeveynlik yapacaklarını bilmediklerine yol açtığını ifade etmişlerdir.

Biz anne görmedik, başımızda annemiz yoktu. Anne nasıl davranır? Bunu kestiremiyorum. Ne kadar anne olsam da benim de yeri geldiğinde bir anneye ihtiyacım oluyor. Eğer annem olsaydı bende nasıl anne olunur görürdüm, bilirdim. (Katılımcı 2)

Ben hayatım boyunca bir anne baba yanında büyümemenin eksikliğini yaşıyorum, yaşayacağım da. Ben bunu çok iyi biliyorum. (Katılımcı 15)

Biz kurumda büyüdüğümüz için anne baba kavramımız yok. İkimizde kurumdan çıktık. Anne baba kavramımız olmadığı için çok zorlandık. (Katılımcı 18)

Kendilerine örnek alacak anne baba rol modelinin olmadığını dile getiren katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere bu durum katılımcıların ebeveynlik süreçlerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Aile sadece çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Çocuklar aile içerisinde ebeveyn çocuk ilişki ve davranışlarını gözlemlemektedir. Bakım sürecinde ise katılımcılar kurumdaki yaşam deneyimlerini, kurum personellerinin onlara davranışlarını örnek almak zorunda

kalmaktadır. Yani onlar için örnek kişiler bakım elemanları olmakta ve gelecekteki hayatlarına onları gözlemleyerek hazırlanmaktadırlar. Bu durumu bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir;

Bize yurttan nasıl davranılıyorsa bizde çocuklarımıza öyle davranıyoruz. (Katılımcı 5)

Tapan (2021) yaptığı araştırmada kurum bakımında yetişmiş bireylerin ebeveynlik sürecinde kurum bakım personelinin çocuk yetiştirme şekillerinin etkisine dikkat çekmektedir. Araştırmada kurum bakım sürecinde personellerin sık sık değişmesinin ve zaten anne baba eksikliği yaşayan bu kişilerin ebeveyn rollerini yeterince gözlemleyememesine neden olduğu ifade edilmektedir.

Alan yazında yapılan başka araştırmalarda da kurum bakım elemanlarını çocukları rol model olarak gördükleri ve kurum bakımı süresince onların olumsuz tutumlarına maruz kalmalarının bu bireylerde ruhsal sorunlara yol açtığı saptanmıştır (Öntaş, 1998; Şenocak, 2005; Yazıcı, 2013). Bu araştırmada ise benzer şekilde katılımcıların ebeveynlik süreçlerinde hem anne baba yoksunluğu hem de kurum personeli etkisiyle rol model eksikliği yaşadıkları düşünülmektedir.

4.3.3.3. Destek İhtiyacı

Araştırmada katılımcıların çoğu ebeveynlik süreçlerinde çocuklarının bakımı, çocukları ile olan ilişkileri ve aile içi ilişkilerde başkalarından destek aldıklarını ifade etmiştir. Kadın katılımcıların önceki bölümlerde bahsedildiği üzere çocuklarının bakımı konusunda zorluk yaşadığı, ilerleyen dönemlerde aile içi ilişkilerde desteğe ihtiyaç duydukları görülmüştür. Erkek katılımcıların ise önceki bölümlerde bahsedilen çocuklarının bakımı konusunda desteğe ihtiyaç duymamalarına rağmen hem ebeveyn-çocuk ilişkilerinde hem de aile içinde eşleri ile olan ilişkilerinde desteğe ihtiyaç duydukları görülmektedir. Katılımcıların bu destek aldıkları kişiler ise eşleri, eşlerinin aileleri ya da kendilerine yakın hissettikleri arkadaş çevreleridir.

Kaynanam yardım etti. En çok onun yardımı oldu o süreçte bana. Bazen benim gibi yurttan çıkmış arkadaşlarımla görüşürdüm tavsiye alır verirdim. (Katılımcı 5)

Benim askerlik arkadaşım vardı. Ben o zamanlar 25 yaşındayım. Onunla çok konuşup çok sohbet etmişliğim vardır. Aile nasıl olunur, nasıl davranmam gerekiyor? Bu konularda onun

yaşı büyüktü. 31, 32 yaşındaydı onun çok aklını alıp çok dinlemişliğim vardır. Hep abilik yaptı bana. Ondan çok tavsiyeler aldım. Kız çocuğunu büyütürken dikkat et, eşinle aran şöyle olsun yani bir sürü tavsiyeler aldım. Anne baba yok başımızda kime soralım güvendiğimiz büyüklerimize danıştık. (Katılımcı 16)

Araştırmada katılımcıların ebeveynlik süreçlerinde destek alamadıkları, aldıkları desteklerin ise yetersiz kalması durumunda kendi çabalarıyla araştırarak ebeveynliği öğrenmeye çalıştıkları görülmüştür. Ayrıca katılımcılardan bazılarının kendilerini yetersiz gördükleri durumlarda profesyonel destek aldıkları görülmektedir. Bu durum katılımcıların ebeveynlik süreçlerinde bilinçli ebeveynler olmak için çaba harcadıklarının bir kanıtıdır.

İnternette araştırdım. Çoğu şeyi internete açtım baktım. Nasıl emzirilir diye bile açıp baktığım oldu. Yeri geldi komşularıma sordum bazen çocuğu olan arkadaşlarıma. Bazen diğer insanlar nasıl yapıyor diye gözlemledim. Böyle böyle baka baka sora sora öğrendim. Aileden hem benim hem eşimin ailesinden destek görmedim. Görseydim çok başka olurdu. (Katılımcı 1)

Eşimin annesinden yardım aldım. Kendimi yetersiz gördüğüm için geliştirmek istedim. Eşimin ailesi ve kendim araştırdım öğrendim. Bu yaşadığım süreçleri nasıl sağlıklı atlatabilirim diye düşünmek zaten beni bu eğitimlere itti. Çünkü evin içinde sorun yaşıyorsunuz çocuk büyütürken sorun yaşıyorsunuz araştırıp öğrenmeniz gerekiyor bende öyle yapıyorum. Psikoloğa, doktora gittik. Akıl aldığım birileri oldu ama rol model olarak karşımda mükemmel olduğunu düşündüğüm bir büyüğüm bir annem yok. Arkadaşımdan arkadaş çevremden deneyimlerini de sordum oldu. (Katılımcı 3)

Kurum bakımı almış bireyler ile ilgili yapılan çalışmalarda kurum bakımı sonrası yaşamlarında bu bireylerin iş, evlilik ve sosyal hayatlarında destek almaları gerektiğini ifade eden pek çok çalışma mevcuttur (Turgut Özkan, 2019; Oktay, 2021; Tapan, 2021). Kaya (2022) yaptığı araştırmasında kurum bakımından ayrılan bireylerin ebeveynliğe hazırlık aşamasında ve ebeveynlik süreçlerinde aile danışmanları görevlendirilerek bu bireylere destek sağlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Yüceer Kardeş (2018) ise yaptığı çalışmasında kurum bakımı altında kalmış bireylerin ebeveynlik süreçlerinde çocuk bakımı konusunda kök ailelerinden ya da eşlerinin ailelerinden destek aldıklarını ifade etmiştir. Bu araştırma da benzer şekilde kök ailelerinden ya da eşinin ailelerinden destek alan katılımcıların ebeveynlik süreçlerinde özellikle çocuk bakımı ve aile içi ilişkiler konusunda destek aldıkları zaman karşılaştıkları zorlukları daha

kolay atlattıkları görülmektedir. Ayrıca destek bulamayan katılımcıların ise ebeveynlik süreçlerinde kendi imkânları doğrultusunda sosyal medya araçları aracılığıyla ya da kitaplardan çocuk bakımı konusunda araştırma yaptıkları ve bazı katılımcıların meslekleri ve yakın çevrelerinde bulunan arkadaşları aracılığıyla alanında uzman meslek elemanlarından destek aldıkları görülmüştür. Dolayısıyla bu bireylerin hem çocuk bakımı konusunda hem de aile içi eşleriyle ve çocuklarıyla olan ilişkilerinde desteğe ihtiyaç duydukları söylenebilir.

4.3.3.4. İletişim Sorunları

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu da katılımcıların ebeveynlik süreçlerinde çocukları ile iletişimlerde sorun yaşamalarıdır. Katılımcılar hangi yaşta olursa olsun çocukları ile sağlıklı iletişim kuramadıklarını bildirmiş, ihtiyaçlarını tam olarak anlayamadıklarını ifade etmiştir.

Bazen iletişim kuramıyorum onlar anlamıyorlar beni çocuklarım çok zıt karakter. Biri siyah biri beyaz gibi. Onların arasında sorun olduğunda veya biri bir şey istediğinde diğeri istemiyor. O esnada çok zorlanıyorum. Anlayamıyorum onları bazen diye düşünüyorum. Büyütürken de nasıl davranacağımı bilemedim. Çok küçüklerdi. Nasıl davranacağımı bilemediğim çok durumlar oldu hala da oluyor. (Katılımcı 1)

Onu anlamakta iletişim kurmakta sorun yaşıyorum. Bir de iletişim kuramadığımı, yetersiz kaldığımı ilgilenemediğimi düşünüyorum çoğu zaman. Bu şekilde zorlandığım durumları özetleyebilirim. (Katılımcı 9)

Onlarla onun yaşına inip iletişim kurmayı çok beceremedim. Onların yaşına inip onlara karşı nasıl davranmam gerektiğini kestiremiyorum bazen. (Katılımcı 12)

Yüceer Kardeş (2018) yaptığı araştırmasında kurum bakımında kalmış bireylerin çocukları ile ilişkilerinde özellikle iletişim kurma ve bu süreci yönetme konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu araştırmada ise katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı üzere bu bireylerin çocukları ile olan ilişkilerinde sadece ergenlik dönemlerinde değil küçük yaşlarda da zorluk çektikleri görülmektedir. Katılımcıların ebeveynlik sürecinde iletişim sorunu yaşamalarının nedeninin kurum bakımında yetişmelerinin olduğu düşünülmektedir. Çünkü bu bireyler bakım süreçlerinde kurumdan ayrılıncaya kadar sürekli aynı kişiler (bakım personelleri, eğitimciler, akranlar) ile iç içe bulunmuşlardır. Bunun sonucunda da

aile ve akrabalık ilişkilerinden uzak kalmışlardır. Bu durumun da doğal olarak bu bireylerin yetişkinlik dönemlerinde çocuklarıyla olan ilişkilerinde zorluklara sebep olduğu düşünülmektedir.

4.3.3.5. Çalışma Hayatı Kaynaklı Zorluklar

Çalışmak zorunda olan anne-babalar hem çalışıp hem de çocukları ile ilgili zamanları iyi yönetmek zorunda kalıyor. Hayatın akışı, hızı zihni meşgul ederken ebeveynlik tarzını da etkiliyor. Çalışma yaşamında çok zaman geçiren ebeveynler çocuklarına vakit ayıramadığı için kendilerini suçlu hissediyor. Araştırmamızda ise suçluluk hissine en çok kurum bakımında yetişen ebeveynlerin kapıldığı görülmüştür. Kadın katılımcılar özellikle çocuklarıyla yeterince ilgilenemediklerini ifade etmiştir;

En büyük yaşadığım zorluk çalışan biriyim, yanlarında olamadım. Bu hala çok üzer beni. Küçüklüklerinde yanlarında daha çok olmak isterdim. (Katılımcı 8)

Çocuğum 3 aylıkken tekrar işe başladım. Onun bana en çok ihtiyaç duyduğu zamanlarda yeterli olamadım. Çocuğum hep bakıcının elinde büyüdü, şuada kreşe gidiyor. Gerekli eğitimi ben veremedim ve neyin doğru neyin yanlış olduğunu ona gösteremedim, onu tamamlayamadım. Gerekli yerlerde nasıl davranması, ne tepkiler vermesi gerektiğini bir anne olarak ona öğretemedim. (Katılımcı 10)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere katılımcılar çocukları ile yeterince ilgilenemediklerini ve bu durumdan duydukları üzüntüyü belirtmiştir. Araştırmada kadınların yanı sıra erkek katılımcılar için de benzer durum söz konusudur. Erkek katılımcılar ise bu durumu şu şekilde özetlemiştir;

Bu belki benden kaynaklı bir neden ama iş yüzünden, sendika işleriyle uğraştım. İl dışına çıktığım ilgilenemediğim zamanlar oldu. Bu konuda daha fazla ilgi alaka gösterip daha çok ilgilenmem gerekirdi diye düşündüm hep. Pişmanlık da duyuyorum bu yüzden. (Katılımcı 11)

Kendimi işe kaptırdığım da oluyor, farkında olsam da bazen ihmal ediyorum. Bu konuda kendimi eleştiririm. (Katılımcı 13)

Katılımcıların verdiği cevaplar ışığında kadın katılımcıların çalışma yaşamında çocukları ile ilgilenememelerinin kontrolleri dâhilinde olmadığı, erkek katılımcıların kendilerini yetersiz hissetmelerinin ise babalık bilinçlerinin eksik olmasından dolayı

kaynaklandığı söylenebilir. Araştırmada bu bulgu alan yazında yapılan başka çalışmalarla karşılaştırılmak istenmiş fakat bu konuda yapılan bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

4.3.3.6. Geçmiş Yaşam Deneyimlerinin Olumsuz Etkileri

Geçmişte yaşanan travmatik olaylar bireylere zamanla kendisini hatırlatmakta ve davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Bireylerin geçmişte yaşadıkları olumsuz deneyimler zaman zaman davranışsal sorun haline dönüşmektedir. Kurum bakım sistemi ile ilgili yapılan pek çok araştırmada da kurum bakımında kalan korunma ihtiyacı olan çocukların duygusal, psikolojik ve zihinsel pek çok zorlukla karşı karşıya kaldığını göstermektedir (Algül, 2009; Çavuşoğlu ve Çetin, 2009; Çaman ve Özcebe, 2011; Saçan ve ark., 2014). Bu araştırmada kurum bakımı altında yetişen bireylerin çözülmemiş travmalarının ebeveynlik süreçlerinde de çocukları ile ilişkilerini etkilediği görülmüştür.

Katılımcıların kurum bakım süreci öncesi, kurum bakım sürecinde ve kurum bakım süreci sonrası yaşamış oldukları olumsuz yaşam deneyimlerinin onlar üzerinde duygusal ve psikolojik sorunlar yarattığı ve bu sorunların etkilerinin uzun yıllar bireyler tarafından atlatılamadığı görülmüştür. Nitekim katılımcılar yaşadıkları bu duygusal ve psikolojik sorunların ebeveyn-çocuk ilişkilerinde de sorunlara yol açtığını ifade etmiştir. Babasını kaybettikten sonra kurum bakımı altında yetişen bir ebeveyn yaşadığı kaygıyı şu şekilde belirtmiştir.

Benim babam vefat etti. Acaba çocuğum nasıl olacak? Ona babalık yapabilecek miyim? Kendim de babasız büyüdüm. Ben baba görmemişim ki ne verebilirim çocuğuma? İster kız olsun ister erkek olsun. Sorumluluk sahibi oluyorsun yıllarca yalnız yaşamışsın. Hala da bunların etkisi var üzerimde. Yurtta büyümüşüm, sürekli hayatla mücadele etmişim. (Katılımcı 14)

Ebeveynleri tarafından kurum bakımına bırakılan/bırakılmak zorunda kalınan katılımcılar ise yaşadıkları terk edilme duygusunu şu sözlerle ifade etmiştir;

Annem beni kuruma vermek zorunda kaldı. Küçüklüğüm annemin yanında geçti ama sonrası o kurum bakımından sonra benim gibi çocuklarımın da annesi babası vefat eder mi? Bende çocuklarımı yuvaya vermek zorunda kalır mıyım? diye çok düşündüm. 3 çocuğumda da yaşadım bu durumu. İnanmazsınız hala yaşıyorum o duyguları. Orada yaşadığım süre beni çok etkiledi. (Katılımcı 9)

Annem babam terk etti beni. Evlendim, sürekli "Eşim de terk eder mi?" diye düşündüm. 14 yıldır evliyim, kaybetme korkusu yaşıyorum hep. Bunu bir türlü aşamadım. Bunun getirmiş olduğu büyük tedirginlikler oldu. Çocuğum benim yaşadığım şeyleri yaşar mı? Ona iyi bir baba olabilir miyim? Eşim beni terk ederse ne yaparım? Yani bunların hepsi benim yaşadığım zorlu süreçlerdi. (Katılımcı 19)

Uğur ve Kaya Kılıç (2022) yaptıkları çalışmada kurum bakımı altında kalan bireylerin ebeveynlik süreçlerinde ebeveynlik rollerin yerine getirmede sorun yaşayan bireylerin kendi ebeveynlerini suçlayıcı eğilimler sergilediklerini ifade etmektedir. Bu araştırmada her ne kadar katılımcılar ebeveynlerini suçlayıcı tavırlar göstermese de ebeveynlerinin onları kurum bakımına bırakma/bırakmak zorunda kalma durumunun bu bireyler üzerinde travmatik sonuçlar doğurduğu ve bu durumun bireylerin yaşamları boyunca izlerini taşıdığı görülmektedir.

Şenocak (2006) kurum bakım sistemleri içerisinde kurumlar içerisindeki atmosferin resmi ve otoriter değil, daha çok sıcak aile ortamını anımsatan yapılar olması gerektiğini ifade etmiştir. Fakat her ne kadar bu imkânlar sağlanmaya çalışılsa da kurum bakımı altında kalan çocukların kendilerini aile ortamında hissetmemeleri tam olarak sağlanamamaktadır. Araştırmada katılımcılar kurum bakımı süreçlerinde kuruluş bakımında sunulan hizmet şartlarının etkisiyle sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Hizmet sistemi gereği kurum bakımlarının disiplinli ve kurallı yapıları bireyler üzerinde gelecek yaşamlarında onları etkileyecek kadar olumsuz izler bırakmıştır. Katılımcılar bu durumu şu şekilde ifade etmiştir;

Buna şöyle örnek vereyim; kurumda iken mesela film izliyoruz. Film bitmeden uyku saatim geldiğinde mutlaka yatmamız gerekirdi. Ben hiçbir zaman çocuklarım film izlerken saat kaç olursa olsun o film bitmeden gönlü olmadan uyumasını istemiyorum. Eşimde bana hep der uyku saatleri geldi bak çocukların yatması gerekiyor. Ama ben hep karşı çıkarım derim ki o film bitecek ondan sonra çocuklar yataklarına girecek. (Katılımcı 19)

Ben küçükken yuvadayken yani öğrendiğim alışkanlıklarım var. Mesela yatağımı toplama ortalığı dağınık bırakmama gibi. Orada öğretilen şeyleri küçük yaşta kızıma öğretiyorum. Bunu yapmak zorundayım gibi hissediyorum. (Katılımcı 7)

Kurum bakımı sürecinden kaynaklanan bu durum katılımcıların da ifadelerinde yer aldığı şekilde bazı ebeveynleri aşırı korumacı yaklaşım sergilemeye itmiştir. Bireyler kendi başlarına gelen olayları travmatik bir şekilde deneyimledikleri için çocuklarını olası bir

tehdit karşısında korumaya eğilimli olmaktadır. Bazı ebeveynler ise kendilerinin kaçınmak istediği ama zorunlu kalarak yaptığı aktivitelerden çocuklarının uzak durmasını istemektedir.

Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde elde edilen bilgiler ışığında dikkat çeken bir başka konu ise kurum bakım sürecinde kurum personellerinin çocuklara olumsuz tutum ve davranış sergilemelerinin onlar üzerinde travmatik etkiler yaratarak gelecek yaşamlarında kapanmayacak izler bıraktığıdır.

Yurtta şiddet gördüm sahibimiz yoktu çünkü kimimiz kimsemiz yoktu. Bu konuda mesela kıyaslıyorum, bazıları çocuğuna vuruyor aşırı kızıyor, ben şiddete çok karşıyım onların çok yanlış yaptığını düşünüyorum. Ben orada yaşadıklarımı çocuklarıma yaşatmayacağım dedim. Şöyle bir anımı anlatayım; bir kere oğluma aşırı sinirlendim yani oldu. Bir şey yapamadım o an sinirime hâkim olamadım. Elimi kaldırdım vurmak istedim çocuk hani sakınır ya o hareketi yaptı. O saniye yurtta yaşadığım an aklıma geldi, direk gözümün önünden geçti. Kendi çocukluğum aklıma geldi dedim ben böyle yapamam. Direk döndüm gittim. İyi ki de vurmam. (Katılımcı 17)

Ben yurtta yetişirken öğretmenlerimizin bakıcılarımızın elimi tutup, yüzümü okşayıp başıma okşayıp sevdiğini hatırlamam. İster istemez öğrenci çocuk ilişkisi bu şekilde olmak zorundaydı. Onların sevgisi kısıtlıydı, bir anne baba gibi değildi. Kendi öz babandan bile ben bunu görmedim. Babamda yurttan ayrıldıktan sonra görüştüüm ben. Babam ilk beni sarılıp öptüğünde ben 32 yaşındaydım. O yaşında bile hissettiğim mutluluğu tarif edemem. Ben bunları çocuklarıma yaşatmamaya çalışıyorum. Ama bocalıyoruz, babalık yaparken bocalıyoruz. Bunu ben sana anlatamam tarif edemem. İlk çocuklarda sıkıntı yaşadım nasıl babalık yapacağım diye. (Katılımcı 20)

Yalçın (2011) ise kurum bakım sürecinin korunma ihtiyacı olan çocukların ilgi, şefkat ve iyi yaşam şartları sağlasa bile çocukların bu kurumlarda kurum personeli ile olan ilişkilerinin resmi olmasının kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir. Bu araştırmada da katılımcı bu durumu “Ben yurtta yetişirken öğretmenlerimizin bakıcılarımızın elimi tutup, yüzümü okşayıp başıma okşayıp sevdiğini hatırlamam” diyerek bu durumu özetlemektedir. Kurum bakımında çalışan kişiler sadece çocukların bakım ihtiyacını karşılamamalıdır. Çünkü bu personeller her ne kadar kurum çalışanı olsalar da bu bireyler için “anne-baba” yerine geçen/geçmeye çalışılan kişilerdir.

Yüceer Kardeş (2018) kurum bakımı altına yetişmiş ebeveynlerle yaptığı çalışmasında çalışma grubunda yer alan katılımcıların %40'ının kurum bakımı esnasında kurum personelinin şiddetine maruz kaldıklarını ifade ettiğini belirtmiştir. Köknel (2001) ise çocukluk çağında fiziksel şiddete maruz kalan çocukların ruh sağlığının olumsuz etkilendiğini, bu bireylerin ilerleyen dönemlerde öfke, saldırgan davranışlar, ruhsal bozukluklar ve sosyal hayata uyumda sorun yaşamalarının temelinde geçmişte yaşanan olumsuz olayların etkili olduğunu ifade etmektedir. Araştırmamızda benzer şekilde katılımcılar geçmişte kurum personelleri tarafından şiddete uğradıklarını, bazıları ise onlardan sevgi ve ilgi görmediklerini ifade etmiştir. Bu durumun katılımcıların ebeveynlik süreçlerinde de çocukları ile olan ilişkilerinde olumsuz etkisi olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların tüm bu olumsuzluklara rağmen bu durumları kontrol altına almaya çalıştıkları ve bilinçli ebeveynler olma yolunda büyük çaba gösterdikleri söylenebilir.

Araştırmada katılımcılardan bazıları kurum bakımı süreci sonrası kurumda beraber yaşadıkları akranlarının olumsuz hayat tecrübelerine şahitlik ettiklerini dile getirmiştir. Katılımcılar ebeveynlik süreçlerinde bu durumun etkisiyle çocuklarının da bu durumları yaşamalarından korktuklarını ifade etmiştir.

Yani ilk çocuğum olacak öğrendim, kaygı başladı bende. Allah'ım diyordum inşallah benim çocuğum da benim yaşadığım hayatı yaşamaz. Yani o süreci geçirmez hele ki doğdu kız çocuğu. Ben yurtlarda kız çocuklarının nasıl süreç yaşadıklarını gördüm sonrası neler olduğunu duyuyoruz. Bunun çok tedirginliği oldu bende. Benim çocuğum da böyle olur mu yurda verir miyim diye. Orada yaşadığım süreci asla çocuklarım yaşasın istemiyorum. 38 yaşına geldim ama hala onun tedirginliği var bende. (Katılımcı 11)

Yani en çok bende şöyle bir etkisi oldu yurtta kalmamın. Çocuğumu yetiştirirken oradaki ortamı, kötü arkadaş çevresinin insanı nasıl etkilediğini görünce özellikle kendim ve daha sonra çocuklarım kötü arkadaş edinmesin diye çok dikkat ettim. Bu yurt zamanından gelen bir etki. Mesela büyük kızım için kötü arkadaşı olduğu zaman karşıma çekip konuşup ondan uzak tutmak için elimden geleni yapıyorum. Ama tabi bu esnada anlaşmazlık yaşadığım durumlar oluyor. (Katılımcı 16)

Kurum bakımı esnasında özellikle erkek katılımcıların kendileri gibi kurum bakımı altında kalan kız çocuklarının gelecek yaşam dönemlerinde olumsuz yaşam tecrübelerine sahip olduklarını görmeleri onların ebeveynlik süreçlerinde de kendi çocuklarına karşı korumacı tutumlar sergilemelerine neden olmuştur. Bu bulgu literatürde yapılan başka çalışmalarla karşılaştırılmak istenmiş fakat yapılan çalışmalarda benzer bulgulara rastlanılmamıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı; devlet koruması altında yetişmiş bireylerin ebeveynlik süreçlerinin nasıl ilerlediğini anlamak ve ebeveynlikte karşılaştıkları sorunların neler olduğunu saptamaktır. Yapılan araştırmayla sosyal politikalar uygulamalarına öneriler getirilmek istenmiştir. Araştırmada Ankara ilinde ikamet eden yetişkin 10 erkek, 10 kadın ebeveynle görüşmeler sonucunda gözlemler yapılarak çalışma tamamlanmıştır. Görüşmelerdeki odak noktalar bu bireylerin aileyi nasıl tanımladıkları, ebeveyn olma süreçlerinde neler yaşadıkları, ebeveynlik süreçlerinde çocukları ile olan ilişkilerinin nasıl ilerlediği ve karşılaştıkları sorunların neler olduğu gibi konular olmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular; aile kavramına bakış, ebeveyn olma süreci ve ebeveynlik süreci olarak üç başlık altında gruplandırılmıştır.

Yapılan bu araştırma bir bütün olarak incelendiğinde;

- Katılımcıların kurum bakımı sürecindeyken aile kavramını öğrenemedikleri, aile sıcaklığını hissedemedikleri, ailenin ne demek olduğunu ebeveyn olunca anladıkları,
- Araştırmaya katılan kadın katılımcıların genç yaşta evlilik yaptıkları ve bilinçsizce çocuk sahibi oldukları, erkek katılımcıların ise daha geç yaşta evlenip bilinçli çocuk sahibi olma kararı aldıkları, kurum bakım sürecinin bu bireylerin çocuk sahibi olma düşüncesini olumsuz yönde etkilediği,
- Kurum bakımı sürecinden sonra ilerleyen yaşam serüvenlerinde katılımcıların aile içerisinde ebeveyn-çocuk ilişkilerinde genelde otoriter veya izin verici çocuk yetiştirme tutumları sergiledikleri, demokratik tutum sergileyenlerin eğitilmiş bireyler oldukları ya da uzman desteği aldıkları,
- Ebeveyn olmanın kadın ve erkek katılımcılara sorumluluk duygusu kazandırdığı, ebeveyn olduktan sonra bireylerin sevgi, sahiplenme duygularını tatmaya başladıkları ve bilinçli ebeveynler oldukları/olmaya çalıştıkları,
- Araştırmaya katılan özellikle kadın ebeveynlerin çocuklarının bakımı konusunda ciddi bakım zorlukları yaşadığı, erkek bireylerin ise çocuk bakımı konusunda aile içerisinde pek fazla rol üstlenmedikleri,
- Bireylerin çoğunun hem küçük yaşlarda hem de ilerleyen yaşlarda çocukları ile doğru iletişim kuramadıkları, bu durumu ise kendi çabaları ile aşmak için uğraştıkları,

- Katılımcılar arasında çalışan annelerin iş yaşamlarından dolayı çocuklarıyla küçük yaşlarda yeterince ilgilenemedikleri ve bu durumun etkisiyle kendilerini eksik gördükleri düşüncesine kapıldıkları,
- Bireylerin kurum bakımı öncesi ve kurum bakım sürecindeki olumsuz deneyimlerinin travmaya dönüştüğü ve bu travmaların ebeveyn-çocuk ilişkilerinde olumsuz etkiler yarattığı,
- Kurum bakım sürecinde kurum bakım sistemi yapısı gereği ve kurum bakım sürecinde bakım elemanlarının olumsuz tutum ve davranışlarının katılımcılar üzerinde onların gelecek yaşamlarında da izler bırakan psikolojik ve duygusal sorunlara yol açtığı ve bu sorunların bireylerin aile içi ilişkilerinde olumsuz etkilerinin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Araştırmada çıkan bu sonuçlara göre;

- Korunma ihtiyacı olan çocukların kurum bakım sonrası yaşamlarında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde bakım sonrası rehberlik çalışmaları yapıldığı bilinmektedir. Araştırmada katılımcıların bu rehberlik çalışmalarından yeterince haberdar olmadığı görülmüştür. Öncelikle bu bireylere bakanlık bünyesinde ilgili birimler aracılığıyla iletişim kurularak bakım sonrası rehberlik hizmetleri ile ilgili bilgilendirilmelerin yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.
- Özellikle genç yaşta kurum bakımından ayrılan bireylere eş seçimi ve aile içi iletişim konularında kurumdan ayrıldıkları dönemden sonra da takipler yapılarak gerekli eğitimler alanında uzman personeller tarafından verilmelidir.
- Kurum bakımından ayrılan kadın bireylere ebeveyn oldukları zaman Sağlık Bakanlığı bünyesinde alanında uzman kişilerce ilk doğum yaptıkları süreçte ve doğum yaptıkları sağlık kuruluşlarında çocuk bakımı konusunda eğitimler verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.
- Bireylerin ebeveyn-çocuk ilişkileri konusunda yaşamış oldukları sorunları çözmek adına ulaşabilecekleri uzman kişilerin olması önem arz etmektedir. Bu bağlamda bakanlığın ilgili birimlerince bu bireylere ebeveynlik süreçlerinde ücretsiz danışma hizmetleri verilmesi faydalı olacaktır.

- Kurum bakımından ayrılan kişilerin devlet memuru olarak atanması onların gelecek yaşamlarında iş ve meslek sahibi olmaları açısından önemli ve faydalı bir uygulamadır. Fakat özellikle kadın katılımcılar çalışma hayatlarının ilk çocuk sahibi oldukları dönemde çocuk bakımı konusunda engel oluşturduğunu belirtmektedirler. Çünkü katılımcıların çoğunun çocuğunu bırakacak bir yakını veya bakıcı tutacak maddi gücü bulunmamaktadır. Bu bağlamda kurum bakımı altında yetişmiş kadın bireyler için pozitif ayrımcılık yapılarak şartlar daha da olumlu hale getirilebilir. Kadın bireylerin süt izni ve doğum izni ihtiyaçları doğrultusunda artırılarak revize edilebilir.
- Günümüzde sunulan kuruluş bakım hizmetlerinde çalışan personellerin daha fazla eğitime tabi tutularak bilinçlendirilmesi ve çalışanların sık sık denetlenmesi kuruluşlarda yaşanacak olumsuzlukların önüne geçebilecektir.
- Kurum bakım sürecinden yetişkin olarak ayrılmış bireyler için sadece bakanlık nezdinde değil sivil toplum kuruluşları ve üniversiteleri de kapsayan bir seferberlik başlatılmalıdır. Bu iş birliği ile bireyler takip edilerek ihtiyaçları doğrultusunda yapılacak çalışmaların faydalı olabileceği önerilebilecektir.

6. KAYNAKLAR

- Acar, Y.B., Acar, H. & Berghan, S. (2018). *Türkiye'de çocuk koruma sistemi: sorunlar ve savunmaları*. Uluslararası Çocuk Merkezi, Ankara.
- Akatlı, R. & Tunçay, G. Y. (2022). Ebeveynlerin bağlanma biçimlerinin çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki yordayıcı rolü. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 6(1), 175–203.
- Akçınar, B. & Özbek, E. (2021). İş-aile çatışmasının depresyon, ebeveynlik davranışları ve çocukların sosyal-davranışsal gelişimi ile ilişkisi. *Nesne Dergisi*, 9(22), 838-862.
- Algül, S. (2009). *Erzurum'da yetiştirme yurdunda kalan ergenlerde sosyo demografik özellikler ile psikiyatrik belirti ve tanı dağılımı*. [Uzmanlık Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Allen, M. (2003). *Into the mainstream: care leavers entering work, education and training*. York, England: Joseph Rowntree Foundation.
- Altınay, D. (2012). *Çalışan ve çalışmayan annelerin başa çıkma tutumları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farklılıkların incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Aparicio, E. M. (2014). *Exploring how teen mothers in foster care experience motherhood: An interpretative phenomenological analysis*. [Unpublished doctoral dissertation]. University of Maryland. Baltimore.
- Arslan Çolak, S. (2020). *Ebeveynsiz yetişen bir çocuktan kendi çocuğunu yetiştiren bir ebeveyne: Kurum bakımında yetişmiş babaların ebeveynlik deneyimlerinin yorumlayıcı fenomenolojik analiz ile incelenmesi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Ayaz, B. & Kılıçarslan, F. (2020). Aile Terapisi. İstanbul Üniversitesi.
- Aydoğdu, F. & Dilekmen, M . (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585.
- Bacanlı, H. (2001). Eş seçimi tercihleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(15), 7-16.
- Bakılıcı, A. (2019). *Korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik çocuk evleri modelinin tarihsel süreci ve mutlu yuva derneği örneği*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Balcı, E. (2019). Türkiye'de çocuk hizmetleri ve sosyal hizmet. *Ed. Abidin Özdemir, Sosyal Hizmet Dergisi, Temmuz-Aralık*, 6-17.
- Bardakcı, Ş. (2019). *Devlet koruması altında yetişen bireylerin sosyal destek algısı ve aile aidiyetinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

- Başal, H. A. (2006). Türkiye’de doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası çocuk gelişimi ve eğitimine ilişkin gelenek, görenek ve inançlar. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 45-70.
- Başal, H. A., Kahraman, P. B., Derman, M. T., Kahraman, Ö., & Sümer, H. (2014). Otoriter ve demokratik tutuma sahip ebeveynleri olan 5-6 yaş çocuklarının evcilik oyunlarında üstlendikleri roller. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 384-409.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Bayoğlu, A. S. & Puruçuoğlu, E. (2010). Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin gelecek beklentileri ve sosyal destek algıları. *Kriz Dergisi*, 18(2), 27-39.
- Beter, Ö. (2010). *Türkiye ve İngiltere’de çocuk koruma sistemleri*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Bıyıklı, L. (1995). Korumaya muhtaç çocuklar ve s.o.s. çocuk köyleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(1), 3-10.
- Boduroğlu, G. (2016). *Kurum bakımından ayrılan bireylerin yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştığı sorunlar ve sosyal destek kaynakları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Bolat, Y. (2013). Bir değer ölçme aracı: çok boyutlu dosyal değerler ölçeği. *Turkish Journal of Education*, 2(4), 13-27.
- Bullock, R. (2009). “Residential Care”, The Child Placement Handbook Research, Policy and Practice, BAAF Adoption and Fostering, Edited by: Gillian Schofield and John Simmonds, London.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F., (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 14. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayınevi.
- Canel, A. N. (2012). *Evlilik ve aile hayatı*. İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Cihan, F. G. (2020). Aile yaşam döngüsü. *Konuralp Tıp Dergisi*, 12(2), 313-315.
- Coler, L.(2018). I need my children to know that I will always be here for them: Young care leavers’ experiences with their own motherhood in Buenos Aires, Argentina, *SAGE Open* 8(4), 1-8.
- Creswell, J. W. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches* (S. B. Demir, Çev.; 4. baskı). Eğiten Kitap.
- Çağdaş, A. (2002). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çaman Karadağ, Ö. & Özcebe, H. (2011). Ankara’da yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenler: ruhsal belirtileri, fiziksel etkinlik düzeyi ve ilişkili etkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22, 1–11.

- Çamur Duyan, G. (2003). Aile yaşam döngüsü ve gelişimsel farklılıklar, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(2), 33-41.
- Çavuşoğlu, H. & Çetin, H. (2009). Yetiştirme yurdunda ve aileleri ile yaşayan adölesanların benlik saygıları ve psikolojik belirtilerinin karşılaştırılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 2(4), 137-144.
- Çayır, H. (2019). *Kurum bakımı geçmişi olan bireylerin kurum bakımı deneyimleri ve etiketlenme durumları*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yalova Üniversitesi.
- Çeken, B. (2020). Korunmaya muhtaç kimsesiz çocuklar ve hayalleri üzerine bir çalışma. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(45), 160-171.
- Çeliköz, N., Seçer, Z., Çetin, Ş. & Şen, H.Ş.D. (2008). Çocuk yuvası ve ailesiyle yaşayan çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışlarının karşılaştırılması olarak incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 1-13.
- Çetinkaya, B. (2020). Çocuk koruma ve bakımı: annelerin tutumları üzerine bir araştırma. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 23-46.
- ÇHGM, (2017). 2017 yılı bülteni. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara. <https://www.aile.gov.tr/media/2500/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu-2017-bulteni.pdf> adresinden erişildi.
- ÇHGM, (2020). 23 Nisan ulusal egemenlik ve çocuk bayramı 100. yıl özel çocuk bülteni. Ankara: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- ÇHGM, (2021). *Yılsonu kurumsal istatistikler*. 01.12.2022 tarihinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü <https://www.aile.gov.tr/chgm/istatistikler/kurumsal-istatistiklerimiz/> adresinden erişildi.
- ÇHGM, (2022). *Çocuk destek merkezleri, çocuk evleri ve çocuk hakları*. 02.12.2022 Tarihinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü <https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/cocuk-destek-merkezleri-evleri-haklari/> adresinden erişildi.
- Çiftçi, M. (2019). Korunmaya muhtaç çocuk dostu kentler sıralama çalışması. D. K. Dimitrov ve diğerleri (Ed.), *XI. International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series* (s. 532-537) içinde. Tekirdağ, Turkey, *Proceedings*: 532.
- Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, T.C. Resmi Gazete, sayı: 23576, 7 Ocak 1999.
- Dandy, E., Knibbs, J., & Gilbey, F. (2020). ‘Mad, sad and bad’ to ‘Dad’: care-experienced men’s experiences of fatherhood. *Adoption & Fostering*, 44(3), 285-300.
- Demirbilek, S. (2000). Korunmaya muhtaç gençlerin topluma kazandırılmasında yetiştirme yurtları. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 137-152.
- Demirhan, E. (2021). *Evlilik stilleri ve ile yaşam döngüsünün evlilik uyumu üzerindeki etkisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.

- Demirtaş Zorbaz, S. (2018). Ebeveyn öz yetkinliğinin yordayıcısı olarak ebeveyn çocuk ilişkisi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 144-153.
- Deniz, B. (2020). *Ebeveynlerin çocukluk yaşantılarının aile uyumu, evlilik yaşamı ve çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Dilik, S. (1988). Sosyal güvenliğin tarihsel gelişimi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 43(1), 41-80.
- Ekşi, B. (2005). Evliliğe hazırlık aşamasındaki karı-koca adaylarının evlilik ve anne-baba olma üzerine düşünceleri. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2(8), 67-76.
- Elmacı, D. (2010). Günümüzün yetim kalan kuruluşları: yetiştirme yurtları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4), 949-970.
- Elmacı, D. (2019). Türkiye’de koruma altındaki çocuklara yönelik çocuk koruma kuruluşlarındaki değişimler. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 33-59.
- Erdoğan, İ. (2018). *Evli çiftlerde, evlilik uyumu, cinsel yaşam doyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Eroğlu, H. (2003). Muzafferüddin Kökbörü (1156-1232) yetimlere sütanneler tayin eden devlet adamı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46(1), 80-82.
- Erol, N. (2004). Yuva ve yetiştirme yurtları sorunun mu yoksa çözümün mü parçası? İçinde: R. Uslu (Yayına hazırlayan). *Koruma Altındaki Çocuklar*. Ankara: A.Ü. Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları.
- Fidan, T., Kırpınar, İ., Ceyhun, H., & Aras, N. (2013). Erzurum Çocuk Yuvası 0-6 yaş biriminde kalan çocukların sosyo-demografik özellikleri, davranışsal sorunları ve gelişim düzeyleri. *Konuralp Tıp Dergisi*, 5(2), 17-21.
- Friedlander, W. A. (1966). *Sosyal Refah Hizmetine Başlangıç*, Englewood Cliffs, New Jersey. Çev: Resan Taşçıoğlu. Ankara, İkinci Basım, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayını Sayı: 44.
- Gökçearslan Çifci, E. (2009). Türkiye’de ve Dünyada korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetlerin tarihsel gelişimi. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(19), 53-66.
- Günay A. R. & Erdem, A. (2021). Evlilik uyumu, çocuk yetiştirme tutumu ve aile işlevselliği arasındaki ilişki. *Ekev Akademi Dergisi*, 0(86), 149- 169.
- Hakvoort, E.M., Bos, H.M.W., Balen, F.V. & Hermans, J.M.A. (2010). Family relationships and the psychosocial adjustment of school-aged children in intact families. *The Journal of Genetic Psychology*, 171(2), 182-201.
- Hallaç, S. & Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2), 142-153.

- Hasipek, S. (1990). Ailenin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısında Kadının Yeri ve Önemi. İçinde T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (yay.), 1. Aile Şurası Bildirileri. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 365- 369.
- İkiz, S. & Öztürk Samur, A. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 159-175.
- İnak, A. (2017). *Kurum bakım hizmetinden yararlanmış bireyler üzerine sosyolojik bir araştırma: Bingöl yetiştirme yurdu örneği*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bingöl Üniversitesi.
- İnan, A. N. (1970). *Korunmaya muhtaç çocuklar*. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayınları.
- İnce, Z., Kasapoğlu, A., ve Sezek, S. (2014). Korunmaya muhtaç kimsesiz çocukların devam ettikleri okulların yöneticilerinin bu çocukların sorunlarına ve sorunların çözümlerine yönelik mesleki donanımları. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, (39), 97-119.
- Joanna, K.-G. (2017). *Expectations and aspirations of motherhood for young women in foster care*. [Unpublished doctoral dissertation]. City University of New York.
- Kalkan, M. (2002). *Evlilik ilişkisini geliştirme programının, evlilerin evlilik uyum düzeyine etkisi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Kaplan, H. (2016). *Çocuk evlerinde uygulanan dini rehberlik hizmetlerinin din görevlileri ve ev sorumluları açısından değerlendirilmesi: Çanakkale örneği*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Üniversitesi.
- Karataş, K. (2007). Türkiye’de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 7-20.
- Kars, S., Bektaş, Ö. & Akyürek, G. (2019). Ergenlerde anne-baba tutumu, duygu düzenleme ve iyilik hali arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 7(2), 97-104.
- Kaya, A., Bozaslan, H. & Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Kaya, Ö. F. (2022). *Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin ebeveynlik yetkinlikleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Kesen, F. N. ve Daşbaş, S. (2015). Çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu deneyimi olan yetişkinlerde şiddet eğilimi üzerine bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 26(2), 73-85.

- Kesgin, S. (2016). Osmanlı'nın son döneminde kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocukların eğitimi ve topluma kazandırılması: Kastamonu örneği. *Dini Araştırmalar* 19(50), 135-158.
- Kılıç Candan, A. (2017). *Yetiştirme yurtlarında kalmış bireylerin toplumsal entegrasyonu*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Üniversitesi.
- Koşar, N. G. (1992). *Sosyal hizmetlerde aile ve çocuk refahı alanı*. (2. Baskı) Ankara: MN Ofset.
- Köknel, Ö. (2001). *Kimliğini arayan gençliğimiz*. İstanbul: Altın Yayınları.
- Kublay, D. & Oktan, V. (2015). Evlilik uyumu: değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 25-35.
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Çocuk yetiştirme tutumları ve aile. *Eğitim ve Bilim* 13(74), 35-42.
- Lee, S. J. (2020). Integrated housing support services for out-of-home care leavers. *Research in Brief*, 55, 1-4.
- Malkoç, G. & Güren, A. S. (2017). Evli ve çocuk sahibi çiftlerin evlilik uyumu, evlilik çatışması, yakın ilişki düzeyi ve yalnızlık düzeylerinin çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(1), 225- 239.
- Oktay, S. M. (2021). *Devlet koruması altında kalarak yetişkinliğe erişmiş bireylerin yurt sonrası sosyal adaptasyonları üzerine bir inceleme: Erzincan ili örneği*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Öntaş, Ö. (1998). *Kurum bakımı deneyimi olan genç yetişkinlerin sosyal destek sistemleri ve ruh sağlığı durumları*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Özabacı, N. & Erkan, Z. (2013). *Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış* Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özbey, S. (2012) . Ebeveynlerin evlilik uyumu ve algıladıkları sosyal destek ile altı yaş çocuklarının problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 43-62.
- Özdemir N., Sefer N. & Türkoğan D. (2008). Bir sosyal sorumluluk projesi örneği: korunmaya muhtaç çocuklar. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 283–305.
- Özgen, D. G., Ekşi, H. & Kardaş, S. (2017). Eş seçim stratejileri, mükemmeliyetçilik ve değer tercihlerinin evlenmemiş bireylerin duygusal ilişki tercihlerine etkisinin lojistik regresyon analizi ile incelenmesi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (FESA)*, 2(2), 78-91.
- Özgen, H. (2017). *Çocukluk çağı ruhsal travmalarının ebeveyn tutumları üzerindeki yordayıcılığı*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Özyürek, A. & Temel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.

- Pekşen Akça, R. (2012). Ana- babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 29, 1-13.
- Pınar, Ş. & Kökcü Doğan, A. (2020). Yeni çocuk sahibi olmuş ebeveynlerin anne baba rolüne hazır olma durumu ile sosyodemografik özelliklerinin karşılaştırılması. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 29(4) , 255-266.
- Saçan, S., Şimşek, Z., Artan, İ. & Erol, N. (2014). Kurum bakımından aile yanına döndürülen 6-18 yaş çocukların duygusal ve davranış sorunları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 9(2), 1-18.
- Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, (1962). II. Milli Sosyal Hizmetler Konferansı 5-8 Mayıs. Ankara: Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Sancak Aydın, G. & Demir, A. (2017). Lisansüstü öğrencilerinin eş seçimini etkileyen ve sınırlandıran görüş ve inançları. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 627-652.
- Sarı, K. S., Ergüt, İ. K. & Ünlü Çeber, Ç. (2021). Türkiye'de çocuk hizmetlerinin tarihsel süreci. *T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Politikaları Serisi*, 1(4), 1-46.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(7), 1-19.
- Sloutsky, V. M. (1997). Institutional care and developmental outcomes of 6- and 7-year-old children: A contextualist perspective. *International Journal of Behavioral Development*, 20(1), 131-151.
- Suğur, N.S. & E. Doğru (2010). Koruma altındaki çocukların aile ve devlet algısı üzerine bir araştırma. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 65(1), 115-133.
- Sulu, C. (2018). *Korunma ve bakım altında bulunan refakatsiz sığınmacı çocukların sunulan hizmetlere ilişkin değerlendirmeleri beklentileri ve sorunları*. [Uzmanlık Tezi]. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Şanlı, D. & Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 31-48.
- Şener, A. (2002). *Ailede eşler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Şenocak, H. (2005). *Korunmaya muhtaç çocuklar: İstanbul yetiştirme yurtları üzerine bir alan çalışması*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Şenocak, H. (2006). Korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan bakım yöntemleri. *Sosyal Siyasal Konferansları Dergisi*, 51, 177-228.
- Şimal, N. & Gürsoy, E. (2020). Üniversite öğrencilerinin gelecekte çocuk sahibi olmaya ilişkin düşünceleri ve etkileyen faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 13(3), 148-159.
- Şimal, N. (2019). *Üniversite son sınıf öğrencilerinin çocuk sahibi olma isteğini etkileyen faktörler*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

- Tapan, M. G. (2021). *Kurum bakımından ayrılan bireylerin evlilik yaşantıları üzerine nitel bir araştırma*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Taştekel, S. (1992). Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik bakım yöntemleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 312-327.
- Tatlıbal, C. (2004). Türkiye’de Korunma Altındaki Çocuklara Yönelik SHÇEK Uygulamaları. R. Uslu (Editör). *Korunma Altındaki Çocuklar* (s. 25-33). Ankara: AÜTF Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları.
- Tuncer, B. & Erdoğan, T. (2018). Korunmaya muhtaç çocuklar ve korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan bakım yöntemleri. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 515-527.
- Turgut, A. Ş. & Özkan, Y. (2019). Kurum bakımından ayrılmış bireylerin sosyo-demografik özellikleri ile kurum bakımı sonrası yaşadıkları sorunlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(3), 748-763.
- Tümkaya, S. (2005). Ailesi yanında ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 445- 459.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6(24), 543-559.
- Tyrer, P., Chase, E., Warwick, I., & Aggleton, P. (2005). ‘Dealing with it’: Experiences of young fathers in and leaving care. *British Journal of Social Work*, 35(7), 1107-1121.
- Uğur, Ç.S. (2018). *Türkiye’ de çocuk koruma politikaları: sosyal ve ekonomik destek hizmetinin rolü*. [Uzmanlık Tezi]. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara.
- Uğur, S. B. & Kaya Kılıç, A. (2022). Kurum bakımında yetişmiş kişilerin kurum bakımı ve sonrası süreçte yaşadıkları sorunların belirlenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(1) , 69-95.
- Uğur, Z. B. (2018). Çocuk sahibi olmak insanları mutlu ediyor mu? Türkiye’den bulgular. *Nüfusbilim Dergisi*, 40, 83-105.
- Ulusoy, M. D., Demir, N. Ö. & Baran, A. G. (2005). Ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ve ergen problemleri: Ankara İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 367-386.
- Uzun Çiçek, A. (2022). Bağlanma Kuramı Açısından Kurum Bakımının ve Evlat Edinmenin Çocuklar Üzerindeki Etkileri. İçinde: Aktepe E (Editör). *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Alanında Bağlanma ve Yansımaları*, 1. Baskı. Ankara, Türkiye Klinikleri, 41-9.
- Üstün, B. (2008). *Yetiştirme yurdu deneyimi olan genç yetişkinlerin çocuklarının duygusal ve davranışsal sorunları*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Üstüner, S., Erol, N. & Şimşek, Z. (2005). Koruyucu aile bakımı altındaki çocukların davranış ve duygusal sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(3), 130-140.
- Weber, R. (1990). *Basic Content Analysis*. SAGE Publications.

- Weston, J. (2013). *Care Leavers' experiences of being and becoming parents*. [Unpublished doctoral dissertation]. University of Hertfordshire, UK.
- Yalçın, A. (2011). *Çocuk koruma kanunu kapsamında korunmaya muhtaç çocukların gelecek kaygılarının incelenmesi: Afyonkarahisar örneği*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Yalçın, H. (2014). Evlilik uyumu ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 250-261.
- Yaşar Ekici, F. (2015). Geçmişten günümüze çocukların korunmasına yönelik uygulamalar üzerine bir inceleme. *Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 44-66.
- Yaşar, Ö. & Dağdelen, N. (2013). Korunmaya muhtaç çocukların yetiştirilmesinde çocuk yurtlarından çocuk evlerine geçişin, çocukların sosyo-kültürel ve psikolojik gelişimlerine etkisi üzerine bir çalışma: Isparta örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(18), 199-221.
- Yazıcı, E. (2012). Korunmaya muhtaç çocuklar ve çocuk evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 499-525.
- Yazıcı, E. (2013). *Türkiye'de korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sosyal hizmetler: kurum bakım hizmetinden yararlanmış bireyler üzerine bir araştırma*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, sayı: 22462, 13 Kasım 1995.
- Yıldırım A. & Şimşek H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, 9. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, İ. (1992). *Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Yıldırım, İ. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Kriterleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 15-30.
- Yıldırım, Ş. (2017). 2000'li yıllarda çocuk koruma sistemi içinde bakım hizmetlerinin genel görünümü. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(01), 87-110.
- Yılmaz Bolat, E. (2011). *Anne baba eğitiminin beş-altı yaş çocuğa sahip anne babaların çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarına etkisinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Yılmaz, A. & Avcı, İ. A. (2015). 15-49 yaş grubu evli kadınların bazı toplumsal cinsiyet özellikleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişki. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 180-193.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-baba tutum ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.

- Yılmazçoban, A. (2011). Evlilikte çiftleri etkileyen unsurlar ve arkadaşlık ilişkileri. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3), 178-195.
- Yolcuoğlu, İ.G. (2009). Türkiye’de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(18), 43-58.
- Yüceer Kardeş, T. (2018). *Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stillerinin ve aile ilişkilerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Yüceer, T. (2012). *Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik uyumları*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Yüceol, G.P. (2019). *Ebeveynliğin belirleyicileri modeli temelinde evlilik uyumu, algılanan sosyal destek, çalışma durumu, değerler ve anne çocuk ilişkisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

7. EKLER

EK-1. Etik Kurul Onayı

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ) SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU PROJE ONAY BELGESİ	
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika İcralı Yüksek Lisans bölümü öğrencilerinden Onur İŞLEYİCİ'nin, Devlet Koruması Altında Yetişmiş Bireylerin Etkinlik Süreçleri: Ankara Örneği adlı araştırması değerlendirilmiştir. (Bu husus başvuru sahibi tarafından bildirilmiştir)	
Proje etik açısından uygun bulunmuştur.	☒
Proje etik açılarından geliştirilmesi gerekmektedir.	☐
Proje etik açılarından uygun bulunmamıştır.	☐
AYBÜ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU KARARI (Etik Kurulu tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl - Araştırma sıra no)	2022- 1182
Başvuru formunun Etik Kurulu ile ilgili tarihi	31.10.2022
Etik Kurul Kararı toplantı tarihi ve karar no	03.11.2022 - 17
Yer	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İncebuğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.
KURUL BASKANI VE ÜYELER:	
Prof. Dr. Hakkı ODABAŞ	Başkan
Doç. Dr. Musa ÖZTÜRK	Üye
Doç. Dr. Ömer ASLAN	Üye
Doç. Dr. Özge GÖKBULUT ÖZDEMİR	Üye
Doç. Dr. Ali POLAT	Üye
Dr. Öğr. Üyesi Nur Betül ATAKUL	Üye
Dr. Öğr. Üyesi Recep YORULMAZ	Üye
Dr. Öğr. Üyesi Semih CEYHAN	Üye
Dr. Öğr. Üyesi Kerem Büşra KAYNAK EKİCİ	Üye
Dr. Öğr. Üyesi Gülşay YAZICI	Üye
Öğr. Gör. Dr. İrem ŞENÖÇLÜ	Üye

Ek-2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Onur İŞLEYİCİ tarafından yürütülen “DEVLET KORUMASI ALTINDA YETİŞMİŞ BİREYLERİN EBEVEYNLİK SÜREÇLERİ: ANKARA ÖRNEĞİ” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Araştırmada sizden kimlik belirleyici herhangi bir bilgi **istenmemektedir**. Cevaplar **tamamen gizli tutulacak** ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilerek elde edilecek bilgiler bilimsel yayınlar kapsamında kullanılacaktır.

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- a. Araştırmanın Amacı: Araştırmamızın temel amacı; Türkiye’de devlet koruması altında yaşamış bireylerin ebeveynlik süreçlerini onların deneyimleri doğrultusunda inceleyerek ebeveyn-çocuk ilişkilerin nasıl ilerlediğini anlamak, incelemek ve karşılaştıkları sorunları ortaya çıkarmaktır. Ayrıca araştırmada ebeveynlerin karşılaştıkları sorunlara çözüm önerileri sunulacaktır.
- b. Araştırmanın İçeriği: Devlet koruması altında yetişmiş bireylerin ebeveynlik süreçleri ve karşılaştıkları sorunlar.
- c. Araştırmanın Nedeni: Bilimsel araştırma Tez çalışması
- d. Araştırmanın Öngörülen Süresi: 3 ay
- e. Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı: 20
- f. Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Ankara

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Görüşme süresince ses kaydı alınmasına izin veriyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Araştırmacının

Adı-Soyadı:

Adı-Soyadı: Onur İŞLEYİCİ

İmzası:

İmzası:

***Not:** Bu form, iki nüsha halinde düzenlenir. Bu nüshalardan biri imza karşılığında gönüllü kişiye verilir, diğeri araştırmacı tarafından saklanır.*

EK-3. Görüşme Formu

“Devlet Koruması Altında Yetişmiş Bireylerin Ebeveynlik Süreçleri”

GÖRÜŞME FORMU

Cinsiyetiniz:

Doğum Yılıınız:

Mesleğiniz:

Yaşadığınız İl:

Medeni Haliniz: () Evli () Bekar () Diğer

1. Aile kavramı sizin için ne ifade ediyor?
2. Çocuk sahibi olmaya ilk ne zaman karar verdiniz? Neden çocuk sahibi olmak istediniz?
3. Anne – baba olma serüveninizde ne gibi tedirginlikler yaşadınız? Evliliğiniz sonrası çocuk yapma kararı alırken daha önce devlet korumasında yaşamış olmanızın bu kararınız üzerinde ne gibi etkileri oldu?
4. Çocuğunuz ilk doğduğunda neler hissettiniz? Onu kabullenmede sorunlar yaşadınız mı?
5. Çocuğunuzun yetiştirirken zorlandığınız durumlar nelerdir?
6. Çocuğunuzun yetiştirirken destek almaya ihtiyacınız olduğunda kimlerden ne tür destekler aldınız?
7. Çocuk sahibi olmanın size kattığı olumlu ve olumsuz durumlar var mı? Varsa nelerdir?
8. Devlet korumasından altında yaşamış olmanızın ebeveynlik rolünüz üzerinde etkisi nedir?
9. Çocuğunuz ile olan ikili ilişkilerinizde yaşamış olduğunuz sorunlar nelerdir?
10. Kendinizi bir ebeveyn olarak yeterli buluyor musunuz? Eksik gördüğünüz ve kendinizi yeterli gördüğünüz yanlarınız nelerdir?
11. Çocuğunuz için nasıl bir gelecek planlıyorsunuz? Onun için düşünmüş olduğunuz hayalleriniz nelerdir?
12. Çevrenizde gördüğünüz diğer ebeveynlerle kendinizi kıyaslıyor musunuz? Çocuğunuzla olan ilişkilerinizde diğer ebeveynlerden farklı hissettiğinizi düşündüğünüz konular var mı?

13. Sizce ideal anne – baba olmanın en temel şartı nedir? Çocuk ve ebeveyn ilişkileri nasıl olmalıdır?
14. Çocuğunuzu büyütürken karşılaştığınız sorunlarla nasıl baş ediyorsunuz? Aranızda çıkan çatışmaları nasıl çözmeyi tercih ediyorsunuz?
15. Sizin gibi devlet korumasında yetişmiş bireylerin ebeveynlik süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara ne gibi çözüm önerileri tavsiye edersiniz?

Bize zaman ayırdığınız için çok teşekkür ediyoruz.

Onur İŞLEYİCİ

